

YÖN

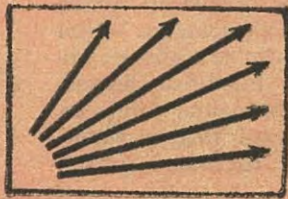
HAFTALIK GAZETE

YABANCI
UZMAN
GÖZÜYLE
A.P.

C.H.P.

OKUYUCU'DAN YÖNE

Kürt Meselesi Üstüne

Sayın Avcioğlu, Kürt meselesini tartışmayı açmakla çok büyük bir yurt görevi yapmıştır. Hiç bir meselemizin tabu sayılıp tartışılmaması, o meseleye çözüm getirmemiştir. Aksine, meseleler tartışmayla açıklığa kavuşur, ondan sonra da çözüm bulunur.

Bugün için böyle bir sorununun varlığını aslında kabul etmeyen kimse yoktur. Resmen de bu sorun kabul edilmekte, kapalı şekilde tedbirler alınmaktadır. Fakat bu tedbirler, bugüne değin neyi başarabilmiştir?

Bu konuda Sayın Muzaffer Erdost, YÖN'de çıkan seri röportajı ile ilk büyük adımı atmıştır. Fakat bunu başka hiç bir uğraşı izlememiştir. «Şemdinli Röportajı», basında ve kamuoyunda bir bomba gibi patlamalıydı. Yankı bile uandırmadı... Hiç bir şey, görmezlikten gelinerek çözülemiştir.

Buyrun Doğu'ya... Hiç olmazsa bir barış gönüllüsü gibi yurdumuzu gezin.... Karların altında âdeta kaybolan, ışiksiz, yolsuz, yoksul Doğu köylerine gidin. Tatvan'a, Kurtalan'a, Erüh'a, Bitlis'e gidin. Şehir sayılan o yerlerin lüks olmayan otellerine gidin. Hangi radyoları dinlediklerini, hangi fikirlerle donatıldıklarını görün. Onların Kürtçe neler konuştuklarını anlamaya çalışın.

Oradan ayağınıza bir yün çorap ve bir lastik pabuç geçirin düşün yollara yaya... Yedi sekiz saat karda, tipide yürüyün. Karların altında köyleri arayın, bulun. Kapıyı vurup köy evlerine misafir olun. Evin ortasındaki tandırın yanına oturun. Ayaklarınızı tandırın içine uzatıp ısıtın. Tandır dan çıkıp içeriye dolduran dumana tahammül edin. Evin köşesine bucağına, çuvalına bakın. Bir kişi boyu ne yiyip iç-

tiğini araştırın. Pişirdikleri «çorti»den bir kaşık alıp bakın. Ama yüzünüzü buruşturmayın. Hiç olmazsa ev sahibini mahcup etmemek için tükürmeyin ağzınızdakini ve yutun. Bilin ki sizin milyonlarca yurttaşınız nutuklarla değil, o «çorti» ile karnını doyurmaktadır. Belki bin yıldan beri...

Radyosu olan bir köy odasına varıp oturun. Onlar Irak, Erivan ve İran'ın Kürtçe yayın saatlerini öğrenmişlerdir. O saatlerde radyolu odayı nasıl dolduruyorlar... Nasıl çıt çıkarmadan sesleri dinliyorlar... bir seyredin.

Hurafenin içinde nasıl yüzüyorlar? Şeyhler, seyitler, seydalar onları nasıl zehirliyorlar, görün. Köyde okul varsa, okula ve öğretmene karşı tutumlarını inceleyin. Okulu bitirenlerin öğrendiği okuma yazma nelere yaramaktadır, görün... Saidi Nursi'nin yeni harflerle kitaplarını ancak okula gidenler okuyabildiği için, Nürçülüğü halka tanıtanların bu okul mezunları olduğunu da dehşetle görün. Ama oralarda biraz durun. Kürtçeyi de çat pat anlamaya başlayın. İhbarcı, şikâyetçi olmadığınızı, olamayacağınızı, anlayınca Barzani'den, Şeyh Sait'ten nasıl bahsediyorlar, dinleyin. Irak'a gidip gelenler neler anlatıyorlar, dinleyin.

Oralarda bir «barış gönüllüsü» olun, onları aydınlatın.

Ve bütün bunları yaptıktan sonra bizim tekdüme girişin. Bu hayatın bütün kahrını içinde görev yapan Doğu köylerinin çilekesi öğretmenleri, siz konuşun. Doğu Anadolu'nun Baykurt'ları, Makal'ları neredesiniz?

Yurtsever bilim adamı, sosyolog, psikolog nerdeseniz bu derdimize çözüm yolu gösterin.

BİR ANI
Millî Birlik idaresi devrinde İşçileri Bakanlığı başlıklı yazı. İşçileri Bakanı Muharrem İh-

san Kızıloğlu imzası... Yazı, Doğu bölgesi valilerine, millî eğitim, ilköğretim müdürlüklerine ve köy okulları müdürlerine... Yazıda öz olarak diyor ki, Doğu bölgemizde gizli bir Kürtçülük faaliyeti vardır. Bunun sebebi de, Doğu halkının Türk soyundan geldiklerini bilmemeleridir. Eğer Kürtçe konuşan ve propagandalara kendini kapıran vatandaşlara Türk soyundan geldikleri öğretilirse, vatandaş da bu bölücü propagandalara kendini kapırmayacaktır.

Daha sonra Kürtlerin Türk soyundan geldiklerini ispatlayan Prof. Weber'in incelemesi ile tezimizin kanıtı...

Bu görevi de köy öğretmenleri ile memurlar yapacaktır ve bizler, bu görevi yaptık...

Yani Türkiye Cumhuriyeti, Doğu bölgesinde tehlikeli bir faaliyetin varlığını kabul etmiştir. Ve tedbir olarak, çözüm yolu olarak da Kürtçe konuşanları Türk soyundan oldukları na inandırmak çalışmalarını öngörüyor. Bu görevi de köy öğretmenlerine, devlet memurlarına veriyordu.

Bu görev yapılmıştır, ama yara kangren olmaya devam etmektedir.

Mehmet N. Gültekin

Almanya'daki Türk İşçiler ve Hıristiyan propagandası

Alman ekonomisinin bugün içinde bulunduğu çıkmazdan kurtuluşunun ancak uzun bir çalışma devresi içerisinde mümkün olabileceği, yetkili Alman çevreleri tarafından ifade edilmektedir. Bu ifadeler, tütmeyen fabrika bacaları, yarıda durdurulmuş inşaat ve nihayet haftanın belli günlerinde işsizlik sigortasından para almak için, ilgili daireler önünde gün geçtikçe sayıları biraz daha artan işçi kümeleri, büyük ümitlerle bu dev sanayi ülkesine akın etmiş, 1,3 milyonun üzerindeki yabancı işçiyi olağan bir karamsarlığa düşürmektedir. Gerçekler öyle gösteriyor ki, büyük göçün dönüşünün başlaması çok yakın bir gelecektir.

Büyük çoğunluğu feodal, çağ yaşamı içerisinde buraya gelmiş Türk işçisi, Alman topraklarına ayak bastıktan hemen sonra, iki memleket arasındaki sosyal koşulların doğurduğu, intibaksızlık bunalımına girmektedir. Çoğunlukla toplu halde barakalarda yaşayan işçi, kısa zamanda kendisini kesif bir propagandanın etki alanı içerisinde bulmaktadır. Benim, «Üçgen tehlike» diye adlandırdığım, Kürtçülük - Nürçülük - Kilise üçlüsü Türk işçisinin düşüncesi üzerinde işlemeye başlamaktadır. Çoğu Türkiye'de gerekli bir eğitimden yoksun bırakılmış işçi, elinde olmasızın kendisini bu akımlara kapırmaktadır. Üçgenin uçlarının başarı oranları zaman zaman değişmektedir. Kimi zaman Berlin'de faaliyette bulunan Nur Enstitüsü çalışmalarını arttırmakta, kimi zaman bilhassa Doğulu vatandaşlarımız üzerinde çalışan

Nasihatlı takvim!...

Kürtçüler bu alanda öne geçmektedirler.

Artık bir İşçi Cemiyeti toplantısında, sözüne «Atatürkçü Arkadaşlarım» diye başlayan bir konuşmacı yuhalanarak susmaya zorlanmakta, ihtisas için buraya gönderilmiş üniversite mezunu genç rahatlıkla Turan şürleri söyleyecek gücü kendisinde bulabilmektedir. Nice benzerlerini sayabileceğim bu iki olayı, içerisinde yaşadım.

Ekonomik krizin etkilerini Türk işçisi üzerinde belli şekilde göstermeye başladığından bu yana üçgenin şimdiye kadar başarısı su götürsün son ucu Kilise, dergi, kitap, takvim v.b. gibi propaganda araçlarıyla çalışmalarını gözle görülür bir biçimde arttırmıştır.

Bu amaçla yayınlanmış bir takvimin yapraklarını birlikte okuyalım, takvim Türkçe ve Almanca olmak üzere iki dilde hazırlanmıştır.

«Ne mutlu size, şimdi aç olanlar, çünkü tok olacaksınız. Ne mutlu size, şimdi ağlayanlar, çünkü güleceksiniz.»

«Onun (hikmetin) sağ elinde ömür uzunluğu var.»

«Vakit tamam oldu ve Allahın melekutu yakındır, tövbe edin ve incile iman edin.»
«Şimdi: ne yiyeceğiz? Yahut; ne içeceğiz? Yahut; ne giyeceğiz diye kaygı çekmeyin.»

«Ve benim bu sözlerimi işiten ve yapmayan herkes, evini kum üzerinde kuran budala adama benzer.»

«Size eza edenlere hayır dua edin, ve lânet etmeyin.»

«Size hakaret edenler için dua edin.»

«Yeryüzünde olan şeyleri değil yukarıda olan şeyleri düşünün.»

«Konulan temelden, yani İsa Mesih'ten başka, kimse temel koyamaz.»

«Rab bön adamları korur, düşkün oldum, ve beni kurtardı.»

Ve tam üç yüz altmış beş tane böylesine vecize. Bunları benimsemiş büyük bir kütlenin Türkiye'de yazacakları ve sahneye koyacakları senaryonun ne tür olacağı, herhalde derin düşünceleri gerektirmeyecek kadar açıktır.

Vagon vagon Alman işçisi piyasasına arz edilmiş Türk işçisi yakın zamanda dönüş hazırlığı içerisinde. Sayıları yüzellibini aşkın, çoğu kalifiye işçi olan bu selin Türk ekonomisine olacık yıkıcı etkisi, pek mümkün olmamakla beraber bir takım tedbirlerle belki geçiştirilebilir. Geçiştirilemeyecek olan bu kütlenin düşünce dağarcıklarında birlikte getirdikleridir. Hükümet bu konuya ciddiyetle eğilmelidir, hiç olmazsa bu konuda ilk kez görev sorumluluğunun bilincine varmalıdır. Yoksa mahkeme-i kübrada dahi hesabını veremeyeceği bir suçla millet önünde mahkûm olacaktır.

DENİZ KAVUKCUOĞLU
ALMANYA

BİR ADET

OPON

SİZİ
HUZURA KAVUŞTURUR

Boş yere istrap çekmeyiniz

OPON, baş, diş, adale, lumbago, romatizma ve sinir ağrılarına teskin eder.

OPON, günde 6 tablete kadar alınabilir

HAFTALIK FİKİR VE
SANAT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit EYUBOĞLU,
Mümtaz SOYSAL, Doğan AVCIOĞLU,
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı
İşleri Müdürü: Doğan AVCIOĞLU

ADRES: İdarehane: Gazeteciler
Mahallesi, Blok: D - Da-
ire: 11 Çankaya/Ankara
Tlf: 176989.

Her türlü yazışma için adres:
P.K. 512 - İstanbul
İstanbul Bürosu: Mollafenarî Sok. 30/32
Cağaloğlu/İstanbul Telefon: 22 95 70

ABONE Bir yıllık (52 sayı) 60 TL.
6 aylık (26 sayı) 30 TL.
3 aylık (13 sayı) 15 TL.

Yurt dışı abonelerde bu fiyatlara posta pulu bedeli kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2,5 liradır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25 TL'dir. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlar ile yayın ilânları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiç bir sorumluluk yüklenilmez. Basıldığı yer: Vatan Matbaacılık A.O.

YÖN HAFTALIK GAZETE

EMPERYALİZMIN YENİ OYUNU

ROCKFELLER MOSKOVA'DAN YANA!

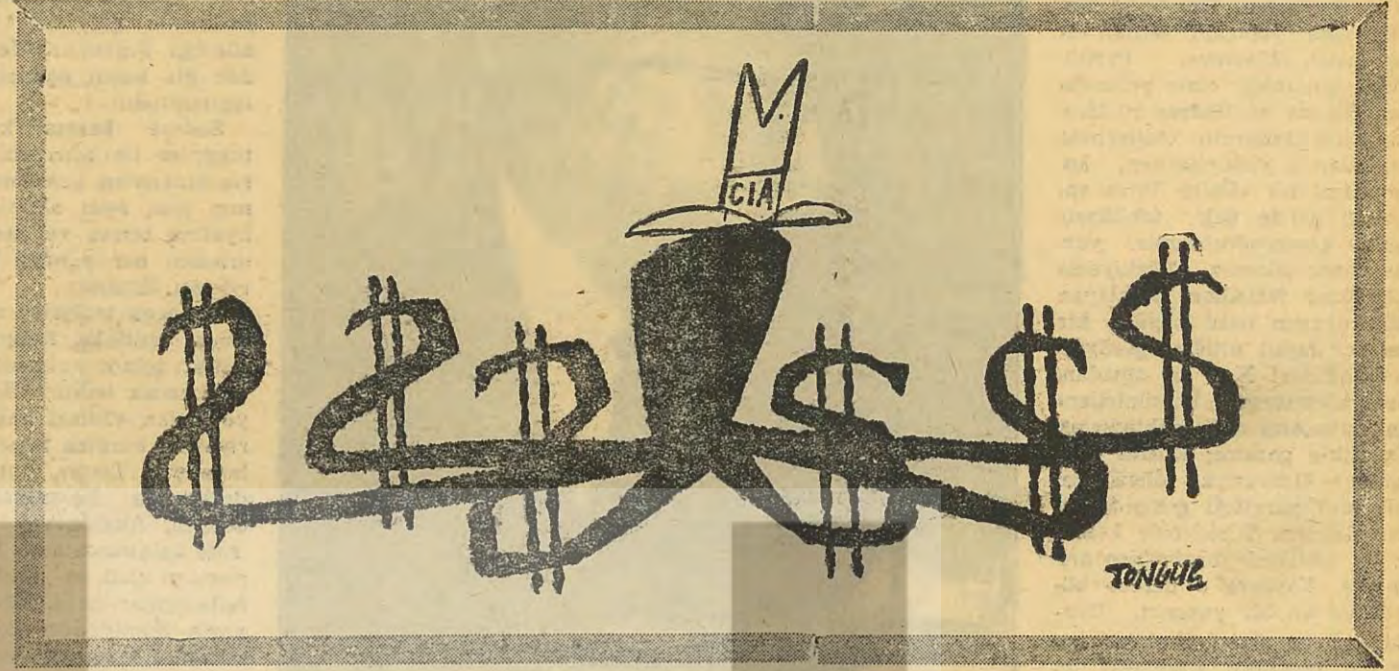
Türkiyenin kaderi, Amerikan dış politikasındaki uzun vâdeli gelişmelerle sıkı sıkıya ilgilidir. Bu sebeple, Amerikan politikasını çok yakından izlemek zorundayız. Artık herşey göstermektedir ki, Moskova - Washington arasında devamlı bir yakınlaşma gerçekleşme yolundadır. Nükleer denemelerin durdurulmasından sonra, uzayın askeri amaçlarla kullanılmasından vazgeçilmesi konusunda iki dev anlaşmışlardır. Nükleer silahların yayılmasını önleme anlaşmasının imzalanması, nükleer enerjiyi barışçı alanlarda kullanmaktan dahi yoksun kalacaklarını ve iki dev ülke denetimi altına girme ihtimalini endişe ile karşılayan Almanya ve İtalya gibi ülkelerin itirazları yüzünden gecikmektedir. Yoksa Washington ve Moskova, bu önemli meselede çoktan görüş birliğine varmışlardır. Vietnam işinde de, ufukta henüz bir çözüm yolu gözükmemekle beraber, Moskova ve Washington ilk kez barışı sağlamayı ciddiyetle düşünmeye başlamışlardır.

Bu gelişmeler, sağlam bir ekonomik temele dayanmasaydı, belki küçümse-nebilirdi. Halbuki asıl ekonomik alanda, başdöndürücü bir ekonomik yakınlaşmanın temelleri atılmak üzere-dir. Millî Geliri şimdiden Batı Avrupa'ya yaklaşan Doğu Avrupa pazarı, büyük Amerikan iş adamlarının ağızlarının suyunu akıtmaktadır. Devlet içinde devlet olan Rockefeller'in bir şirketi, çoktan Doğu ülkeleri teşebbüsleri ile işbirliğine girişmiştir. David Rockefeller, Moskova ile ekonomik ve mali yakınlaşma tezinin şampiyonluğunu yapmaktadır. Üretimlerini kısmak zorunda kalan Ford ve General Motors, Fiat ve Renault'dan sonra Doğu Avrupa pazarlarına göz dikmiştir. Amerikan İşçi Konfederasyonu bu gelişmeye karşı iken, «big business» ittifak hâlinde. Sovyetlerle geniş ekonomik işbirliği istemektedir!

Sovyetler de kendi açılarından, «American big business» i ile tam anlaşma durumundadırlar. Moskova, kapitalist ülkelerin geleneklerine uyararak New York Times'a iki sayfa boyunca bir ilân vermiş, Sovyet pazarında nasıl başarı sağlanacağını açıklayarak Amerikan iş adamlarına çağrıda bulunmuştur. Şimdiden kapitalist basın, Doğu-Batı teknik ve sanayi işbirliği anlaşmalarının kısaltılmış ismi olan ITC rümuşunu (industrial-technical cooperation agreements) kamu oyuna ezberletmiştir.

ITC, kapitalist ve sosyalist sistemler arasında, her iki taraf da sistemlerinden vazgeçmeden, teknik ve sanayi işbirliğini kurmayı gerçekleştiren formüldür. Sosyalist ülkelerde, bizim çok bilmiş politikacılarımız aksini iddia etseler de, yabancı sermaye yatırımları kesinlikle yasaklanmıştır. Üretim araçlarının özel mülkiyetini kendi vatandaşlarına yasaklayan bir sistemin, yabancılara bu hakkı tanımayacağı aşikârdır. Öte yandan «big business» ise, yalnız ve yalnız kâr peşindedir.

ITC anlaşmalarının orijinal bir biçimi olan «ortak üretim» teşebbüsleri, bu iki zorunluluğu uzlaştırmaktadır. Genellikle, Batılı ortak, makine, teknik yardım ve dış ülkelerde pazarlama imkânları sağlamaktadır. Yönetime, müşavir sıfatıyla katılabilmektedir. Doğu Avrupa ortak ise, fabrika binasını, işçiyi, teknik personeli ve ham maddeyi getirmektedir. Teknik yardımın tek tarafı işlediği sanılmamalıdır. İleri bir teknolojiye sahip Doğu Avrupa, büyük kapitalist teşebbüslerle teknik bilgi mübadelesi yapabilecek güçtedir. Nitekim dev kimya tekeki Imperial Chemical, Sovyetlerin bu alandaki ekonomik araştırmalarından yararlanmaktadır. Doğu'nun Batı'ya karşı bir aşağılık kompleksi yoktur, aksine daha çok sayıda teknik personele sahiptir. Bu sebeple, «ortak üretim» tam bir eşitliğe dayanmaktadır. Batılı kapitaliste, getirdiği makine bedeli uzun vâdede ödenmektedir. Ekseriya bu bedel, üretilen malın bir

kısmını dış pazarlarda satmak üzere kapitalistin almasıyla karşılanmaktadır. Üretilen mal, Fiat otomobilinde olduğu üzere, iç pazar için ise, makine bedeli, başka bir ihraç mahiyetinde -Fiat'ta petrol ile- ödenmektedir. Dövizle ödeme enderdir. Kurulan tesis, tabii ki devletin olmaktadır.

Bol sayıda ve ucuz teknik elemanın varlığı, ham madde zenginliği ve Doğu Avrupa pazarının hudutsuz genişliği, kapitalistler için bu tip anlaşmaları cazip kılmıştır. Belki de yakın bir gelecekte General Motors, Moskova'da imâl edilen Chevrolet'leri Türk pazarına sürmeye kalkışacaktır! Doğu Avrupa ülkeleri ise, bu anlaşmalar sayesinde, ekonomik sistemlerinde bir değişiklik yapmadan, kapitalistlerin yardımıyla, kapitalist ülkeleri bir an önce sanayi alanında geçme şansına kavuşmaktadırlar.

Bu kapitalist-sosyalist işbirliğinin, Soğuk Harbe kesinlikle son vereceği gibi, Washington ve Moskova arasında çok yakın dostluğa yol açacağı aşikârdır. Böylece nükleer silahların kurduğu terör dengesi, ekonomik işbirliği ile çok daha sağlam bir temele oturma yoluna girmektedir.

USTALAŞAN EMPERYALİZM

Bu Moskova-Washington kucaklaşmasının, Amerikan hegemonyası altındaki Üçüncü Dünya ülkeleri üzerinde etkisi ne olacaktır? Washington, fakir ülkeler üzerindeki hegemonyasını kesinlikle sürdürme kararındadır. Washington'un gözünde, Sovyetlerle kucaklaşma, ileri kapitalist ülkelere özgü bir imtiyazdır.

ABD, son yıllarda bu bakımdan hayli başarı kazanmıştır. Güney Amerika'ya, birkaç yıl önce birbiri ardına patlak vereceği sanılan Castro tipi ihtilaller uzunca bir süre için önlenmiştir. Orta Doğu'da Nâsır ilerlemesi durdurulmuş, Suudi Arabistan ve bir dereceye kadar Ürdün, emperyalizmin hayli sağlam kaleleri hâline getirilmiştir. Uzak Doğu'da Endonezya esir edilmiş, Hindistan Amerikaya sığınma zorunda kalmıştır. Afrikada devrimcilik gerileyen bir eğri çizmektedir. Yalnızca Vietnam, emperyalizmin dışlarını kiran çetin bir cevazdır.

Sanılmaması ki, emperyalizmin Üçüncü Dünyada kaybettiği bu ilerleme, yalnız kaba kuvvetle gerçekleşmektedir. ABD'de Üçüncü Dünyayı fethetme politikası, artık çok ince bir bilim hâline gelmiştir. Bu konuda binlerce bilimsel araştırma yapılmakta, yeni yeni teoriler hazırlanmaktadır. Washington sınıf mücadelesi metodlarını, marksistlerden öğrenerek, kendi yalandığı sınıflar emrinde geliştirme ve kullanma yolundadır. CIA dahi, hükümet darbeleri tertiplemeden çok, Üçüncü Dünya ülkelerindeki hasım güçleri, çeşitli yollardan bölme, parçalama ve «nötralize» etme metodlarında ustalaşmıştır. Son günlerde Amerikada açıklanan CIA marifetleri, bu örgütün nasıl dünya çapında geniş bir «entellektüel savaş» yürüttüğünü göster-

miştir. AID, burjuva yetiştirme, kapitalist sendikacı imâl etme, ufak tefek reformlarla devrimci yönelişleri frenleme hususunda acemilikten kurtulmuştur. Gıda sıkıntısı dahi, birçok devrimci ülkeyi, Amerikan buğdayı karşısında boynu bükük bırakmıştır. İkinci Dünya Harbinden sonraki bir bocalama dönemini atlatan emperyalizm, artık tecrübelidir ve dünya çapında sistemli, plânlı bir mücadele yürütmektedir.

WASHINGTON'UN YENİ PLÂNLARI

Sovyetlerle kucaklaşmaya yönelen emperyalizm, Üçüncü Dünya hegemonyasını pekleştirmek için yeni metodlar uygulamaktadır. Güney Amerikada, bazı ülkelerden gelen büyük mukavemet rağmen, Washington «komünist» tehlikesine karşı koymak için ortak bir müdahale kuvveti kurma çabasıdadır. Sömürgeciliğin «Asyalıları Asyalılara kırdırma» metodundan esinlenen, Pentagon emrindeki bu «Amerikalılararası Seyyar Kuvvet», Moskova ya da Pekin'in düzenlediği «komünist ihtilalleri» ni kıt'anın her tarafında bastıracaktır. Moskova, ABD için büyük dosttur, ama Güney Amerika için büyük bir tehlikedir!

ABD, Asyada da buna benzer bir plân peşindedir. Japon ve Amerikan kapitalizminin öncülüğünde, Güney Doğu Asya ülkelerini gruplaştırma çabası içindedir. Bu ülkeler arasında toplantılar yapılması, bir kalkınma bankasının kurulması bu yolda ilk adımlardır. Endonezyayı «kurtarma» işini, Amerika ve Japonya birlikte yüklenmektedirler. Bunu «Asyalılararası Seyyar Kuvvet» in izlemesi beklenebilir.

Zengin Orta Doğu petrol kaynaklarının korunmasında ve Sovyet Güney hududunda Dulles'in kurduğu kordonun yaşatılmasında, öyle anlaşılmalıdır ki, büyük görev Türkiye'ye düşmektedir. Bunun içindir ki, Washington, Türk-Yunan işbirliğini yeniden kurma ve Kıbrıs «Natolaştırma» yolunda her iki tarafa da büyük baskı yapmaktadır. Silah yardımını arttırarak NATO'nun Güney Doğu kanadında iki ülkeyi sıkı bir şekilde bağlamaya çalışmaktadır. Türkiyeden, Kıbrıs «komünizmden kurtarmak için», Enosis'e kadar giden bir «NATO fedakârlığı» istemektedir.

Demek oluyor ki, Amerika bir yandan komünist Rusya ile sarmaş dolaş olacak, öte yandan ise, Üçüncü Dünya ülkelerini «komünist Rusya» tehlikesine karşı koruyacaktır! Oyun, doğrusu çok ustacadır. Ne var ki, Üçüncü Dünyayı iyice köleleştirme anlamına gelen bu kaba oyunu sevinçle kabullenmeye hazır sınıfları, emperyalizm, birçok ülkede iktidara getirmeyi başarmıştır. Güvenlik içinde daha fazla zenginleşmenin tek sağlam sigortasını emperyalizme uşaklıkta gören

komprador iktidarlar, «Komünist Rusya» tehlikesi yaygaralarıyla, her türlü Amerikan oyununun gönüllü uygulayıcılarıdır. Komünist Rusya'nın emrinde gösterip bütün sol milliyetçiliği ezmenin özlemi içindedirler. Anti-komünizm, bu bakımdan milletleri köleleştirmenin ve milliyetçileri yok etmenin ideolojik silahı hâline gelmiştir.

Komünizmin diktatoryal, sert metodlarını reddetmek başka şeydir, antikomünizm iddiasıyla, emperyalizmin ve işbirlikçilerinin âleti olmak başka şeydir. Ne var ki Üçüncü Dünyada bu ayırımı yapamayan bir takım kudret sahibi kişiler ve kurullar, Amerikanın Sovyetlerle kucaklaştığı bir dönemde, emperyalizmin ve kompradorların yarattıkları bir Komünist Rusya tehlikesi ortamı içinde, milletleri köleleştirmek isteyenlerin oyununa gelmektedirler. Üçüncü Dünyada Amerika, Komünist Rusyayı kendisi için dost, uyduları için umacı göstermeyi, kudretli kişi ve kurulların, ihanet ölçülerine varan gafleti ve cehaleti sayesinde başararak işini yürütmektedir.

Üçüncü Dünya ülkelerinde oynanan bu oyundan, Türkiyenin de alacağı dersler vardır. Son günlerde Soğuk Harp döneminden kalma, dış politika açısından zararlı beyanlar, önemli saygıdeğer kişilerin ağızından sık sık işitilmeye başlanmıştır. Bir kısım politikacılar, Washington'un dümen suyuunda bir «parlâmenter faşizm» kurmak için, bu Soğuk Harp edebiyatından yararlanmaktadırlar. ABD, kendisinin inanmadığını kendi davranışıyla ispatladığı bir tehlike bahane edilerek, Amerikan hegemonyasına karşı çıkan güçlerin ezilmek istenmesinde ve dış politikamızın tamamen Washington'a bağımlı kılınmasına imkân verecek bir ortamın yaratılmaya çalışılmasında elbette baş teşvikçidir. Rus düşmanlığı ve «komünizm geliyor» yaygaraları, günümüzün ortamında, sadece ve sadece, Türkiyemizi sömürgeleştirmeyi plânlayanların ekmeğine yağ sürmektedir. Prof. Nihat Erim, dünyadaki son gelişmeleri iyi değerlendiren ve «Atlantikten Ural dağlarına kadar uzanan bir Avrupa» idealini benimseyen son bütçe konuşmasında, «komşularla iyi ilişkiler konusunda, bizim önem verdiğimiz ilk adım, bütün NATO müttefikleri içinde, Sovyet Rusya ile uzlaşmaz, en ileride düşman olmak zihniyetinden kesin surette ayrılmaktır» derken herhalde emperyalizm ve işbirlikçilerinin sahneye koymayı denedikleri bu oyuna dikkati çekmekteydi. Yalnız bu usta oyuncuların unuttukları bir nokta vardır: Türkiye, ilk kuruluş savaşını yapan ülkedir. Bu topraklar üzerinde Atatürk milliyetçiliği hâlâ çok güçlüdür. Bunun içindir ki, Türkiyeyi bir Filipin yapamayacaklardır.

Doğan Avcıoğlu

PARLMANTER FAŞIZME DOGRU!

Kompradorlarımız için «Demirperde» komünizmi, artık bir umacı olmaktan çıkmıştır. Sosyete, kış sporlarını artık Uludağ yerine, Komünist Romanya'da yapmayı tercih etmektedir. Moskova, Paris'e ciddi bir rakip olma yolundadır. Ne var ki, Bükreş ve Moskova'nın konforlu otellerinde votkalarını yudumlar, komünizmi bir «Dolce Vita» rahaveti içinde pek tehlikesiz bulan kompradorlarımız, yurda döner dönmez, Türkiye'de komünist ihtilalleri plânlayan Moskova'nın nasıl büyük bir tehlike teşkil ettiğini görüvermektedirler! Hep bir ağızdan, «sosyalist maskeli komünistler» in ezilmesini istemektedirler. Özellikle gazeteci İlhami Sosyal'in öldürülmesi olayının yarattığı geniş tepkiler üzerine, Türkiye'de komünizm tehlikesi birdenbire artmıştır. Yaygara o derece büyüktür ki, bir yabancı, Türkiye'yi komünist ihtilalin eşliğinde sanabilir. Komünist ihtilalin bu ölçüde yaklaşmış olmasına rağmen, İçişleri Bakanı 15 yaşındaki ortaokul öğrencisiyle bir iki yazardan başka komünist ihtilâlcileri hâlâ ele geçirebilmiş değildir. Doğudaki eşkiyayı yakalama işini baharda ele alacağımı açıklayan Sükân, hâlen, Moskova Radyosu bültenlerini T.I.P. bildirimleri ile karşılaştırarak akademik faaliyete yönelmiştir. İçişleri Bakanı, komünist ihtilâlcileri, metinler üzerinde çalışarak yakalama çabasındadır. Nitekim Sükân, bu akademik faaliyeti sonucu, T.I.P.'in Moskova'dan direktif aldığını keşfetmiş ve bunu Meclis kürsüsünden açıklamıştır: «Söyle ki, Moskova «Kapitalizmi reddetmiş, kalkınma yolu» diyor, T.I.P. de aynı deyişi kullanıyormuş. Sükân, «Yakaladım» diye bağır-maktadır. Sükân, sosyalistim diye yurtanan bir partinin her-

CUMHURBAŞKANI CEVDET SUNAY

halde kapitalist kalkınma yolu tavsiye etmesini beklemekteydi! Ne var ki, Moskova'nın en çok kullandığı deyimlerden biri de, Sükân'ın ağızdan hiç düşürmediği «Demokrasi» sözüdür. Bu zehir hafiyeye mantığı ile Sükân da şüpheli duruma düşmektedir.

«Komünist ihtilâli geliyor» diye feryat edenlerin dayandıkları müthiş deliller, bundan ibarettir. Bu gidişle, «Bana bir kişinin istediğiniz bir cümlesini verin, onu idama götürüyüm» diyen Napolyon'a hak vermek gerekecektir. Sükân'ın suçlamalarına zaman zaman

Demirel de katılmakta ve T.I.P. ile söz duellosuna girişmektedir. İktidarın başı, devleti bile özel teşebbüs görmekten gelen bir aşkanlıkla, T.I.P.'i yerle bir etmek için, parmağını tehditkar biçimde sallayarak şu müthiş ifşaatta bulunmuştur: «Bunlar, parlamento-yu bile devletleştirecekler!»

Bütçe müzakereleri işte böyle bir mizah atmosferi içinde geçmektedir. Aslında durum ciddidir: «A.P.'nin beşinci kolu» durumundaki yöneticilerin elinde, C.H.P. felce uğramıştır. Ortanın solu ekibine söz verilmemektedir Feyzioğlu'nun sözcüleri ise, McCarthy'ci gidişle dur diyecekleri yerde, bunu teşvik etmektedirler. Türkiye yetiştirmesi gizli servisi Süreyya Koç, A.P.'nin alkışları arasında, Sükân üslubu ile konuşmaktadır. İşbirlikçiler, Millet Partisinden de esirler almıştır. Bu sebeple, Bütçe müzakereleri bir A.P. — T.I.P. duellosu biçiminde geçmektedir. T.I.P. sözcüleri, küfürbaz A.P. karşısında başarılı bir mücahede yapmaktadırlar. Küfürbazlara, hak ettikleri cevapları, gereken sertlikle vermektedirler. Fakat en ufak bir tehlike karşısında, saklanacak delik arayanların nerelerden cesaret aldıkları artık ortaya çıkmıştır. Milliyet Gazetesinin, aşağıdaki sorusuna Sunay'ın verdiği cevap, A.P. silâhşörlarının celâdet nedenlerini gözler önüne sermiştir:

Soru — Millî Güvenlik Kurulu toplantılarında, sol akımlara karşı sıkı tedbirler alınmasına ve basına tazyitler konulmasına karar verildiği söyleniyor. Bunlar doğru mudur? Sol basına tazyitler konularak, parti sol akımların önlenmesi için kanaatinde misiniz? Bu konuda genel olarak fikirlerinizi açıklar mısınız?

Sunay'ın cevabı — Millî Güvenlik Kurulu, memleketin huzuruna müteallik konularda gayet hassastır. Millî Güvenliği etkileyen her hususa ve bu cümleden olarak sol akımlar ile bunları aksettiren basına dikkat ve titizlikle eğilir. Bunlar üzerindeki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Karar ve icraat, Anayasa gereğince Hükûmete aittir. Hükû-

met memleketin yüce menfaatlerine zararlı gördüğü aşırı akımlara ve bunları destekleyen yayımlara karşı tedbir almakta gevşek davranamaz. Bu maksatlar için bazı kararlar alındığı doğrudur. Ve bunlardan bir kısmı açıklanmış bulunmaktadır.

Sadece basına konulacak tazyitler ile aşırı sol akımların önlenmesi beklenemez. Bunun için, aşırı akımların faaliyetine temel ve hedef olan ortamın her yönden kalkındırılması lâzımdır.

Alınacak tedbirler ne olursa olsun, mutlaka Anayasa hudutları içinde kalmalıdır.

Alınacak tedbirlerden şimdiye kadar, «Temel hak ve hürriyetleri koruma tasarısı» açıklanmıştır. Tasarı, Anayasa hudutlarında bulunmak şöyle dursun, Anayasayı tamamen rafa kaldırmaktadır. Biraz fikir namusu olan en muhafazakar hukukçular dahi, Sayın Sunay'a hürriyetleri koruma tasarısının Anayasaya temelinden aykırı düştüğünü söyleyeceklerdir. Nitekim ünlü Şinasi Osma dahi durumun farkına vardığı için Zaire'deki başkanlığında, önce Anayasa değişikliği istemektedir. A.P. İzmir Milletvekili, görüşünü şöyle açıklamaktadır: «Kanaatimizce yapılacak iş, mevcut ceza kanunlarının açıklarının kapatılması yanında, Anayasanın 20. maddesinde de küçük bir değişiklik yapılmasıdır. Bu da, (Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Düşünce ve kanaatlerini söz, yazı ve resimle veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilir veya yayabilir) şeklindeki Anayasa maddesinin son kısmına (Ancak aşırı sol fikirlerle komünizan fikirleri yaymak ve savunmak yasaktır. Suçtur) ibaresinin ilâvesi zaruridir.»

Spor işcinde uzman Osma, yerden göğe haklıdır. Ancak, «komünizme, aşırı sol» gibi kuyruk yasaklarla Anayasanın ırzına geçmeden önce Hürriyetleri Koruma Tasarısını Anayasa uydurmak, mızrağı çuvala sokmaktan daha zordur. Nitekim Bayındırlık Bakanı Etem Dinçer, tasarının ne zihniyetle hazırlandığını tipik bir örneğini, Bütçe'de vermiştir. T.I.P.'li Şaban Erik, ayyuka çıkan müteahhit yolsuzlukları karşısında bir devlet ofisi kurularak devletin kendi işlerini kendisi yapmasını istemiştir. Teklif, Anayasaya da, babayasına da tereddütsüz uygundur. Müteahhit zümresini kaldırmak da söz konusu değildir. Anzâ Sayın Bakanın cevabı şöyledir: «Devlet inşaat ofisinin kurulması isteği, müteahhitliğin kaldırılmasını gerektirir. Bu, Anayasaya, Türk Ceza Kanununa aykırıdır. Onların arzularını nizam, demirperde gerisinde mevcuttur.» İşte A.P. iktidarı, Anayasaya uygunluğu böyle anlamaktadır!

Ne var ki, Sayın Cumhurbaşkanı, kapalı bir biçimde de olsa, tasarının korumakla görevli bulunduğu Anayasaya uygunluğu konusunda şimdiden fetva vermektedir.

Acaba, «Hürriyetleri Koruma Tasarısı»nın ötesinde, Sunay'ın Başkanlığında toplanan Millî Güvenlik Kurulunda kararlaştırılan «Anayasaya uygun» öbür tedbirler nelerdir? A.P. silâhşörlarının dillerinin altında geveledikleri baklaya göre, ön plândaki tedbirlerden biri TIP'in kapatılması ya da ön plândaki yöneticilerini saf dışı ederek partinin başsız bırakılmasıdır. A.P. hatipleri, bunu Bütçe müzakerelerinde ciddi ciddi söylemektedirler. Savcının ve Yargıtay Başsavcısının yerini, A.P.'li silâhşörlar almışlardır. TIP gibi, öğretmen ve gençlik teşekküllerini de kuşa gevirmek, uygulanan plânın unsurlarındandır. Öğretmen Şerif Tekben'in bir arkadaşına yazdığı mektup, Tekben'in açıkladığına göre, polis marifetiyle postadan çaldırılmış, fotokopisi alınmış ve sağcı gazetelerde yayımlanmıştır. Anayasanın 17. maddesi açıkça çığnandığı halde aldırış eden yoktur!

Filipin demokrasisini kurma çabasındakilerin, daha bir sürü tedbirler alma niyetinde oldukları şüphesizdir. Bir takım geleneksel hassasiyetler dolayısıyla, bunlara en yüksek yerlerde bulunan ve tarafsız kalmaları gereken kişilerin ve teşekküllerin cesaret vermesi acıdır. Son İrfan Tansel — Hüsnü Özkan, duellosu da dikkat çekici olmuştur. Eski Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı, iki iddiada bulunmuştur: «Eskişehirde uyuma ve esasen Eskişehir'e bütün uçakları kaldırıp müttefik hava meydanlarına götürmek amacıyla gitme...» Bu iddiaları yetkililer, hattâ diyelim bizzat Tansel, usulüne uygun şekilde cevaplandırabilirdi. Ama Hava Kuvvetleri Komutanının cevabı, politika dışı kalması gereken bir kişinin, tam politika içine daldığını gösteren bir belge olmuştur. Tansel, önce müthiş bir ihbarda bulunmuştur: «Halihazırda MDO. (Millî Devrim Ordusu) ihtilâl teşkilâtının genel sekreteri Hüsnü Özkan'dır. Başkanı ise Mucip

DAVUL II

Ankaranın taşına bak
Boş gözlerle boğuna bak.
Daha da acı yarımın
Şeker elli kuruş arttı ah ağız,
Uluların işine bak.

Ankaranın taşına bak
Ah çekenin düşüne bak.
Alacak kim, yiyecek kim,
Yükseldi et 16'ya ah ağız,
Uluların işine bak.

Ankaranın taşına bak
Gökteki aç kuşuna bak.
Avunurduk duman duman,
Birinci liraya çıktı ah ağız,
Uluların işine bak.

— Ankaranın taşına bak
Kırk bin köylük aşına bak:
Bir ak suya kara bulgur katar da
Gider yine onu seçer ah ağız,
Şu ulunun işine bak.

Ankaranın taşına bak
Yemsiz atın leşine bak,
Bir görünmez vergi bindi sırtına
İyice küçüldü soluğum ah ağız,
Uluların işine bak.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

İÇİŞLERİ BAKANI FARUK SÜKAN
Akademik fa aliyyete girişti.

Ataklı'dır. Bu teşkilât M.D.D. (Millî Devrim Derneği) içinde bir organdır.» Basına değil de yetkili makamlara ve çok önceden yapılması gereken ihbarın, cadı kazanı kaynatılmak istenen ortamda atılması, dikkat çekicidir. Üstelik Tansel, «11'ler aleyhine» son günlerde yayına başlayan Bedîî Faik'te 11'lerin ihtilâl plânının bulunduğunu söylemiştir. Tansel'in, Demirel'in mutemet adamı bir gazetecide «ihtilâl plânı» bulunduğunu bilmesi tuhaftır. Üstelik, Tunçkanat belgesinde, «AP. iktidarına teminat verdi» diye yazılan bir kişinin, düello sırasında, İnönü'yü ihtilâlcileri himaye etme töhmeti altında bırakan sözler söylemesi şaşırtıcıdır. Demirel'in mutemet adamı Bedîî Faik de gazetesinde, bunu ispatlamaya çalışmaktadır. Durum, bu ölçüde arap saçına dönmüştür. Üstelik CHP. grubunda çoğunlukta bulunan Feyzioğlu ekibi, bu paralelde faaliyet göstermektedir. «Yanlış paşalara oynayan» bu grup, burarlardan gelen cesaretle İnönü'ye karşı isyanını sürdürmekte ve girişilmek istenen «sol milliyetçilik» i tasfiye hareketinin, bu tutumuyla, teşvikçisi olmaktadır. Feyzioğlu grubunun, «Temel Hürriyetleri Koruma» tasarısının çıkışını, hiç değilse taraftarlarını koridorunda tutarak ve ilmi lafalefet yaparak kolaylaştıracağı aşkardır. Bu karışık ve tehlikeli durum, İnönü'nün bir an önce partisi içinde birliği sağlaması zorunluğunu ortaya koymaktadır. Parti Meclisi toplanarak, Feyzioğlu, Merkez Haysiyet Divanına sevk edilmelidir. Bu noktada yersiz hukuki ve siyasi tereddütler, Anayasayı rafa kaldırmak isteyenlerin cin'etini arttırmakta ve işlerini kolaylaştırmaktadır. Başta birlik içinde CHP., TİP. ve öteki partilerin milliyetçi unsurları, Anayasa'dan yana bütün aydınlar, dernekler, basın, üniversite, sahneye konulmak üzere bulunan Filipin Demokrasisi teşebbüsüne şiddetle karşı koymalıdır. Bir takım yerlere yaslanmakla, herşeye hâkim olacaklarını sanan Filipin Demokrasisi heveslilerine, bunun inkânsızlığını ispatlama durumundadır.

Cevapsız kalan sorular

Amerikan üsleri ve ikili anlaşmalar skandalı iyice açığa çıktığından beri, iktidar çevreleri, «Üsler bizim kontrolümüzde, Amerikan üslerinde — pardon, tesislerinde — bizden habersiz kuş uçmaz» gibi yanıltıcı iddiaları sık sık tekrarlamaya başlamışlardır. Bunun üzerinedir ki, Senatoda Tunçkanat, Savunma Bakanına şu soruyu yöneltmek zorunda kalmıştır: «Bakan, biz bu üsleri istediğimiz şekilde kontrol edebiliyoruz diyebiliriz. Yalnız bizim bildiğimiz, yapılan anlaşmalar herüz tâdil edilmediğine göre, acaba bu özel müsaadeyi Amerikalılardan nasıl almışlardır?» Bakan bu soruyu Senatoda geçirmiştir. Ama Millet Meclisinde eski Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı ve C.H.P. Hatay Milletvekili Hüsnü Özkan, ustaca yönelttiği sorularla iktidar çevrelerinin oyununu bozmuş ve üsler konusundaki acı gerçeği gözler önüne sermiştir. Hüsnü Paşa'nın soruları ve Topaloğlu'nun cevapları şöyledir:

Hüsnü Paşa — İkili anlaşmaların yeniden gözden geçirilmekte olduğunun söylendiği tarihten bu yana, Türkiye'de mevcut Amerikan radarlarında

HÜSNÜ ÖZKAN
İtirafa zorladı

elektronik kestirme mevzilerinde, Amerikan uçak üslerinde, Amerikan ikmal üslerinde statü bakımından bir değişiklik olmuş mudur? Bunların harekât, haber alma bölümlerine siz ve sayın kumanda kadememiz girip gereği gibi malumat almak imkânını elde edebiliyor musunuz?

Bakan Topaloğlu — Elde edebileceklerdir. Bu tesislerde kurs görmüş Türk Subayları çalışacaklardır. (Yâni Amerikan statüsünde hiç bir değişiklik yoktur. İşler, eskisi gibi yürümektedir. Bakan ve generallerimiz, Amerikan üslerinin harekât ve haber alma bölümlerine girip gereği gibi bilgi edinme hakkına sahip değildiler! Topaloğlu ancak «edilecek yapılacak» diyebilmektedir.)

Hüsnü Paşa — Türkiye'deki Amerikan üslerinde uçak tipleri, miktarları Millî Savunma Bakanlığınca bilinmekte midir?

Topaloğlu — Buradaki uçaklar zaman zaman gelir giderler. Eski Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı olarak bunu bilmeleri lâzımdır. (Yâni üslerle gelip giden Amerikan uçaklarından, neler getirdiklerinden, uçakların miktarı ve tiplerinden Türk Savunma Bakanlığının haberi yoktur!)

Hüsnü Paşa — Türkiye'deki Amerikan üsleri, radar mevzileri ve kestirme istasyonlarında mevcut silâh, bomba, roket ve cephanenin miktar ve cinsleri Millî Savunma Bakanlığında bilinmekte midir?

Bakan Topaloğlu — Bu gibi gizli hususlar, dünyanın hiç bir yerinde parlamentoda konuşulmaz. (Konuşulur, zira Hüsnü Paşa, silâhların cins ve miktarının açıklanmasını değil, Topaloğlu'nun «Bakanlık bu konuda tam bilgi sahibidir» demesini istemektedir. Bakan bu cevabı veremiyerek, A.B.D.'nin üsleri, bizim bilgimiz dışında, başımıza beklenmedik anda çarap örebilecek tehlikeli silâhlarla doldurabileceğini itiraf etmiştir.)

Hüsnü Paşa — Hâlen Türkiye'de ne kadar Amerikan askerî personeli vardır? Bunun ne kadarı subay, assubay ve erdiler? Bunların ne kadarı hava, deniz ve kara kuvvetleri personelidir?

Bakan Topaloğlu — Personel zaman zaman değişmektedir. (Yâni, Türk Hükümeti ülkemizde mevcut Amerikan askerî personelinin sayısından da habersizdir.)

İşte Millî Savunma Bakanının itiraflarıyla üsler konusundaki acı gerçek!

Suyu Bulandıranlar!..

Bu haftanın birinci günü Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay Milliyet gazetesine özel bir demeç vermiştir. Milliyet'in dokuz sorusundan biri, darbe teşebbüslerine aittir:

«Soru: Yine son günlerin en vahim söylentilerinden biri de Türkiye'de demokratik rejime son vermek üzere bazı darbe teşebbüslerinde bulunulduğu ve bu teşebbüslerin Silâhlı Kuvvetlerin içinden geldiğidir. Ayrıca, partisz demokrasiden bahsedildiği söylentileri de yaygındır. Bu söylentiler ne dereceye kadar doğrudur?»

Cevdet Sunay, bir Cumhurbaşkanı'nın dünyanın neresinde olursa olsun böyle sorulara vereceği tabii ve klâsik cevabı vermiş ve «söylentileri» tekzip etmişti.

Ne var ki böyle sorularda önemli olan, verilen cevap değil, sorulan sorudur. Bir Cumhurbaşkanına böyle bir soru yöneltilebiliyorsa ve Cumhurbaşkanı da böyle bir soruya cevap vermek zorunluğunu duyuyorsa o memleketteki söylentilerin ciddi bir yanı var demektir.

Üstelik Türkiye'de son zamanlarda pek yaygın olan ihtilâl söylentilerinin kaynağı da meçhul değildir. Bu söylentiler iki sorumlu kişinin davranışlarıyla kamu oyununa yansımıştır.

1 — Başbakan: Birkaç ay içinde Anadolu'yu dolaşarak yedi sekiz ilde darbe teşebbüsleri ve ihtilâller üstünde çeşitli konuşmalar yapmıştır. Silâhlanmış halk kitlelerinden, milis ordularından, kıyamlardan, isyanlardan her demecinde söz açmıştır.

2 — Genelkurmay Başkanı: Aynı tarihlerde Genelkurmay Başkanı da Ordunun çeşitli birliklerini gezmiş, bu birliklerde yüksek rütbeli subaylarla toplantılar yapmış ve yayınladığı ünlü emirnamede «Her türlü fenalığı bir anda yok edecek büyük lider ve kumandanın zuhuru» ndan söz etmiştir.

Görülüyor ki darbe söylentilerinin kaynağı sorumsuz kişilerin ağızları değildir. Böyle bir ortamda Cumhurbaşkanına: «Hükümet darbesi olacak mıdır?» diye sorulması ve Başkanın bu soruya cevap vermesine şaşılmaz.

Bir de Halk Partisi içindeki sağcılarının durumu vardır. Feyzioğlu ekibinin parti içindeki davranışları konuşulurken İsmet Paşa dikta özelemlerine işaret etmiştir. Feyzioğlu sağcılarının Amerika'ya dayanacak Filipin usulü bir demokraside kendileri için istikbal

gördükleri ve bu hesaplarla ortamın soluna karşı çıkararak hem teşkilâta sırt çevirdikleri, hem de İsmet Paşa'ya isyan bayrağı çektikleri artık apaçık tartışılan bir durumdur.

Türkiye'de bütün bunlar günün meselesi halinde devam ederken çok daha yeni havadisler de ortaya çıkmıştır. Bir vakitler 11'ler Cunta'sı diye anılan Havaçılar Cunta'sının önde gelenlerinden Emekli General ve CHP Milletvekili Hüsnü Özkan bir açıklama yaparak 22 Şubat hakkında bilgiler vermiştir.

Hüsnü Özkan'a göre, 22 Şubat'ta Hava Kuvvetleri Kumandanı Orgeneral İrfan Tansel'in bir «A» plânı vardır.

Hüsnü Özkan'ın açıklamasından sonra Orgeneral Tansel de konuşmuş ve Özkan'a verdiği cevapta şu açıklamayı yapmıştır: «Hâlihazırda MDO (Millî Devrim Ordusu) ihtilâl teşkilâtının Genel Sekreteri Hüsnü Özkan'dır. Başkanı ise Mucip Ataklı'dır. Bu teşkilât Millî Devrim Derneği içinde bir organdır.»

Görülüyor ki Türkiye'de en akıl almaz gibi görünen konuşmalar yapılmakta, Cumhurbaşkanı'dan başlayarak Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Hava Kuvvetleri Kumandanı ihtilâl ve darbe üstüne renk renk fikirler öne sürmektedirler.

Bütün bu görünüş içinde Anayasa rafın üstünde duran bir kitap gibidir. Ne var ki gene bütün bu gürültüler içinde iktidar partisi Türkiye'de komünistlerin yapacakları muhayyel bir ihtilâlden bahisle, rafa kalkmış Anayasayı daha öteye atmak çabaları peşindedir. Türkiye'deki sol akımları önlemek için «Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanunu» getirmek yolunda çalışmalar başlamıştır.

Sağcı partilerden yüzlerce besleme derneğe, ticaret odalarına ve iş adamlarına kadar kompradorlar dünyası, Filipin usulü bir çok partili düzenin veya daha açık görüntülü bir faşizmin ihtirası içindedirler.

Böyle bir ortamda bütün ileri güçlerin, «uyanık bekçiliklerine» tevdi edilen Anayasamızı koruyacaklarına, bu uğurda gereken mücadeleyi vereceklerine inanmalıyız.

İlhan Selçuk

Kıbrıs

Makarios'un Amerika ile anlaşması ve NATO formülünü kabul etmesinden sonra, İder Kemal Çoşkun ve 500 mücahidin çekilmesi, artan Amerikan baskısının yeni bir belirtisidir. İnce diplomat Çağlayangil, Turalı da bu çekilmeye razı etmiştir. Fazıl Küçük de — Hangi hikmetle bilinmez —, hareketi desteklemiştir. Kıbrıs Rum Radyosunun yayını, mücahitlerin geri çekilmesinin ne anlama geldiğini açıklamıştır:

«Kıbrıslı Türk Lise mezunlarının yüksek tahsile devam etmelerini sağlayan karar, bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Türk Lise mezunlarının yüksek tahsillerine devam etmeleri için teşebbüse geçen ve muhalefetle karşılaşmasına rağmen, muvaffak olan şahısları tebrik ederiz.»

Evet, karar bir dönüm noktası teşkil etmektedir. Bundan sonra Anglosaksonların baskısıyla Yunanlılarla, Kıbrıs'ta NATO üslü Enosis'in son pazarlıkları yapılacaktır.

(Mahkeme kararıyla yayımladığımız tekziptir)

Yön Dergisi yanıtılmıştır

2 Şubat 1967 tarihli nüshanızda neşrettiğiniz şahsımı ve başında bulunduğum müesseseyi hedef tutan yazıyı üzümler okudum.

Evvelâ şunu belirtmek isterim ki lâlettayın bir haberi hiç tahkike lüzum hissetmeden süntularınız almış olmanızı gâzetenizin ciddiyetiyle bağdaştıramadım.

Gönül isterdi ki; bu asılsız metni evvelâ tahkik edesiniz ve sonra yayınlıyasınız. Böyle uydurma bir ihbara atfen efkârı umumiyeye yaymağa çalıştığınız haber asla varit değildir. Anadolu Ajansı bahis konusu düzeltmeyi bir yanlışlığı tashih için normal usul ile her zamanki teamüle uyarak ve sadece kendi insiyatifine dayanarak bültenine koymuştur. Zira mevzu bahis haberde Gürsel meydanında yapılan mitinge sayıları 150-200'ü

geçmeyen bazı üniversiteliler iştirak ettiği halde haberimizde bu rakam sehven 1000 olarak geçirilmiştir. İşte o düzeltme ile bu yanlışlığı tashih ettik. Hâdisle bundan ibarettir.

Bununla ilgili olarak ne Sayın Başbakan Süleyman Demirel beni makamına çağırması ve ne de Sayın İçişleri Bakanı Faruk Sükan tarizde bulunmuştur. Bilâkis gerek Hükümet Başkanı gerekse diğer Hükümet üyeleri A.A.'nın tam bir tarafsızlık zemini üzerine oturabilmesi için normalin üstünde kolaylık ve anlayış göstermektedirler. A.A. Bu itibarla yöneticilerinin insiyatifine terkedilmiş tam mânâsıyla tarafsız bir haber müessesesidir.

Bilhassa bütçe müzakereleri münasebetiyle muhalif-muvafık bütün partiler tarafından A.A.'nın tarafsızlığının tescil edildiği bir ortamda bize leke sürmeğe matuf bu neşriyatınızın boşuna gayret olduğunu bilmenizi isterim.

Saygılarımla,
Anadolu Ajansı Genel Müdürü
Atilla Onuk

Sunay, özel teşebbüs ve sol akımlar!

Partilerarası tartışma konusu olan meselelerde, Cumhurbaşkanı'nın vaziyet almak tan kaçınması gerekir. Ne var ki, Sunay, Atatürk devletçiliğini A.P.'nin yaptığı tarzda yorumlamakta sakınca görmemiştir. Sunay, «Özel teşebbüse engel olmayan Atatürk, özel teşebbüsün ilgi göstermediği ve başaramadığı işleri devletin yapması esasına dayanan ve zamanına göre tamamen demokratik olan bir rejim kurmuş ve bunu durmadan geliştirmiştir» demektedir. Bu, Demirel'in ısrarla tekrarladığı devletçilik anlayışıdır. Petrol borusunu özel sektöre peşkeş çekmenin gerekçesini hazırlayan broşürde, T.P.A.O. Genel Müdürü de böyle bir Atatürkçülük yorumuna dayanmaktadır. Ne var ki, Atatürk'ün devletçilik anlayışını çok daha iyi bilmesi gereken baş uygulayıcı İnönü, 1933'de devletçiliği Sunay'dan çok farklı anlatmaktaydı: «Devlet, ancak ferdin yapamıyacağı şeyleri yapmaya çalışmalıdır, nazariyesi basiretle mütalâa olunmalıdır... Benim kanaatimce, bir işin efrada veya devlete ait olması, o işin talep ettiği vesaitle ölçülemez. Meseleleri bütün memleketle alakası veya hususî menfaatlere terk edilmesi ihtimalidir ki, bu hususta karar vermeye esas olmaktadır.» Demek ki, devletçilikte ölçü, özel teşebbüsün gücü değil, «memleketle alakası»dır, yani kamu yararını. Nitekim C.H.P.'nin bugün en liberal programı dahi, kilit sektörlerin devlet elinde olmasını isteyecek, Sunay'ın Atatürk'e atfettiği devletçilik anlayışından ayrılmaktadır. T.İ.P. ise, Anayasa çerçevesinde daha ileri bir devletçiliği savunmaktadır. Bu durumda Sayın Cumhurbaşkanı'nın A.P.'nin devletçilik anlayışına sahip çıkmaya hakkı olmasa gerektir.

Sunay'ın Atatürk'ün sosyalizm konusundaki tutumu hakkında söyledikleri de gerçeğe pek uygun düşmemektedir. Zira Atatürk, Prof. Reşat Kaynar'ın yazdığına göre, genç bir tarihçi topluluğuna, 1933 yılında «Biz devlet sosyalizmi yapıyoruz.» demiştir. Prof. Enver Ziya Karal, Atatürk'ün sosyalizm'den yana olduğunu belirtmektedir. Sayın Sunay, bu tarihçilerle konuşursa, Atatürk'ün sosyalizm görüşleri konusunda gerçeğe daha uygun görüşlere sahip olacaktır.

Bundan başka Sayın Sunay, Milliyet'e verdiği demeçte, Anayasamızla bağdaşması mümkün olmayan sol akımlara karşı, «Preventif — önleyici» kanunî tedbir görüşünü savunmaktadır. Demektedir ki, sol belli bir noktadan sonra tehlikeli olur. Bu kritik noktaya varmadan, daha önce sol yasaklanmalıdır. Bu mantıkla, «sosyalizm, ileride komünizme zemin hazırlayabilir. O halde şimdiden sosyalizmi yasaklayalım.» gibi, Anayasaya aykırı bir tez savunulabilir. Sunay'ın sözleri şöyledir: «Sol akımların aşırı yoldan maksatlı bir şekilde veya istemiyerek komünizme münker olması için, yalnız kritik bir noktada değil, kanunlarımızın kanallı ederek sınırlandırdığı bir hadde, kesin olarak durması veya durdurulması gerekir.»

Sayın Sunay'a, bu teze karşı Anayasamızın Kurucu Mecliste sözcülüğünü yapan Prof. Dr. Turan Güneş'in ileri sürdüğü görüşleri, bu haftaki YÖN'de okumasını tavsiye ederiz.

TÜRKİYE'DE CIA PARASI!

Bir kısım hainlerin Rusya'dan para aldıklarını delilsiz ispatları ile süren Sayın Sunay'a, 22 Şubat 1967 günlü Yeni Gazete'nin şu haberini sunarız:

NEW YORK, (HA.) — Amerika'nın Merkezi İstihbarat Teşkilatından para alanlara dair yayınladığı bir haberde New York Times gazetesi, bazı Türklerin de para aldığını kaydetmektedir.

CIA'dan yapılan ödemelerin, «Philadelphia Milletlerarası Sosyal ve Ekonomik Eğitim Dairesi» kanalı ile yapıldığını yazan New York Times gazetesi, bu fonun, Harvard Üniversitesi Edebiyat ve Fen Fakültesi Dekan yardımcısı Richard M. Hunt emrine verildiğini de yazmaktadır.

Tahsil ve tetkik yapmak için Türk, Koreli, Japon, Kenyalı, Kolombiyalı, Tanganikalı Ticaret Odası temsilcileri, mütehasıslar, öğrenciler ve eğitim görevlilerine burs olarak para ödendiğine dair kayıtlara rastlandığı, gazete haberinde belirtilmektedir.

CIA Oyunları

Ünlü CIA'nın yeni oyunları yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır. Endonezya'daki Yarbay Untung'un darbe teşebbüsünün bir CIA tahriki olduğu anlaşılmaktadır. CIA tarafından «Gilchrist Dökümanı» denen bir tahrik belgesi hazırlanmıştır. Belgede, İngiltere'nin Malaya'dan hareketle, Endonezya'yı istila niyetinde olduğu, ülke içindeki bazı «Ordu mensupları»nın da İngilizlerle işbirliği yaptığı açıklanmaktaydı. Yani Endonezya'da emperyalizmin «Beşinci kolu» vardı ve İngilizlerle birlikte, rejimi devirme yolunda harekete geçmeye hazır. Gilchrist Dökümanı, Cakarta'daki İngiliz Elçiliğine gönderilmiştir, fakat döküman, herhalde kasten, Dışişleri Bakanı Subandrio'nun emrindeki Endonezya İstihbarat Servislerinin eline geçirilmiştir. Döküman, ön almak amacıyla, Subandrio ve taraftarların harekete geçmeye zorlanmış ve bilinen olaylar vuku bulmuştur. Gilchrist dökümanı, Amerikan filmleri dağıtım temsilcisi diye iş gören CIA yetkilisi Bill Palmer'in villasında yapılan aramada bulunmuştur. Öyle görünmektedir ki, CIA sahne belge düzenleyerek bir takım solcuları tahrik etmiş, sonra da fırsattan yararlanarak onların ezilmesini sağlamıştır.

İkinci bir CIA oyununu, Amerikalılara kafa tutan ve CIA'yı pek sınırlandıran Kamboç Devlet Başkanı Prens Sihanouk açıklamıştır. Prens, CIA'yı kendisi ile anne ve babasını öldürmek için komplo kurmakla suçlamış ve «Pentagon ile CIA, 1959 yılından beri beni ve ailemi ortadan kaldırmak için ellerinden geleni yaptılar» demiştir.

CIA, Endonezya'da, kocaman bir partiyi ve iktidardaki bir ekibi temizlemek gerektiği için plânlı geniş bir harekâta girişmiştir. Kamboç'ta ise, hanedanın ortadan kalkmasıyla

ülkenin Amerikan uydusu hâline geleceği inancı ile, Prens ve ailesini öldürmeye kalkışmıştır. Yunanistan'da bir saray darbesiyle Papandreu'yu devirmekle yetinmiştir. Türkiye'de General Porter, Başbakan aramıştır. Görüldüğü gibi, Amerika'ya kafa tutan ülke ve kişilere karşı uygulanan metodlar çok çeşitlidir. McCarthy'ciliğe karşı savaş açan tarihî kişilerin, hayatlarının korunmasında çok dikkatli olmak gerekir.

CIA'nın Entellektüel savaşı

CIA'nın entellektüel savaşı deyimi, New York Times'da James Reston tarafından kullanılmıştır. Entellektüel savaştan murad, CIA parası ile azalmış ülkelerin sendikalarını, gençlik liderlerini, üniversite hocalarını, yazarlarını, gazetecilerini ve diğer önemli kişilerini satın almaktır. ABD'nin namuslu aydın çevreleri, şimdi, dolarla yürütülen bu savaşın utancı içinde kıvrılmaktadır.

Herşey New York Times'da 14 Şubat 1967 günü çıkan büyük bir ilânla başladı: İlânda, Amerikan gençlik liderlerini CIA'nın nasıl satın aldığı hikâyesinin Ramparts dergisinin Mart sayısında açıklanacağı belirtiliyordu. İlânda şunlar yazılıydı: CIA, öğrencileri casusluğa alıştırmıştır. CIA, milletlerarası öğrenci teşekküllerine, Soğuk Harp (McCarthy) tutumlarını benimsetmek için baskıda bulunmayı âdet edinmiştir. İlân ayrıca sözde hayır işleriyle uğraşan bir çok vakfın, nasıl CIA'ya paravan teşkil ettiğini belirtmekteydi.

Ramparts, ilerici Amerikan katoliklerinin çıkarttığı aylık bir dergidir. YÖN, bu derginin yazılarını dayanarak, Michigan ve Pennsylvania Üniversitelerinin CIA hesabına giriştikleri korkunç marifetleri, Türk okuyucularına duyurmuştu. Mart sayısı gelince, CIA'nın yalnız Amerika'da değil, bütün dünyada öğrenci liderlerini satın alma teşebbüslerinin hikâyesini, YÖN, Türk okuyucularına iletcektir. Fakat şimdiden, Ramparts'ın ilânının etkisiyle, yetkililer bülbül gibi konuşmaya koyulmuşlar ve bütün kirli çamaşırları ortaya dökülmeye başlamıştır. CIA'nın, sendikaları, öğrenci örgütlerini, üniversiteleri, yazarları ve bütün önemli kişileri satın alma teşebbüsü, bütün dünyada geniş yankılar yaratmıştır.

CIA, Millî Talebe Teşekkülü (NSA)'nın dışında, Amerikan Gençlik Konseyi (U.S. Youth Council)'ni, Prof. İsmet Giritli'nin çok yakından tanıdığı milletlerarası gençlik kuruluşları olan Dünya Gençlik Topluluğu (WAY) ile Milletlerarası Talebe Konferansı (ISC)'ni para ile beslemektedir. WAY, Türkiye de dahil, 54 ülkenin gençlik teşekküllerini toplamaktadır, merkezi Brüksel'dedir. ISC ise Hollanda'da yerleşmiştir ve 60 «Hür Dünya» ülkesinin gençlik teşekküllerini bir araya getirmektedir.

Bu arada CIA hizmetindeki vakıfların da isimleri belli olmaya başlamıştır:

— Pan American Foundation: Miami Üniversitesi ile ilişkisi vardır. Başında Prof. A. Curtis Wilgus bulunmaktadır. Bu saygı değer vakıf, Güney Amerika'da talebe mübadeleleri ve akademik araştırma programlarının finansmanını sağlamaktadır. «İnter American Studies» gazetesi, bu saygı değer vakfa aittir.

— American Society of Afri-

can Culture: Başında Dr. John A. Davis'in bulunduğu bu saygı değer kültür derneği de «African Forum» adlı bir dergi yayınlamakta ve Amerikan zenci yazarları ile bilginlerine Afrika Üniversitelerinde iş sağ lamaktadır. Ayrıca Afrika devlet radyolarına programlar hazırlamaktadır. «Afrika Kültürü için Amerikan Derneği», Brown Foundation kanalıyla CIA'dan para almıştır.

— The International Market Institut: Hazinesi «Harvard Business School Review» dergisinin yayıncısı Ernest Frawley'dir. Enstitü, yaz aylarında yabancı orta kademe yöneticiler için pazarlama teknikleri konusunda seminerler düzenlemektedir. Enstitü, CIA hizmetindeki Independence Foundation kanalıyla para almıştır.

— The American Friends of the Middle East: Bu, «Orta Doğu'daki Amerikan Dostları Derneği», Orta Doğu'da geziler düzenlemekte ve bazı yayınların finansmanını sağlamaktadır. Pakistan'da ve öteki 7 Orta Doğu ülkesinde büroları vardır. Dernek, CIA'ya bağlı J. M. Kaplan ve Brown vakıfları kanalıyla para almıştır.

— International Development Foundation of New York: Bu milletlerarası kalkınma vakfı, Güney Amerika'da köylü ve gecekondu liderlerine sosyal ilerleme yolunda yardımcı olmaktadır. CIA, saygı değer vakfa Brown, Sydney ve Esther Rabb Foundation kanallarıyla para vermiştir.

Ayrıca New York Bağımsız Araştırma Servisi, New York Muhaberat Komitesi CIA'ya bağlıdır.

Talebe teşekkülleri ile vakıfların kirli çamaşırlarının ortaya dökülmesinden sonra, ünlü sendikacı Victor Reuther, New York Post'tan James Weschler'e büyük Amerikan İşçi Konfederasyonu AFL — CIO'nun CIA'dan büyük paralar aldığı açıklanmıştır. Konfederasyonun Milletlerarası İlişkiler Direktörü Lovestone'un CIA ile gizli bağlantı bulunduğunu belirtmiştir. Weschler, bu konuda bir soruşturma açılmasını istemektedir. New York Post, soruşturmanın bir sürü skandal arasında, Konfederasyona bağlı bir sendikamın garip durumunu ortaya çıkaracağını ileri sürmektedir. Bu sendika seçimine CIA müdahale etmiştir. CIA'nın adamı seçimi kazanınca, sendikamın bütçesi zenginleşmiş, personel sayısı artmış ve Orta Doğu ile Güney Amerika'daki milletlerarası faaliyetleri birdenbire geliştirmiştir. Kuvvetle tahmin edilir ki, bu sendika, petrol iş kolundadır!...

Daha sonra CIA'nın gazeteci teşekküllerini de beslediği ortaya çıkmıştır. Washington Post, Amerikan Gazeteciler Sendikasının CIA tarafından kiralandığını yazmıştır. Bu yoldan, Brüksel'deki Milletlerarası Gazeteciler Federasyonu ve Panama'daki Amerikalılararası Gazeteciler Federasyonu CIA parası almışlardır.

New York Times'da James Reston, yabancı ülkelerdeki «Üniversite liderlerini, sendika liderlerini, önemli yazarları ve gelecek nesillerin etkili kişilerini» etkilemeye ve kazanmaya çalışmanın önemini belirttikten, CIA'nın faaliyetlerini şeklen eleştirmekte, fakat aslında savunmaktadır. Reston, skandalı şöyle yorumlamaktadır: «Tek tesellimiz, gerçekten çok kötü bir halk olmadığımızdır. Zira bu gizli fesat hareket-

lerini, çok beceriksizce yürütmekteyiz.»

New York Times'ın başyazarı ise, olan bitene ateş püskürtmektedir: «Millî Talebe Teşekküllerinin CIA'dan yardım görmesi gibi bir münasebetsiz ve pis iş, sonradan icat edilen bir takım nedenlerle küçümsenemez. Milletlerarası toplantılara katılmak için talebe teşekküllerinin çok fakir bulunduğu, CIA'nın sadece gençliğin hayırsever bir patronu olduğu iddiası saçmadır....»

Bu pis hikâye, dış ülkelerdeki Amerikan gençliğine ve bilginlerine güvenilmesine yeni bir darbe indirmiştir. Daha önce, bazı Amerikan üniversitelerinin CIA ile ilişkilerinin açıklanması, onların bağımsızlıklarını konusunda şüpheler uyandırmıştı....»

Şimdi sormak gerekir: Sayın Sunay, «Komünizm faaliyetleri içerden ve dışardan gizli olarak idare edilmekte ve miktarları çok az da olsa komünizmin hizmetinde bulunan yabancı hainler, yabancı kaynaklardan beslenmektedir.» demektedir. Mümkündür. Sayın Sunay'ın taşında bulunduğu devletin görevi, dışardan beslenen bu hainleri yakalamaktır. Ama Türkiye'de bir de CIA'nın açtığı ağıza beslediği bol sayıda hainler vardır. Amerikan Hükümeti, bir takım servislerde çalışan personele, gifte maaş bile vermektedir. Amerika'da skandal sayılan ve Johnson'u soruşturma açmaya zorlayan bu büyük CIA fesadı hakkında acaba Sayın Sunay ne düşünmektedir? Tek tarafı bir vatanperverliğin, vatanperverlik sayılamayacağı aşikârdır.

Sunay ve öğretmenler!

İlerici ve Atatürkçü öğretmenlere karşı A.P. iktidarının sistemli bir mücadele açtığı açıktır. Bu gerçek, Millî Eğitim bütçesi dolayısıyla de T.İ.P. ve C.H.P. sözcüleri tarafından belirtilmiştir. Eski Bakanlık Müsteşarı Kodamanoğlu, oyunu şu sözlerle ortaya koymuştur: «Oldukça plânlı yürütülmek istendiği anlaşılan bu çaba, şu noktalarda toplanmaktadır:

1 — Öğretmenlerimizi Cumhuriyetin kuruluşundan beri almış olduğu çalışma geleneklerinden ayırıp bir iktidar ideolojisinin uygulayıcısı hâline getirmek yolundaki baskı,

2 — Öğretmen ve öğrencileri, ders içi ve dışı faaliyetlerinde, iktidarın kıymet hükümlerini ve hayat görüşünü benimsetmek amacıyla tek taraf ve iktidar görüşünü savunan yayıncılarla beslemek,

3 — Resmî kültür kurum ve çalışmalarını iktidar anlayışına uygun güdümlü bir idare altına sokmak,

4 — Devlet kaynak ve nüfuzunu kullanarak yeni dernekler kurmak, kuruluşlara hakim olmak, bu mümkün olmamışsa, onların kaynak ve itibarlarını kurutmak. Bütün bu çabaları hâkik gösterebilmek için de, komünizmle mücadele süsü verilmektedir.»

Gerçekten talebelere ve öğretmenlere karşı uygulanan plân budur. Bu plâna, İnönü karşı çıkmış, ayrıca Sunay ve Demirel'i defalarca uyarmıştır. Maalessif, Sunay'ın son demeci, öğretmenler bakımından hiç de gönül açıcı değildir. Sunay, A.P. yetkililerinin sık sık ileri sürdükleri iddiaları tekrarlamıştır: «Millî Eğitim Bakanlığı işlem yaptığı dosyalar üzerinde, büyük bir dikkatle hareket etmektedir. Buna rağmen, iftira (Devamı 10. sayfada)

Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanunu

Prof. Dr. Turan GÜNEŞ

Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanununun Anayasasının karşısındaki yeri konusunda Prof. Dr. Turan Güneş, Sosyalist Kültür Derneğince düzenlenen konferansta özetle şunları söyledi:

Tasarının ismi dahi, büyük vehamet taşıdığını belli ediyor. Bir hak ve hürriyetin korunması bahanesiyle çıkan kanunların, o hak ve hürriyetlerin tamamıyla yok edilmesi amacını güttüğünü tecrübelerimizle biliyoruz. Menderes döneminin ünlü Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu hatırlayalım: Kanunun ilk maddesinde, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin temel demokratik hak olduğu, tamamen serbest bulunduğu belirtilmekteydi. Ondan sonra bu temel hakkı sifira indiren maddeler getirilmekteydi. Daha gerilere gidelim: Takrirî Sükûn Kanunu da, «Hürriyetler sükûnet içinde bir ortamda gelişeceğine göre...» diye başlar. Görüldüğü gibi, hürriyetleri kaldırmanın gerekçesi, hürriyetleri korumadır.

Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Tasarısı, nasıl bir siyasi ortama tekabül etmektedir? Niye böyle bir kanun çıkmaya eğilimi var? 27 Mayıs'tan önce de, muhalefetin çalışmasını önleyen kanunlar çıktı. Basın Kanunu üzerine kıyametler kopartıldı. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu çıkınca, üç muhalefet partisi büyük mücadele açtılar, Meclisi terkettiler. Halbuki bugün Adalet Bakanının söz konusu ettiği tasarıya karşı, muhalefetin davranışı çok çeşitli görünmektedir. Tasarı, esasen, bir zincirin halkasıdır: Daha önce ünlü «emirname» ortaya çıkmıştır. Başbakan «emirname»yi benimsemiştir. Bazı partiler «emirname» de ileri sürülen tipte bir mücadelevi derhal benimsemişlerdir. Bir kısım partiler ise, tenkidçi bir tutum takınmışlardır. Hattâ belli bir parti içinde dahi, farklı tepkiler görülmüştür. Bunun sosyolojik nedenlerini iyi değerlendirmek gerek.

Elimdeki metnin gerekçesinde, «aşırı ve yıkıcı cereyanlar, sınıf mücadelesinden önce, bidâyette sınıf şuuru yaratmak istiyorlar» deniyor. Önce sınıf şuuru uyandırılacak ancak ondan sonra toplum ifsad edilecek, temel nişanlar yıkılacak, proleterya diktatoryası kurulacaktır...

Gerekçenin demek istediği şu: Toplumda sınıflar var, ama bereket bu sınıflar, dünyanın farkında değil. Şimdi, bir kısım insanlar, «Ey halk, herkese şapur şupur, sana Yarabbi şükür... Uyan» derlerse komünist ihtilâli olurmuş. Gerekçede çizilen şema ya göre, komünist ihtilâli çok basittir: Sınıf ve zümre-

lere, birbirinize düşman olun denecek, düşman olacaklar, sonra proleterya ihtilâli gelecek «Biz sizi aldattık, şimdi keseceğiz» denecek. Böyle bir şey yeryüzünde vuku bulmuş değildir. Ama bir takım ülkeler, çıkarları gereği, bu «Ördek Hüsnü hikâyesini» kullanmaktadırlar. Bu ayıp bir tekerlemedir. Mihiyet'te yazdığım yazıda bunu açıkladım. Maalesef bazı arkadaşlarımızın ağızda da aynı tekerleme dolmaktadır. Bu safatlarla ciddi şekilde mücadele gereklidir. «Komünizm tehlikesi var mı?» diyorsunuz. «Şimdi yok ama ya sonra...» diyorlar ve ekliyorlar: «Bugün şeker fiyatları arttı, fakir yemesin mi diye başlıyorlar. Birkaç yıl sonra, yaşasın Rusya diyeceklerdir.» Böyle demokrasi ve hürriyet anlayışı olmaz.

Gerekçede, «Bir Anayasa Mahkemesi kararında dendiği gibi, siyasi kanaatleri ne olursa olsun, vatandaşlar arasında kardeşlikten söz edilmektedir. Bu ne demektir? Yerleşmiş şöyle bir kanaat var: Partiler, «yollar asfalt mı olsun, arnavut kaldırımı mı olsun?» diye tartışabilirler. Tabii ki bu da önemli bir konudur. Ama, «Büyük şehirlerde, zenginlerin oturdukları mahallelere asfalt döşeniyor, köylerde ise yol yok» dendi mi, bu tehlikelidir, yıkıcıdır kovuşturulması gerekli bir fikirdir. Siyasi kanaat deyince, fincancı katırlarını ürkütmeyen görüş farklarını anlıyorlar. Aydın söylediği gibi, siyasi partileri futbol takımları olarak görüyorlar. Halbuki futbol takımına en çok benzeyen, Amerikan partileri dahi, farklı menfaatleri temsil etmektedir.

Eğer bir ülkede, sınıflar arasındaki ilişkiler, birarada yaşamayı imkânsız hâle getirecek durumdaysa, kanun da çıkartsan, bir işe yaramaz. Bir toplumda, birarada yaşamak için sınıflar arasında bir asgarî müşterek zorunludur. Ama bu, kanunla olmaz. Bizde ise, sınıflar şuurlanmasını diye kanun çıkartılmak isteniyor.

Elimde bulunan metinde üç ana hüküm var. Metin, «ülkesi ve milletiyle bütün Türkiye» sözüne özel bir anlam veriyor. «Fakiri, zengini ile bütün» demek istiyor. Halbuki Anayasa, «ülke ve millet bütünlüğü»nü bu anlamda kullanmış değildir. Tek millet, ırkçı akımlara, bölgecilik karşı ileri sürülmüştür. Coğrafi ve yatay bir kavram

dır. Tasarı buna, «zengin, fakir bütünlüğü» biçiminde, dikey bir anlam vermektedir. Kısaca toplumun sınıf yapısının, olduğu gibi kalması istenmektedir.

Elimdeki metinde, «sınıf ve zümreleri tahrik ederek, milli bütünlüğü bozmak, aralarında nefret yaratmak v.b.» deniyor. Ceza Kanunu suç işlemeye tahriki açıkça belirtmiştir: «Umumhaneyi basalım, yıkıp yakalım» diye tahrikte bulunmak suçtur. Anlaşılan bu yeterli görülüyor. «Fakirler doktorsuz» demek de suç sayılacaktır.

Türkiye'de, bu temalar, 27 Mayıs'a kadar kullanılmıştır. 27 Mayıs'tan önce, siyasi partiler birbirlerine karşı her türlü tahrike başvurmuşlardır. Hırsızlıklardan, İsviçre Bankalarına para yatırmaktan söz edilmiştir. O tarih-

lerde ben de politikamın için deydim. Tabii caizse, zümreleri birbirleri aleyhine tahrik ve teşvik ettik. Sosyal fikir akımları yoksa, partilerin böyle birbirlerine sövmelerine müsaade olunmaktadır. «Sen müteahhitlikte şu kadar vurdun» denmesi yadırganmıyor. Bunlar, güreşte pehlivanların birbirlerine sa vurdukları nâralar sayılıyor. Sözlerin altında, sosyal gerçekler yok. Halbuki, «zengin parası çok, fakirin yok» denince, sosyal gerçeğe geliyoruz. Partilerin bu konuda vaziyet alması gerekiyor. Evvelce «Ahmet, Mehmet kanuna aykırı para yedi» deniliyordu, sosyal sınıf mensubu bundan alınmıyordu. Büyük toprak sahibinin CHP'ye ya da DP'ye girmesinde, sosyal durumu açısından belirli bir tercih yoktu. Demek ki, bugün, sözlerin şiddeti değil, sosyal sınıfların menfaatine da yanar politik tercihlerin ortaya çıkması telâş ve endişe yaratmaktadır. Tasarının sosyolojik gerekçesi budur.

Tasarı metninde «toplumun muhtelif sınıf ve zümrelerinden birini... tezyifkâr sıfatlarla topyekûn kötülemek»ten söz ediliyor. Her hukukçunun bildiği gibi, Ceza Kanunu açık olmalıdır, tefsir bile câiz değildir. Çeşitli zümreler nedir? «Vergi kaçaklığı ile mücadele edeceğim» deyince, vergi mükellefleri zümresi, vergi kaçırma suçu ile kötülenmiş mi olacaktır?

Tasarıda, bir de, «kamu düzenini bozabilecek» sözü var. İdare Hukukunda, kamu düzeninden kasıt maddî düzenidir. Birinin kafasına sandalye indirmek, kamu düzenini bozar, fikir söylemek bozamaz. Tasarıda, kamu düzeninden kasıt, kurulu düzenin korunması olsa gerektir. Sonra, «bozan» değil, «bozabilecek» deniliyor. «Belki derya tutuşur, padişahım» gibi bir şey.

Bir futbol maçında, «Yuh arabacı Beşiktaş» diye bağırarak bölücüdür. Kavga bile çıkartabilir. «Temel Haklar Kanunu»na göre, bu futbol maçı bölücülerini bile, 3 - 5 yıl hapis yiyeceklerdir.

«Tezyifkâr sıfatlarla alenen ve topyekûn kötülemek» deniliyor. İnönü, «bataklı tüccar»dan söz etmişti, demek ki bu kanunla içeri gidecektir!

Başka bir hüküm, «Anayasasının reddettiği komünizmi kurmayı amaç edinen bir görüşü etkili olarak aşılama, yahut komünizmi benimsetmeye, yahut beğendirmeye mâtuflar propaganda ve telkin» yapma biçimindedir. Bizim Mehmet Selik, Kapital'i çevirdi. Bir sürü bilimsel Marksist yayını çevirmekte. «Komünizm amaç edinen bir görüşü propaganda ediyorlar,» diye, marksist yayımlar yasaklanacak. Bir hukukî kavram olarak propaganda ne demek? Üniversite kürsüsünde, Manifesto son cümlesini «Proleterler birleşiniz» diye okursanız, bu propaganda değildir. Başka yerde okursanız, propaganda mı sayılacaktır? Propaganda sözü, hukukî değer taşımayan bir kavramdır. Tasarıya göre, marksizm'den söz etmek, fakültelerde de yasaklanmalıdır. Bazı profesör arkadaşlarım, «Efendim, biz ilmi açıdan inceleriz» demektedirler. Peki ya ötekiler? İl-

mi açıdan incelemek üniversitelerin tekelinde midir? Böyle bir ayırım yapılamaz.

Sözlerimi bağliayım. Ama önce bir noktayı belirtmek isterim: Demirel de söyledi. Deniyor ki, «Anayasada miras var, özel mülkiyet var. Bunları tartışınlar, Anayasasının dışındadırlar». Halbuki her siyasi parti, Anayasayı değiştirmek isteyebilir. Geçenlerde Hukuk Kurumunda Yargıtay üyeleri, Anayasanın bir maddesi değiştirilmelidir, derken suç mu işlediler? Buyurulabilir ki, o teknik bir konu, o başka, miras ve mülkiyet hakkı başka. Ashnda, Anayasasının maddeleri aynı değerdedir. Ayırım dibeçede yapılır, asgarî hukukî müste rek orada aranır.

Demokratik bir düzende, Türkiye'de hayli yaygın görülen şu görüş ileri sürülemez: «Hürriyet düşmanlarına hürriyet yok». Bu açıdan siyasi parti yasaklanamaz. Anayasamıza göre, ancak şu yasaklanabilir. «Eğer bir parti iktidara gelince, ötekileri kapatacağını peşinen ilân ediyorsa veya bunun kesin maddî delilleri varsa, bu suç sayılabilir». Anayasada bunun dışında demokrasi açısından değiştirilmesi suç sayılacak mukaddes maddeler olduğunu sanmıyorum.

Bu tasarı kanunlaşır mı, kanunlaşmaz mı, bilemem. Yalnız son yılların gelişmeleri, siyasi hayata yeni bir şey, yeni bir polarizasyon getirdi. Ciddî eğilimler yarattı. Bu ortamda kanun çıksa bile, fazla bir şey çıkmaz.

141 ve 142. maddeler dolayısıyla bilirkişiye gidiliyor. Bilirkişi A'ya gidilirse suç yok, B'ye gidilirse suç var deniliyor. İş, bilirkişilerin insafına, vicdanına kalıyor. Tasarıya göre bilirkişileri üniversite seçecek, üniversiteye bazıları seçtirerek iptidai ve gerici bir müessese olduğunu mu ortaya koyacak, yoksa kanunun hürriyetleri öldürücü olmasına engel mi olacak? Bu önemli. Ben, kamu oyuna inanırım, iyimserim. Hukukî cimayan kavramlarla adam mahkûm etmek, toplumun tepkisine bağlıdır. Türk toplumu, belirli bir aşamaya gelmiştir. İnancım odur ki, kanun çıksa da uzun ömürlü olmayacaktır.

YÖN'ün notu:

Elde edebildiğimize göre, iktidarın bu şiddet kanununda yer alan belli başlı hükümler şöyledir:

— Toplum içinde kamu düzenini veya millî güvenliği bozabilecek mahiyette her türlü bölücü faaliyette bulunanlar veya bu maksatla söz, yazı, haber, havadis resim karikatür veya sair vasıta ve suretlerle örnekler vererek propaganda yapanlar veya telkinde bulunanlar

— Toplumun, muhtelif sınıf veya zümrelerinden birini, yukarıdaki bentlerde gösterilen maksada mâtuflar olarak tezyifkâr sıfatlarla alenen ve topyekûn kötüleyenler,

— Anayasa'nın reddettiği komünizmi kurmayı amaç edinen bir görüşü etkili olarak aşılama, yahut komünizmi benimsetmeye, yahut beğendirmeye mâtuflar her ne suretle olursa olsun propaganda yapanlar veya bu maksatla telkinde bulunanlar...

FAŞİST İSPANYA'NIN YENİ TEMEL HAKLAR KANUNU

Faşist İspanya'da dahi, gazeteci teşekkülleri, gazeteciler ve liberal çevreler, Basın Kanununu değiştirme teşebbüsüne karşı şiddetli bir kampanya açmışlardır. Değişiklik, bizim ünlü «Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma» tasarısına çok benzemektedir. Franko Faşizminin bu yeni basın maddesini, bizim hürriyet koruyucularına kolaylık olsun diye yaymıyoruz:

«1965'e ek B fıkrası — Kanunla söz özgürlüğüne getirilen sınırları çiğneyenler, 1 aydan 6 yıla kadar hapis ve 5 bin İla 50 bin Peçeta para cezası ile cezalandırılacaklardır. Yanlış haberler, adap ve ahlak bakımından tehlikeli yayımlar, millî savunma, devlet ve güvenliği, kamu düzeni ve dış barışa aykırı haberler bu meyandadır. Milli Hareket ilkelerine ve temel kanunlara hücum edenler, kurumlara ve politik eylemleriyle idari faaliyetlerini eleştirerek kişilere saygısızlık gösterenler, mahkemelerin bağımsızlığına zarar getirenler de yukarıdaki cezalara çarptırılacaklardır.»

İşte İspanya'da kıyametler koparan yeni Basın Kanunu değişikliği. Ümit ederiz ki bizim hürriyet koruyucuları bundan yararlanacaklardır. Ama çok korkarız ki, Faşist İspanya, bizim yeni tasarımı örnek almaya kalksın!..

Yabancı uzman gözüyle

CHP ve AP

F. - W. Fernau

F. - W. Fernau, Türkiye'ye sık sık gelen, politik hayatımızı yakından izleyen ve dilimizi de bilen bir Batılı yazardır. Fernau, Orient dergisinin son sayısında "İkinci Türk Cumhuriyetinin Siyasî Partileri" adlı bir inceleme yazısı yayınlamıştır. Gerçeği tam yansıttığını söyleyemeyeceğimiz incelemenin, Türk okuyucularını ilgilendirebilecek kısımlarını yayımlıyoruz.

TÜRKİYE'DE DEĞİŞEN VE DEĞİŞMEYEN

Hiç şüphe yok ki, hâlen politik savaş, Adnan Menderes ve İnönü döneminde olduğundan farklı bir karakter göstermektedir. Siyasî partilerin içinde dahi, yavaş yavaş bir dönüşüm olmaktadır. Her sınıf ve zümreyi kapsayan büyük parti kavramı, politikacıların düşüncesinde iyice köklemiştir. Bir yandan sosyal muhafazakârlık, öte yandan seçim endişeleri, yeni yollara yönelmeden önce ihtiyatlı davranmayı gerektirmektedir. Şüphesiz, eski sınıfsız toplum kavramı, uzun süreden beri gerçeğe aykırı düşmektedir. Fakat 1950 yıllarından sonra vuku bulan sosyal dönüşümler, Türk seçmeninin zihniyetini şimdiye kadar pek az değiştirmiştir. 1965 seçimleri, bunun açık bir delilidir. Seçmenlerin çoğu ya köylüdür, ya köylü menselidir. Hissiyata ve geleneğe hitap eden basit bir propaganda, bu seçmen üzerinde, zorunluluğunu an-

I - CUMHURİYET HALK PARTİSİ

Türkiye'nin çağdaş tarihinin büyük olayları, Halk Partisinin adına bağlıdır: 1923'te Cumhuriyetin kurulması, Kemalist devrimler, İkinci Dünya Harbi sırasında Türkiye'nin tarafsızlığının korunması, çok partili bir demokrasinin kabulü, İkinci Cumhuriyet döneminde bu demokrasinin daha sağlam esaslara bağlanması CHP'nin eseridir. 1923 Eylül'ünde Atatürk tarafından kurulan CHP, olağanüstü bir dayanıklılık göstermiştir. Hiç bir zaman monolitik bir yapıya sahip bulunmadığı ve iç gerginliklerle sarsıldığı halde, CHP, şimdiye kadar disiplinli ve sağlam bir parti olarak kalmıştır. Bunda şansın da payı vardır. İç gerginliklerle birlikte giden sık sık yönetici değişiklikleri ve liderlik kavgalarından talih CHP'yi esirgemmiştir. 1938 Kasım'ında Atatürk'ün ölümü üzerine, İnönü bir güçlüğü uğramadan parti liderliğine geçmiş ve bugüne kadar ciddi rakiplerle karşılaşmadan, aralıksız partinin başında kalmıştır.

CHP'DE ORTANIN SOLU

CHP sosyal adalete yönelmiş, plânlı bir gelişme çerçevesinde karma ekonomiden yanadır.

Menderes döneminde CHP, (çift meclis, anayasa mahkemesi ve nisbi temsil gibi) Anayasa reformunu programına almıştı. Bütün bunlar, İkinci Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilince, programın bu maddelerinin anlamı sonra ermiştir. "Sosyal adalet" ve "sosyal güvenlik" sloganlarını benimseyen CHP, 1964 İleri Türkiye Ülküsü ve 1965 Seçim Beyannamesi ile, sosyal reformlara daha fazla bağlanmıştır. 1965 Ekim seçimlerinde, ortanın so-

layamadığı reform programlarından çok daha etkili olmaktadır. Seçmen reform fikrini, hükümetten gelen baskılara duyulan insiyaki şüphe ve güvensizlikle karşılamaktadır. İdeolojiler, kitleleri ancak, hiç nüansa yer vermeden en kalın hatlarıyla sunulduğu zaman etkilemektedir. Sosyal reformlar da dahil, soldan gelen her şey «Komünistlik» sayılmaktadır. Sağdan gelen her şey de «fasist» ve «gerici» dir. Hiç şüphe yok, ideolojilerin ve programların ne anlama geldiği konusunda bazı açık fikirlere sahip bulunan kişilerin sayısı çoğalmaktadır. Fakat bunlar henüz az sayıdadır. Türkiye, intikal hâlinindedir. Bu geçiş hâli, siyasî partilerde de belli olmaktadır. Türk partilerinin eski özellikleri, yeni eğilimlerle karışmaktadır. Bu yeni eğilimler, kişilerin öneminin azalması, sosyal meselelere ağırlık verilmesi, somut başarılarla ve ideolojilere yönelik biçimde ortaya çıkmaktadır.

lu siarıyla çıkmıştır. Bununla beraber partinin gelecekteki yönü, henüz açıkça belli olmuş değildir. Kemalist geleneğin bekçiliği rolü, git-tikçe geride kalmaktadır. CHP'nin 1950 yıllarında, demokratik özgürlükler için cesaret ve azimle yürüttüğü mücadele, özgürlüklerin Anayasa ve kanunlarca tanınması yeterli olduğu ölçüde, başarı kazanmıştır. Şimdi Türkiye Cumhuriyeti'nin en eski partisi, bir sosyal demokrat parti, bir reform partisi olma yoluna girecek midir?

Hâlen her şey göstermektedir ki, CHP ciddi bir buhran geçirmektedir. Partinin kuruluşundan beri tanıdığı bu en ciddi buhranın temel nedenleri, uzaklarda aranmalıdır. Kemalist Cumhuriyetin eski tek partisi, 1960'dan önce, çok partili demokraside ancak ikinci sırayı elde edebilmiştir. İkinci Cumhuriyetin en büyük partisi olma ümidini gerçekleştirilememiştir. Ancak 1961 seçimlerinde hafif bir farkla, nispeten en kuvvetli parti olarak görünmüştür.

Hükümet edebilmek için İnönü, değişen koalisyonlara başvurmak zorunda kalmıştır. Üstelik 1963 yazına kadar yeni bir ihtilâl tehlikesi ortadan kalkmış değildi. Bu sebeple, reform programı kâğıt üzerinde kalmıştır. Parti 1965 Şubatında muhalefete geçmek zorunda bırakılınca, henüz pek az şey yapabilmisti. 1965 Ekim seçimlerinde, seçmenler CHP'yi ağır bir yenilgiye uğrattılar. Partinin o güne kadar daima yaslandığı geleneksel seçmen grubunun büyük bir kısmı dahi, CHP'yi desteklemeyi reddetti. Bu beklenen medik seçim yenilgisinin ağırlığı, uzun süredir filizlenme hâlinde bulunan, fakat henüz dışarıya pek sızmayan parti içi çekişmelerin şiddetlenmesine yol açtı. Böylece parti programı ve taktiği hakkındaki görüş ayrılıkları iyice meydana çıktı. Yaşlı liderin yerini alma yolunda başlayacak mücadele dolayısıyla, CHP üstünde dolaşan bulutlar daha da ağırlaştı. Bu iki meselemin birbirine karıştığı ve birbirini etkilediği muhakkaktır.

Partinin sol kanadı, CHP'nin daha kararlı ve açık biçimde, sosyal reformlar yoluna yönelmesini istemektedir. Parti, kuruluşundan beri bir «sol» a sahip olmuştur. Daha Kemalist hareketin başında sol kendini belli etmiştir. Bu sebeple, CHP de bir sol kanadın varlığı bir yenilik sayılmaz. Ama İkinci Cumhuriyet dönemindeki evrimin bir özelliği olarak belirtmek gerekir ki İnönü'nün partisindeki sol akımlar güçlenmiş, genişlemiş ve etkisini arttırmıştır. 1965 seçimlerinden beri, iki genç milletvekili, Bülent Ecevit (Eski Çalışma Bakanı) ve Mustafa Şükrü Koç (ikisi de 1925 doğumlu), partideki sola taraftar kişileri toplamaya çalışmışlardır. Ecevit ve arkadaşları, partinin kesin bir dönüm noktasına geldiği kanısındadırlar. CHP bugünkü gibi gider ve kendini yenilemezse, onun erimeye devam etmesini önlemeye imkân yoktur. Parti, kesinlikle ortanın solunda yer almalı, ilerici ve devrimci yola tereddütsüz girmelidir. Seçmenler, bu kararı belki hemen benimsemeyeceklerdir, ama yasal reformların zorunluluğuna halka sistemli biçimde göstererek uzun vâdede halkın desteği kazanılabilecektir. Sol, partinin son yıllarda ilân ettiği ve esasen 1961 Anayasasında da yankısını bulan programın sınırları içinde kalmaktadır.

CHP'DE SAĞ KANAT

Sağ kanat, CHP'nin sosyal - muhafazakâr teşekkül biçimindeki geleneksel karakterinin hiç bir şekilde değiştirilmesine razı değildir. Sol kanadın istediklerini kolektivism saymakta ve bu tutumun sınıf zihniyetine ve devlet kapitalizmine götüreceğini söylemektedir.

CHP'nin sağ kanadının bir kısmını, 20 yıl geride yaşayan gericiiler teşkil etmektedir. Bir kısmı ise, günün gereklerine uyulmasını lüzumlu bulmaktadır. Yalnız bu intibakın programda değil, metod ve biçimde yapılmasını istemektedirler. Başarılı rakipleri AP'nin «halka yakın» metodlarının örnek alınmasını ileri sürmektedirler. CHP'nin geleceğinin, rakip teşekkülle program ve ideoloji karşılığında olmadığı inancındadırlar. Bunun Türk seçmeninin zihniyetine uygun düşmediğini söylemektedirler. Amerikan modeli iki partili bir rejimi savunmaktadırlar.

ORTA YOLCULAR

Parlâmentoda ve Parti Merkezinde iktidar, (son kurultaya kadar) orta yolcu bir grubun elinde kalmıştır. Bunlar, sol kanadın sosyal reformizmini kabul etmekte, ama sağa da tâviz vermektedirler. Tarımsal sol etiketinden kurtulmak için, ihtiyatlı bir taktik güdülmesini istemektedirler. Türk halkının soldan gelen her şeye büyük bir allerji duyduğu kanısındadırlar. C. H. P. reformları desteklemeli, ama doktrin partisi hâline gelmekten kaçınmalı, bütün sınıf ve zümreleri toplayan eski karakterini sürdürmelidir. Orta yolcular tutumlarını, seçim endişelerine dayandırmaktadırlar. İleri sürdükleri daha ciddi bir iddia, partinin ister sağa ister sola olsun bir ideolojik yönelişin CHP'de birliği tehlikeye atacağı noktasında toplanmaktadır.

İNÖNÜ'DEN SONRA NE OLUR?

Parti lideri İnönü, bu son yıllar zarfında bir çok kez, «genç sol» a karşı sempatisini belirtmiştir. 1965 seçim kampanyasında CHP'ye «ortanın solu» etiketini yapıştıran da İnönü'nün kendisidir. Bununla beraber «Paşa» — eskiden general olduğu için İnönü'den ekseriya Paşa diye söz edilir —, partisine yeni bir ideolojik yön çizmek istemiş ve hayatının son günlerinde sosyalist olmuş değildir. Hayatı boyunca İnönü, hiç bir zaman ideolog olmamış, pragmatik kalmıştır. Üstelik, yeni denemeler, onun ihtiyatlı, hattâ çok ihtiyatlı mizacına aslâ uygun düşmemektedir. Ortanın solu gibi yeni bir formülü ortaya atarken, İnönü, görünüşe göre, CHP'nin meselâ devletçilik gibi eski ilkelerini uygun biçimde teyid etmek istemiştir. Ayrıca birçok kez, komünizm ve faşizm gibi iki aşırılıkla en etkili mücadele yolunun ortanın solunda yer almak olduğunu belirtmiştir. Bundan başka, CHP lideri, sık sık, millî politika nedenleriyle, köklü reformlara girişme zorunluluğunu duyduğunu açıklamıştır (.....)

Bağımsızlık savaşının muzaffer

İSMET İNÖNÜ ve BÜLENT ECEVİT

SAAETTİN BİLGİÇ ve SÜLEYMAN DEMİREL

nerali, Atatürk'ün Başbakanı ve ara Cumhuriyetin başına geçen lefi olan İnönü, CHP'yi ünlü ge- neği ile bağlayan son canlı varlı- temsil etmektedir. Türkiye'de o- nun prestijine sahip başka kimse yoktur. Paşanın yerini alacak kişi m olursa olsun, onun gibi millî ler statüsüne sahip bulunmıya- k. Tâbir câizse, CHP, yerini ve evkiini korumak için normal şart da mücadele etme durumunda olacaktır. Hâlen partinin geleceği k cesaret verici sayılmaz. Pa- nın muhtemel haleflerinden hiç ri, kişilikleri itibarıyla, partinin ğilmasına karşı İnönü gibi bir te- inat teşkil edebilecek durumda de- dir. En iyimserleri de dahil, bü- n Türk eleştiriciler, CHP'nin ör- itünü ve metodlarını bir kitle de- mokrasisinin gereklerine uydura- adığı hususunda birleşmektedir. Parti örgütü, birçok alanda "fo- leşmiş" tir, halkla zorunlu te- astan yoksundur ve bugün Türk çmenlerine nasıl hitap etmek ge- ktliğini anlayabilmiş değildir. Bu- m içindir ki, partinin "halka git- esi" genel bir feryattır. Ama bu- ı söylemek, yapmaktan çok ko- ydur. Öte yandan CHP, prestijin-

den hayli kaybetmiştir. 1961 — 65 döneminde CHP'nin yönettiği çe- sitli hükümetlerin hareketsizliği ha- yâl kırıklığı yaratmıştır. Hareket- sizlikten kısmen parti liderleri de sorumlu tutulmuştur. Muhalefette dahi CHP, uygun tutumu henüz bu- labilmiş sayılmaz. İç bölünmeleri ve kararsızlığı, partiye inancı sars- tır. Muhafazakâr eğilimli seçmen- ler, partinin «sola kayması»ndan korkmaktadırlar. Öteki uçtakiler ise, CHP'nin, reformlara girişme ar- zusunun inandırıcı delillerini ver- mediği kanısındadırlar. CHP, sı- kıntılı bir durumdadır. İnişi öne- yip tekrar yükseliş kolay olmay- caktır. (Yazarın notu: Bu tahlil 1966 yaz sonu durumuna dayan- maktadır. O tarihten beri Ekim'de CHP Kurultayı toplanmıştır. Ku- rultayda reformcu sol kanat, bek- lenmedik bir güç olduğunu göster- miş ve solun genç lideri Ecevit, merkezci Kemal Satır'ın yerine Ge- nel Sekreter seçilmiştir. Partide ge- nellikle, yönetici kadroları gençleş- tirme azminin geliştiği ve partiyi ortanın soluna yerleştirmek isteyen eğilimin tartışılmaz biçimde ağı- bastığı görülmektedir. F. - W. Fer- nau)

II - ADALET PARTİSİ

RDU VE AP.

Adalet Partisinin başarısı, kesin- de yukarı yükselen bir eğri çiz- ektedir. Birkaç yıl içinde, AP, De- okrat Partinin 1950'den sonra sa- p olduğu güç seviyesine erişmiş- . Türkiye'nin, seçmen çoğunluğu- nun tuttuğu kitle partisi hâline gel- iştir.

AP, genellikle feshedilmiş bulu- un DP'nin mirasçısı görülmektey- . AP bu hususta hiç bir şüpheye er bırakmıyordu. İsmi dahi, yenik demokratlar için askerî ihtilâl so- çıklarını, ağır bir adaletsizlik sa- nılarına çağrı teşkil etmekteydi. Sa- ları 4 ilâ 5 milyon tahmin edilen emokrat partizanları bayrağı al- nda toplama şansı, kendini seç- enlere Menderes demokratlarının irasçısı ve intikamcısı diye sundu- ı için büyük ölçüde artmaktaydı. alınız bu davranış, aynı zamanda, estorasyon eğilimlerine yolu tika- aya kararlı görünen politik güç- rin ve ordunun her an alârm hâ- deki güvensizliğini arttırmanın kestirme yoluydu. AP, kapatıl- aktan kurtulmak için, çok ihti- tlı davranmak zorundaydı. Bu- nla beraber, 1961 Ekim seçimle- nde, daha işin başında, CHP'den nra ikinci sırayı elde etmeyi ba- rdi.

Yeni parlâmentoda, çoğunluk rtiları güçtü. CHP ve İnönü ka- madıkça bir hükümetin kurulma- düşünülemezdi. Zira ordu, buna

müsaade etmeyecekti. Daha başında İkinci Cumhuriyetin sona ermesini önlemek için, iki büyük rakip, CHP ve AP, bir koalisyon hükümeti kur- dular. Birçok bakımdan acayip olan bu deneme, ancak altı ay sürdü. Sonunda AP, muhalefete döndü. U- zun süre ordunun bir AP hüküme- tine, hattâ AP'nin hâkim olduğu bir koalisyon hükümetine müsaade etmeyeceği tartışmasız bir aksiyom sayıldı. İkinci Cumhuriyetin ilk yıl- larında durum belki gerçekten böy- leydi. Fakat bu aksiyom, tartışıl- maz karakterini yavaş yavaş viti- rdi. Ülkenin en büyük partisi olma iddiasını, olayların gittikçe doğru- ladığı bir AP'nin karantinada tutul- ması, demokrasi kurallarıyla bağ- daşmaz hâle geldi. Askerî ihtilâlin kalıntıları kaybolduğu ölçüde, AP- nin bir gün iktidara gelme ihtima- li kabul edilmeye başlandı. «Afaroz» 1965 Şubatında, Başkan Gürsel'in AP'nin hâkim bulunduğu bir koa- lisyon hükümetinin kurulacağını ve 1961'den beri ilk defa CHP'nin bun- da yer almayacağını resmen açıkla- masıyla son buldu. AP, böylece İ-

kinici Cumhuriyet döneminde hükü- met edebileceğinin delili verdi. İnö- nü Hükümetinden, ona karşı bir hükümete geçiş, hâdisesiz gerçek- leşti. 1965 Ekimindeki büyük seçim başarısından sonra AP'nin tek ba- şına hükümet kurması, en ufak bir karışıklığa yol açmadı.

DEMİREL, PARAŞÜTLE GÖKTEN İNDİ!

Partinin kuruluş günlerine döne- lim. Kurucuların başında eski Or- general Ragıp Gümüşpala yer al- maktaydı... Askerî idare, onu Genel kurmay Başkanı bile yapmıştı. A- ma Gümüşpala, Ağustos'ta emekli- ye sevkedilecek subaylar listesine yer aldı. Gümüşpala'nın emekliye sevkedilişi kadar, onun daha sonra AP'nin liderliğini almaya iten ne- denler, pek az bilinmektedir. Askerî hiyerarşinin en üst kademesine yükselmiş ve askerî idarenin bir zaman Genelkurmay Başkanlığı yapmış bir subayın başa getirilme- si, yeni partiye çok büyük avantaj- lar sağlamaktaydı. Bu tercih, parti- yi, orduya karşı emniyete almakta ve askerî rejimle temasları kolay- laştırmaktaydı. Ayrıca, ihtilâli ya- pan subayların, kararı ile yapılan ordu «tasfiye» sinde Gümüşpala'nın hedef alınması, AP'nin kazanmak is- tediği seçmen tabakaları bakımın- dan da avantajlı bir durum getir- mekteydi.

Gümüşpala, 1964 Haziranındaki âni ölümüne kadar partinin başın- da kaldı. Parti liderinin bir kalb sek- tesinden İstanbul'da âni ölümü, AP yi ciddi güçlüklerle karşı karşıya bıraktı. Parti o sırada, gelecek yıl yapılacak parlâmento seçimlerinin tam hazırlığı içindeydi. Seçimi ka- zanma yolunda haklı ümitler besle- mekteydi. Yakın bir gelecekte, Gü- müşpala'nın halefinin hükümeti kur- maya çağırılması çok muhtemeldi. AP, ülkeye başbakan olarak sunula- cak çapta pek fazla politikacıya sa- hip değildi. Gümüşpala'nın yerini almaya aday dört kişi vardı. Bunlar- dan ikisinin, Ali Fuat Başgil ile Tek- kin Arıburnu'nun kazanma şansı çok zayıftı. Vakâleten parti liderliği yapan Saadetdin Bilgiç'in kazanma- sı beklenmekteydi. Bu Ispartalı o- peratörün ailesi, uzun süredir DP- ye bağlıydı. Kardeşi, asırı milliyetçi eğilimleri dolayısıyla geçici olarak partiden uzaklaştırılan bir DP mil- letvekiliydi. 1921 doğumlu Saadet- tin Bilgiç ise, Türk politik hayatına 1960'tan sonra girmişti. AP'nin ku- ruluşu sırasında teşkilâtçı vasıfla- rını gösterme fırsatını bulmuştu. Yö- nettiği parti örgütünde, Bilgiç, cid- di bir destek bulmaktaydı. Politi- kacı olarak, müfrit diye üzerinde tartışılmaktaydı. Bilgiç'in bir gün hükümetin başına gelmesi ihtimali, çeşitli çevreleri ve hattâ AP için- deki bazı çevreleri dahi rahatsız et- mekteydi. Böylece «deus ex machi- na — Gökten makinayla inen Tan- rı» örneği, birdenbire yeni bir aday ortaya çıktı. Yeni aday da Isparta- lıydı ve adı Süleyman Demirel idi. Fakat 1964 Kasım ayı sonunda AP kongresi başlamadığında, kulislerde dönenleri bilmeyenler, hâlâ Bilgiç- in kazanacağı kanısındaydılar. Bu sebeple, oylama sonucu büyük ço-ğunluk için tam bir sürpriz oldu. Delegelei, üçte iki çoğunlukla, ül- kenin en büyük partisi olmaya a- day AP'nin başına Demirel'i getir- diler.

İlk defa bir «outsider», iki bü- yük Türk partisinden birinin başına gelmekteydi. Demirel, mütevazî bir aileye mensuptu. Bu, Türk politi- kacılarında çok görülen bir durum- dur. Isparta'nın bir köyünde 1924 yılında doğmuştu. O tarihte İnönü, bağımsızlık savaşında askerî ün ka-

zanmış ve genç Cumhuriyetin Baş- bakanı olmuştu.

Demirel mühendisti ve meslek hayatına devlet hizmetinde basla- mıştı Demirel'in kabiliyetlerini tak- dir eden Menderes, onu Devlet İş- lerinin başına getirmişti. Bu, poli- tik etkisi olmamakla beraber Tür- kiye bakımından çok önemli bir gö- revdi. İhtilâlden sonra Demirel, gö- revinden ayrılmak zorunda kaldı. Ticarete girdi ve Amerikan Morrison şirketinin temsilcisi olarak başarı sağladı. Onun çok çabuk müvoner olabileceği söylenmekteydi. Demirel'in politik sempatipleri AP'ye git- mekteydi. Fakat adaylığından öne- ce, evvelce DP içinde olduğu gibi, AP'de de varlığını pek az hissettir- mişti Ordu çevrelerinde, yedeksu- bav sıfatıyla askerliğini Devlet Plân- lama Teskilâtında yaparken takdir uyandırdığı anlaşılmaktaydı. Kalın çizgileriyle, AP liderinin portresi böyledir: Kabiliyetli bir teknokrat ve uzman is adamı. Bir Türk parti- sinin başında ilk kez bu tip bir a- dam görülmekteydi.

AP PROGRAMINDA, ATATÜRK'ÜN ADI GEÇMEZ

Demirel'in seçimi, AP tarihinde kesin bir dönüm noktası teşkil etti. Parti, görünüşe göre pragmatizme yöneldi ve «dokunulmazlık» kazan- dı. 1962 baharında, İnönü'nün parti- si ile koalisyon vürümeyince, parti geçmişe dönük kısır bir muhalefe- te dalmıştı. Politikası mahkûm de- mokrat yöneticilerin hemen ve ta- mamen affı etrafında dönmektey- di. Bu talep, demagoji plânında et- kilivdi, fakat çok az gerçekleşiydi. AP'vi politik sorumluluk duygusun- dan voksun olmakla suçlananların değirmenine su taşımaktaydı. De- mirel partiye hemen farklı bir ses verdi. AP'nin liberal eğilimli bir ö- zel ekonomiye yönelmesini ön plâna aldı ve partiyi, sol hareketlere kar- şı en güvenilir ve en sağlam tek- kale olarak göstermeye çalıştı. 1964 Kasımında Büyük Kongreye sunu- lan genişletilmiş parti programı da bu espiyere göre hazırlandı.

Kurucular parti programına pek az önem vermişler. tüzüğe, temel il- kelerin kısa bir listesini eklemekle yetinmişlerdi. 1964 programı daha geniş ve çok daha somuttur.

(Programda) mutlak tercih özel teşebbüse verilmiştir. Devlet sektö- rü, özel teşebbüsün tatminkâr bir biçimde geliştirecek durumda olma- dığı bazı kilit sektörler ibaret kalmaktadır. Bu kilit sektörlerin neler olduğu programda belirtilme- mistir. Bu liberal ekonomi progra- mının yanı sıra, eski DP programı- na nazaran, sosyal güvenliğe çok daha önemli bir yer verilmiştir.

Parti programı laikliğe çok kısa bir yer ayırmıştır. Laiklik, din düş- manlığı, dini kötümek ve dinsiz- lik anlamına gelmemektedir. Kema- lizmin özünü teşkil eden ve DP programında açıkça belirtilen din ile devletin ayrılması ilkesine, AP programının hiç bir yerinde temas edilmemiştir. AP çok genel plânda, zerive her türlü düşünüşe karşı koy- duğunu belirtmekte ve Türkiye'yi en kısa sürede çağdaş medeniyet se- vyesine yükseltmek istediğini açık- lamaktadır. Programda Atatürk'ün adı bir tek defa dahi geçmemekte- dir.

AP'NİN MÜSTERİLERİ

Programına bakılırsa, AP hemen hemen liberal — sosyal bir parti o- larak görülmektedir. Yalnız AP'yi programına göre tanımlamak, CHP ye nazaran daha da yanıltıcıdır. AP, sâdece, halk çoğunluğunu ve dola-

(Baştarafı 6. sayfada)

raya uğrayanlar ve mağdur duruma düşenler olabilir. Bunlar haklarını adalet mercilerinden aramakta serbesttirler. Fakat görevlerinden alınması gereken ler de vardır....

Yavrularımız taze bir fidan gibidir. Onlar üzerinde geliş güzel oynanamaz. Memleketin alışık olmadığı davranışlar ve hazmedemeyecekleri fikirler, çocuklara öğretilmemelidir.»

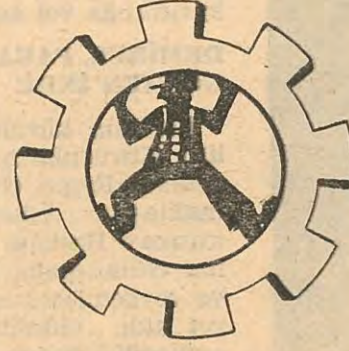
Öğretmenlere «doğru yoldan ayrılmayın» diyen Sunay'ın doğru eğitim anlayışı da şöyledir: «Tehlikeli gördüğümüz aşırı akımların etkilerine karşı, maneviyata kıymet ve ön celik vermemiz gereklidir. Bu durum, temel ve genel eğitimi sağlayan ilk ve orta öğretim

okullarıyla, Silahlı Kuvvetlerin önemini arttırmaktadır. Yavrularımız ve cahil olan gençlerimize bu teşekküllerde eşaslı bilgiler vermek, vatan, millet ve din sevgisini aşılamak zorundayız. Onları aşırı akımlara karşı koruyacak kuvvetli bir inaç ve iman ancak bu suretle temin edilebilir.»

Ünlü emirnameyi de, «Çoğu cahil olan çocuklarımızı, iktisadi, sosyal, kültürel ve ahlâki bakımlardan yetiştirmek, dinamik ve morali sağlam olarak kuvvetli bir duruma getirmek» diye yorumlayan Sunay'ın eğitim ve öğretmen anlayışı böylece ortaya çıkmaktadır.

A.P. iktidarının öğretmenlere en son ve apaçık baskı örneği, TÖS Genel Başkanı Feyzullah

Ertuğrul'un Elâzığ'ın bir köyüne sürülmesidir! Bu, memur sendikalarına indirilmiş büyük bir darbedir. Karakuşu kararlarla sendika yöneticilerinin sürülebildiği yerde, sendikacılıktan söz edilemez. Bütün

sendikacılar, sendikacılığı yıkılmaya yönelmiş ou hareketi şiddetle protesto etmelidirler. TÖS Yürütme Kurulu, yayınladığı bildiriye, bu haksız kararı şöyle eleştirmektedir: «Feyzullah Ertuğrul, 17 yılını ilköğretim öğretmeni olarak geçirdiği 21 yıllık meslek hayatında ilk defa cezaya çarptırılmaktadır. Ayrıca Genel Başkanımız Ertuğrul hakkında herhangi bir soruşturma da açılmış değildir.

Millî Eğitim Bakanlığı bu kararında, Feyzullah Ertuğrul'un şahsında TÖS Genel Merkezi'ni hedef almış, en büyük memur sendikası ve en güçlü, en yetkil öğretmen kuruluşu olan TÖS'ü beyninden yaralamayı düşünmüştür.»

Oyun apaçık oynanmaktadır.

Başbakan ise, Millet Meclisinde hâlâ «Öğretmene baskı yapılmamıştır. Partizan düşüncelerle tek öğretmen nakledilmiştir.» diyebilmektedir.

Başkan Arif'in ziyareti ve Kürt meselesi

Geçen yıl Barzani ile anlaşma yoluna giren Irak Başbakanı Bazzaz, Türkiye ve İran ile ilişkilerini düzeltmeye karar vermişti. İran, Kahire'ye yakın diye Irak'a karşı Barzani emrindeki Kürtleri desteklemekteydi. Bazzaz, ancak Kahire'den uzaklaşma pahasına İran'ın Kürt meselesinin çözülmesinde yardımını sağlayabilecekti. Ama CENTO üyelerine yaklaşan bir Irak, «İleri ve devrimci» denen Mısır ve Suriye gibi ülkelerin ağır hücumlarına uğruyor ve bu görüşler Irak içinde de büyük yankı buluyordu. Baas Partisi, 23 Şubat 1966 da bir bildiriyle Irak'ın Türkiye ve İran'a yaklaşmasını eleştiriyor ve «Azami insafla, bu ilişkiler için söyleyebileceğimiz şey, bunun ilerici unsurları tatmin etmediğidir... Irak rejimi ilerçilik, kurtuluş ve ciddi bir lik eğilimlerinin tamamen dışındadır.»

Bazzaz ise, Türkiye ve İran ile yaklaşmayı şu sözlerle savunmaktaydı: «Irak'ın ve Iraklıların ve Arabizmin çıkarları, Irak'ın komşularıyla ahenk içinde olmasını gerektiriyor mu? Komşumuz Türkiye ile iyi ilişkiler kurmamız, bizim Türkiye'nin imzaladığı ittifaklara katılmamız anlamına gelir mi? Türkiye, kendi millî çıkarları olan bağımsız bir devlettir... Biz de kendi millî çıkarlarımızı anlayan bağımsız devletiz... Bu devletlere (İran ve Türkiye) samimiyetle ve tam bir açıklıkla diyoruz ki dostane ilişkiler ve iyi komşuluk onların ittifaklar konusundaki politikalarını paylaşmamız anlamına gelmez. Bu devletler, istedikleri politikayı seçme hakkına sahiptirler. Hiç bir Türk yöneticisi bize Türkiye ile bir ittifak imzalamayı teklif etmedi.»

Ne var ki, Bazzaz'ın bu yaklaşma politikası, içte ve dışta Arap ilerici çevrelerinde paylaşılmadı. Kürtler ile anlaşma teşebbüsü de Bazzaz'ın aleyhine kullanıldı ve Bazzaz, Ankara dönüşünden bir süre sonra, 1966 yazında devrildi. Başbakanlığa Talip geldi. O tarihten beri Irak'ın Türkiye ve İran ile yaklaşmasında bir duraklama olmuştur. Kürtlerle mütareke de sonuçsuz kalmış, yeniden bir savaş ihtimali belirmiştir.

Bazzaz'ın yerine Talip'in geçmesiyle, Irak, Mısır ve Suriye gibi ilerici Arap ülkeleriyle yaklaşmıştır. Fakat millî zorunluklar, Irak'ı komşuları Türkiye ve İran ile de iyi ilişkiler kurmaya zorlamaktadır. İşte Irak Cumhurbaşkanı Abdurrahman Arif'in Türkiye'ye geliş, böyle bir konjonktüre rastlamaktadır. Görünüşe göre ziyaret, büyük politik sorunlarda bir yaklaşma sağlayacak değildir. Bu konularda görüşler çok farklıdır. Ama iki ülke arasındaki teknik konuların çözülmesinde ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesinde Irak Cumhurbaşkanı'nın Ankara ziyareti halinde yararlı olacaktır. Barzani meselesi için ise bir şey söylemek mümkün değildir. Zira bu bakımdan asıl önemli olan, İran'ın tutumudur. İran ile Türkiye, Kürt meselesinde farklı görüşlere sahiptirler.

yısıyla «halk iradesi»ni temsil etme iddiasındaki bir kitle partisidir. Çizgileri ve sınırları belli olmaktan uzaktır. AP'de İstanbul ve İzmir gibi büyük ticaret şehirlerindeki yönetici ekonomik çevrelerin temsilcileri (Türk oğr. busines'i) ver aldığı gibi, müslüman hocalar, arazi sahipleri Menderes döneminde zenginleşen taşracan gelme yeni milyonlar bulunmaktadır. Köylülerin, sanayi işçilerinin, geçekondulara yığılan yeni proletaryanın çoğu, AP'ye oy vermektedir. AP yalnızca aydınlar arasında pek az ilgi görmektedir. Türkiye de aydınların, ağırlığı oy pusulasıyla ölçülemeyecek geniş etkisi vardır.

Kitlelerin ve çoğunluğun partisi olma iddiası, mütecanis bir parti olmaktan vazgeçmeyi gerektirmektedir. Partinin iç gerginlikleri, çok şiddetli olabilmektedir. Bununla beraber, eğilimleri, grupları ve akımları tanımlama teşebbüsü, araştırıcı, çabucak içinden çıkılmaz bir çıkmaza götürmektedir. Parti, belirli özelliklerden ve devamlı farklılaşmalardan yoksundur. AP, CHP gibi aydınlar tarafından etkilenmediğinden, hattâ antientellektüel bir teşekkül olduğundan, partide ideoloji ve program tartışmaları nispeten sınırlı kalmaktadır. AP, bir çıkar grupları ve kişisel «müşteriler» topluluğudur. Bunlar, iktidara hâkim olma, oy kazanma ya da somut çıkarları koruma peşindedirler. Partinin iç tartışmaları nâdiren derinlik taşıyor. Günün taktik zorunluluklarına göre görüşler avarlanıyor. Partide belli bir istikrar gösterir gibi olan bazı eğilimler sunlardır:

DEMİREL İ KİMLER SECTİRDİ?

Önce eski demokratlar ile AP'nin yeni üyeleri arasındaki farkı belirtmek gerekir. «Eski Demokratlar»dan 1960'ta feshedilen DP'nin yönetici kadrosu (milletvekilleri, bakanlar, yüksek memurlar) anlaşılmalıdır. AP 1961'de kurulduğunda, yönetici kadro politik hayatın dışında bırakılmıştı. Hemen hepsi hapisteydi. Fakat AP, dokunulmadan kalan DP teşkilâtının büyük kısmını almıştır. Yalnız başa yeni adamlar geçmiştir. İkinci sınıf demokrat politikacılar ile ilk kez politikaya atılan bazı gençler, yönetici kadroyu teşkil etmiştir. Bunlara Gümüşpala'yı ve ordudan gelen bazı çalışma arkadaşlarını eklemek gerekir. İlk yıllar bu yeni ekip tek başına sahneyi doldürmüştür. Eski demokratların hapis hanesinden en fazla yapabildikleri, nasihatler yağdırma idi. Eski demokratlar, zamanla serbest bırakılmıştır. Sivas'ı faaliyet yasak olmakla beraber onlar, kulliste etkili olmak için yeterli imkânla sahiptirler. Üstelik, eski demok-

rat elitin bir kısım akrabaları parlâmentoda bulunmaktaydı. Partiyi güçlüklerle kuran yeni ekibin ise, «geri gelenler»in vesayetine girmeye pek hevesli olmadıkları açıktı.

İktidardan pek şerefli olmayan şartlarda ayrıldıkları halde, ülkeyi yine de on yıl yönetmiş bulunan eski demokratlar, kendilerini AP'nin yeni üyelerinden üstün görmekteydiler. Politik tecrübeye sahiptirler ve üstelik, eski faaliyetleri dolayısıyla yönetici ekonomi çevreleriyle değerli ilişkiler kurmuşlardır. Sol akımların korkusu arttığı ölçüde, «big business», gözlerini AP ve çevirmişti. Bu sebeple, partinin «gerekli itibar»a kavuşturulması zorunluydu. Saadetin Bilgiç ve bir takım yeni kişileri toplayan çevresi, görünüşe göre, istenen teminatı sağlamaktan uzaktı. Böylece eski demokratlar ile iş çevreleri arasında bir cins koalisyon kurulmuşa benzemektedir. Demirel'in adaylığında ve parti başkanlığına seçilmesinde, bu ittifakin rolü olsa gerektir. Bilgiç grubu, bundan sonra eski etkisini bir miktar yitirmiştir, fakat parti içinde kuvvetli ve faal bir muhalefet olarak kalmıştır. 1966 yazındaki aftan sonra, eski demokratlar politik haklarının büyük kısmına kavuşmuşlardır. Celâl Bayar ve demokrat milletvekilleri ile bakanlar, daha açık ve güçlü biçimde partiyi etkileyebilecek duruma gelmişlerdir.

AP'DE SAĞ KANAT

Öte yandan AP, çok kaba biçimde aşırı sağ diye adlandırmak âdet olan bazı akımların gelişmesi dolayısıyla yeni bir görünüş kazanmıştır. Bu sağ kanattaki bir klik değil, gerçekten bir kanat söz konusudur. Bilgiç grubunun bir kısmını kapsamaktadır, fakat onunla aynıyet hâlinde değildir. Sağ kanat, çok farklı ufuklardan gelmiş ve gerek ideolojik, gerekse kişisel plânda bir ortak ölçüye indirgenmesi güç insanları toplamaktadır. Sağ kanat, kısmen Anadolu menşeli basit taşra muhafazakârlığını yansıtmaktadır. Bundan başka, partilere ve parlâmentoya girişi şimdiki kadar engellenen halk tabakalarını temsil etmektedir. Nihayet, partinin gölgesinde, eskiden beri mevcut, fakat sönük kalmaya mahkûm aşırı milliyetçi ve mukaddesatçı gruplar bulunmaktadır.

Sağ kanadın sözcüsü başta Yeni İstanbul'dur. Sabah, Tercüman gibi gazetelerde az çok intizamlı biçimde görülen çeşitli yayınlar da aynı niteliktedir. Sağ kanat Marksizm kadar kapitalizme de karşıdır. Bazıları milliyetçiliğe, ötekileri ise milliyetçilikten başka islâmiyete de dayanan bir cins sosyalizmi ileri sürmektedirler. Islâmiyet, milliyetçilik ve sosyal zorunluluklar, ekseriya karışık biçimde, birbirine sıkı sıkıya bağlı görünmektedir. Bu «sağ» ka-

nat içinde, bir kısım fakir halk tabakalarından gelme, büyük miktarda genç politikacının bulunması dikkat çekicidir.

Sağ kanat, 1964 kongresinden sonra Demirel'in seçilmesiyle, partinin aldığı tutuma karşı çıkmıştır. Demirel, partiyi «tüccarlar kulübü»ne çevirmek, yabancı sermayeye tesüm olmak ve fakir halk tabakalarının çıkarlarını ihmal etmele suçlanmaktadır. 1965 ilkbaharında sağın aşırıları — bu etiket gereği uygun düşmemektedir — Demirel'e karşı hücumu geçirmişlerdir. Ama bu hücum, önemli bir ayrılmaya yol açmış değildir. Nasyonal — sosyal grubun baş sözcüsü Gökhan Evliyaoglu gibi bir iki kişi partiden ayrılmıştır. Aşırı sağ kanadın çoğunluğu, içeride daha etkili olacaklar. ümi-diyle partide kalmışlardır. Böylece, AP de kendine göre ideolojik gerilimler yaşamaktadır: Bir uçta sağ, milliyetçilik ve islâmiyet bayrağı altında, antikapitalist görüşleri savunmaktadır. Öteki uçta Prof. Aydın Yalçın gibi Anglosakson ilkeleri ne göre yetişmiş ve özel teşebbüsle sıkı ilişkileri bulunan liberal entellektüel grup vardır. Bu iki ideolojik eğilim arasındaki mesafe çok büyüktür. Ne var ki her iki eğilim de, henüz bu büyük pragmatik kitle partisinin kenarında kalmaktadır.

AP, İkinci Cumhuriyet döneminde, 1960'tan önce DP'nin işgal ettiği yeri almıştır. AP, yeni bir isim altın da DP'nin devamı mıdır, yoksa gerçekleri yeni bir parti midir? Bu sorunun tek cevabı, AP'nin aynı zamanda her ikisi de olduğudur. Kısa süreli askerî rejim, DP'nin temsil ettiği halk eğilimini değiştirmiş de gildir. AP, bilinçli ya da bilinçsiz olarak bu eğilimi devam ettirmektedir. Seçmenlerinin büyük kısmı, DP'ye oy verenlerden gelmektedir. Programına, DP programının bir çok maddelerini almıştır, ama yeni şeyler de getirmiştir. Ekonomik açıdan, AP daha kararlı ve daha liberal biçimde özel sektöre yönelmiştir. Başka açılardan ise, DP'den daha muhafazakârdır. Yeni olan «sol» ile ideolojik karşılaşmadır. Durum elvermediğinden, DP döneminde böyle bir karşılaşma belirli değildir.

Bundan başka, yalnız parti başkanı ve parti merkez komitesi tarafından değil, milletvekili ve senatörler tarafından yüklenilen en geniş anlamıyla liderlik açısından, Menderes dönemi politikacılarına nispetle zayıf kalması, AP'nin başka bir önemli özelliğini teşkil etmektedir. Bugün AP'de rol oynayan politikacıların çoğu, birkaç yıl önce, hiç değilse 1961'den önce tamamen meçhûl kişilerdi. Eski demokrat elitin şimdiki ve gelecekteki etkisi ne olursa olsun, nesil eğililiği partiyi geçmişin mirasından uzaklaştıracağına benzemektedir.

B. RUSSEL BUNADI MI?

Johnson'un yargılanması karşısında küplere binen Anglosakson çevreleri, ünlü filozofa cepheden hücumu pek cesaret edemedikleri için onun bunadığını ve bir takım tertipçilerin kuklası olduğunu ileri sürmektedirler. Russel'in hayatına kısaca göz atmak dahi, bu iddianın komikliğini göstermeye yetlidir.

Bertrand Russel, hayat hikâyesini on yıl önce yazmıştır. Fakat kitap ölümünden sonra yayımlanacaktı. Ünlü filozofun dost ve editörü Stanley Unwin kitabın bir an önce yayımlanması konusunda yazarı ikna etmiştir. Russel'in hayat hikâyesinin «son yılların en büyük edebî olayı» olacağı belirtilmektedir.

Russel, hayat hikâyesine şöyle başlamaktadır: «Basit, fakat dayanılmaz biçimde bende kök salmış üç ihtiras hayatımı yönetti: Aşk ihtiyacı, öğrenme susuzluğu ve ıstırap çeken herkesle kaynaşma.»

Otobiyografinin ilk cildi, 1914'te son bulmaktadır. O tarihe kadar filozofi ve matematikini yanı sıra, Russel'in hayatında kadınlar büyük bir rol oynamıştır. Dört defa evlenen filozof, «Kadınlar olmasaydı, hiç şüphe yok, çok daha dar kafalı olacaktım» demektedir.

Çağımızın bu büyük kişisinin hayat hikâyesini yayımlıyoruz.

Lord Russel'in Vietnam'da Amerikalıların her gün savaş suçları işlediklerini ispatlamak isteyen uluslararası mahkemesi, İngiltere'nin fena halde canını sıkılmaktadır. O İngiltere ki, müthiş ihtiyarını bağrına basmış, şımartmış, kutsallaştırmıştı. Ve işte şimdi 94 yaşında, eşi görülmemiş mahkemesini kurdu. Geçen hafta Muhafazakâr Partiden bir milletvekili, bu mahkemenin «Bir palyaçonun hayatının son farsı» olduğunu söylemekteydi. Bu sözler, bahis konusu isyânı tanımlamaktan çok uzaktır.

Liberal Devlet adamı Lord John Russel'in torunu olan Bertrand Russel'a az daha Galahad adı verilecekti. Bu adı taşumaktan büyükannesi Lady John tarafından kurtarıldı. Üç yaşındayken anne ve babasını kaybettiği için, bu büyükanne tarafından yetiştirildi. Lady John, presbiteryen ve İskoçyalı idi. Bağımsızlık isteyen İrlandalıları savunarak, Afrika'daki İngiliz emperyalizmine karşı çıkarak çevresinde skandal yaratıyordu. Russel, böylece kadifeden fakat yalnız, aristokratik fakat konformist bir atmosferde büyüdü. Kralice Viktorya'nın önünde ilk reveransını, sırtında mavi kadifeden bir elbiseyle yaptı.

Russel, çok genç yaşlardan beri şüpheli idi: Yeryüzünün yuvarlak olduğu iddia edildiği zaman, gerçekten öyle olduğuna inanabilmek için bahçede deneme yapmalıydı. Omuzlarında birer melek olduğu mu söyleniyor? Russel, gözleri yarı kapalı, onları yakalama ya çalışırdı. Tanrıyı ve melekleri çabucak terketti.

Hayatının ilk entellektüel hâdisesi, 9 Ağustos 1883'te kardeşi Franck'ın ona bir geometri dersi verdiği gündür. Yüksek tabaka çocuklarının okudukları en aristokrat okullardan birine değil, Cambridge'e girdi. Bu üniversite bilim, matematik ve felsefede Oxford'dan çok daha ileriydi. Orada üç yıl matematik okuduktan sonra, Russel, felsefeye geçti. «Hegel'ci Mc. Taggart'ın etkisiyle, babasının arkadaşı olan Stuart Mill'in amprizmini bir süre reddetti. Kant, Hegel ve Bradley'e ina-

miyordu. «Geometrinin Temelleri» adlı etüdünden sonra, Russel, Trinity College'de bir hocalık elde etti.

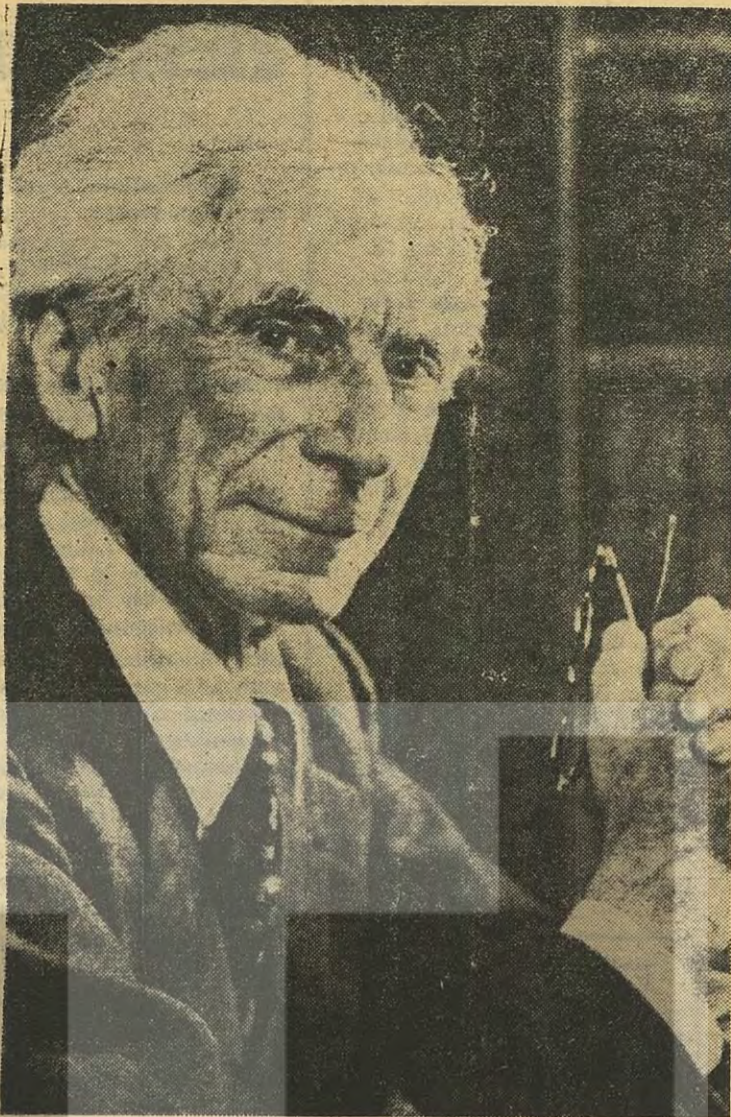
BİR MANTIKÇI!...

Asaletin bazı yükümlülükleri vardır: Russel, Paris Elçiliği fahri ataşeliğine tayin edildi. Camı sıkılıyordu. 1895'de genç, fakat az konuşan Quaker tarikatından bir kadınla evlendi, sonra da Berlin'e gitti. Artık majestelerinin elçiliğine davet dahi edilmiyordu: Sosyalist toplantıları izlediği duyulmuştu. İlk kitabı Alman sosyal demokrasisi üzerineydi. «Komünist Manifestosu» nun epik gücünü göklere çıkarıyor, fakat tarihî maddecilikte «hissiyata yer mememekle beraber, zâlim bir kadercilik» görüyordu. Marksist teorinin artık — değer teorisini kabul etmiyordu. Onun sermaye birikimi teorisini eleştirmeye hâlinde olduğunu ileri sürüyordu. Almanya'da çatışan başlıca iki gücü (sosyalizm ve militarizm) inceleyerek şu sonuca varıyordu: «Burjuvazi, askerî diktatörlükten çok daha fazla, sosyalizmden korkmaktadır.»

Sussex'de bir villaya yerleşen Russel, Leibniz'i derinlemesine incelemeye devam etmekle beraber, yeniden matematik döndü. Tam on yıl süre ile, geleceğin idealisti Alfred North Whitehead ile birlikte dev eseri «Principia Mathematica» yı hazırladı. Kitabın temel tezi, mantık ve matematik tamamen benzer olduklarıdır. «Principia Mathematica» nun 347 sayfası, «1» sayısının tanımlanmasına ayrılmıştır.

Russel'in Aristo'dan bu yana en büyük mantıkçı olduğu söylenmektedir. Russel'in kendisi «Mantık ilerledikçe, ispat zorlaşır» ve «Mantık, sonuçlara varmaktan kaçınma sanatıdır» der. Bir çok filozofun psikoloji ile mantığı karıştırdığı bir dönemde, Russel onları ayırır. Russel, bütün İngiliz ve Amerikan felsefesini etkileyen çeşitli teoriler ortaya koydu: Mantıkî kategoriler doktrini, tanımlamalar teorisi, dolaylı ve dolaysız bilgi arasındaki ayırım gibi.

1907'de Russel, kadınlara oy hakkı tanınmasını isteyen

LORD BERTRAND RUSSEL

bir programla milletvekilliğine adaylığını koydu, fakat kaybetti. 1910'da, aday dahi olamadı. Zira kiliseye gidiyor-muş gibi görünmeyi reddetmekteydi.

Serbest mübadele taraftarı liberal Russel'in, Fabien'ci sosyalist çevrelerle temas sonucu, bu görüşleri değiştirdi. Bernard Shaw'a bisiklete binmeyi öğretir; Wells'in serbest aşktan söz edişini ürkerek dinler. Londra ve Cambridge'de Russel ile dostluk kuran iktisatçı John Maynard Keynes siyasal felsefe plânında onun hakkında şu hükme varır: «Büyük bir yanlış yapıyor: İnsanların akla uygun hareket ettiklerine inanıyor.»

ABD'de bir konferans turnesi sırasında, Russel, şunları söyler: «Oxford'da, Sorbonne'da veya Amerikan Üniversitelerinde yeni fikirler savunmaya çalışan her kimse, Amerikalıların yeni bir biçimde düşünmeye çok daha hazır olduklarını farkedecektir.»

HAPİSHANE YOLU!...

Birinci Dünya Harbi sırasında, Russel kesinlikle barışçıdır. Savaş aleyhine propaganda yapmaktan 100 İngiliz Lirası para cezasına çarptırılır. Cambridge'ten kovulur. A.B.D.'ye çağırılmıştır ama, Dışişleri Bakanlığı ona pasaport vermek istemez. 1918'de Avrupa'daki Amerikan askerlerinin, savaştan sonra grevleri bastırmakta kullanılabileceğini ileri sürdüğü için 6 ay hapse mahkûm edilir.

Brixton'da 2917 numaralı mahkûm, Hapishane Müdürü Yüzbaşı Haynes için büyük bir dert teşkil eder. Tutuklunun bütün yazdıklarını sansür etmek zorundadır. «Matematik Felsefeye Giriş» adlı yazı, acaba yıkıcı ve kışkırtıcı mıdır? Hapishane Müdürü bunu çözmekle görevlidir.

Sovyet İhtilâli, başlangıçta Russel'i çok heyecanlandırdı. Sovyetler Birliğine çağırıldı, orada Troçki'yi tanıdı. Troçki için, «Çok Napolyonvârî bir

görünüşi var, merhametsiz, fakat zâlim değil... İktidar aşkından da güçlü bir kibir sahibi» demektedir. Lenin'e karşı daha büyük bir sempati duyduğu anlaşılmaktadır: «Onda, iktidarı elinde tutan kişi olduğunu anlatan hiç bir ifade bulamazsınız...» Russel, Lenin'e sorar: «İngiltere'de sosyalizm herhalde kanlı şiddet hareketlerine başvurmadan gerçekleşecek?» Lenin'in cevabı, «imkânsız» olur.

Mizaç itibarıyla anarşizme kaydığını teslim eden Ondo-kuzuncu Yüzyıl adamı Russel, politik ve sosyal tahlillerinde, Engels'ten çok Tocqueville'e yakındır. «Teoride ve Uygulamada Bolşeviklik» adlı kitabında, «proleterya diktatörlüğü» nün, onun için önce diktatörlüğü temsil ettiğini yazmaktadır.

Russel, 1921'de boşandı ve yeniden evlendi. (Hayatında dört kez evlenecektir). Tekrar Cambridge'e kabul edildi. Üniversiteden ayrılarak Çin'e gitti. Çin'i çok sevdi. Bilginlerden ve Mandarınlerden hoşlandı. Çinliler de onu çok beğendi. Sun Yat - sen «Russel, Çin'i anlamış olan yegâne İngilizdir» demektedir. Pekin'li öğrenciler Lossu - Chik'an'ı yayınlardı (Russel Dergisi). 1922'de Russel, «Bütün büyük devletlerin çıkarları, uzun vâdede istisnasız, Çin'in refah ve mutluluğu ile mutlaka çatışacaktır. Çinliler için tek çıkar yol, sadece kendi enerjilerine güvenmektir, yoksa bir başka devletin yardımı na değil» demekte ve şöyle devam etmektedir: «Kudretli oldukları zaman, Çinlilerin emperyalist bir yola sapacaklarından korkulur.»

Londra'ya dönen Russel, birçok uzman kızdıran büyük tiraj gazeteciliğine atıldı. Amerika'ya gitti. Amerikalılara Russel şöyle seslendi: «Sizi Washington değil, Morgan Bankası ve petrol yönetiyor. Son derece dar kafalı ve zâlim olan Amerikan mâli im-

paratorluğu dünyaya yayılmakta. İşte bizi bekleyen kâbus.»

Amerika'dan sonra Cambridge'e döndü. Filozof Ludwig Wittgenstein'a doktor ünvanı veren jüride bulundu. Bu garip tabiatlı Avusturyalı, bir dâhi idi. Russel, harp yıllarında onunla muhabere etti. Wittgenstein'ın Anglosakson felsefesinde ihtilâl yaratan «Tractatus — Logico — Philosophicus» adlı eserine ön-söz yazdı.

1927'de Russel, geleneksel pedagojik rejime tamamen aykırı, orta öğretim seviyesinde ilerici bir okul açtı. Okul, mâli bir fiyasko oldu. Okulda asgari bir disiplin ortamı içinde modern eğitim metodları uygulanmaktaydı. Çocuklar hep birlikte şiirler yazmaktaydı.

BİR BARIŞÇI!...

Russel, evliliğe ve cinsiyete karşı bir savaş açtı. Kendine yeni bir cinsi ahlak arayan 1966 yılı İngilteresi pek farkına varmasa bile, bu konuda Russel'a çok şey borçludur. Viktorya tabularına ve prüten bağına veyansın etti. Evlilik dışı cinsî ilişkileri övdü. Mrs. Whitehead onun için «Bertie, siz bir aristokratsınız, ama bir centilmen değilsiniz.» demektedir.

1931'de büyük kardeşinden Lordluk ünvanını miras alarak Lordlar Kamarasına girdi ve 1937'de ilk barışçı nutkunu verdi. Bir sonraki yıl, barışçılığını saçmalığa kadar vardırı: «Eğer Almanlara karşı koymadan, ülkemize gelmelerine müsaade edersek, bu onların ruhi hallerini değiştirecektir. Militarizm, onlara çok budalaca görünecektir.» Böyle bir tutumla, Münich anlaşmalarını savunacak ve kendini ABD'ye «sürgün» edecektir.

Amerika'da Kaliforniya'ya yerleşti. Ona New York'ta bir kürsü teklif ettiler. Bir dışçının karısı olan Mrs. Jean Kay, vatandaşlık hakları ile mücehhez olarak, Russel'in tayinine karşı çıktı; New York'un pedagojik otoritelerini dâva etti ve kazandı. Mrs. Kay'ın avukatı mahkemede Russel'in eserlerinin «tabrik edici, pis, şehvetperest, zehirli, azdırcı, din aleyhtarı, saygısız, dar görüşlü ve yalancı» olduğunu ve «ahlâka aykırı» bulunduğunu söyledi. Hâkim, yetkililerin Russel'a bir görev vermekle bir utanmazlık kürsüsü yaratacaklarını söyledi. Albert Einstein, filozof Dewey, Whithead ve Harvard Üniversitesi Russel için mücadele ettiler. Kısa bir süre Amerikalı bir koruyucu tarafından misafir edilen Russel, çabucak terkedildi ve mâli güçlükler içinde kaldı. «Batı Felsefesinin Tarihi» adlı kitabı ile İngiltere'ye ve yeniden Trinity College'e döndü.

1948'de içinde bulunduğu uçak Norveç kıyılarında denize düştü —Russel 78 yaşındadır—, kıyıya kadar yüzererek kurtuldu. Cambridge öğrencileri dönüşünde ona «muzafferane ve son derece hayranlık dolu» bir karşılama töreni yaptılar. Onun kişiliğinde yüzücü veya surî mantık konferansçısını değil de, kendi ihtisas dallarına adanmış gömülmüş meslektaşlarının büyük çoğunluğunun aksine politikayla da ilgilenen filozofu selâmlıyorlardı.

Bu dönemde Russel atom bombası yüzünden islâh kabul

etmez barışçılığında sıyrılmıştı ve Batının —Almanya dahil— silâhlanmasında tarafta rıydı. Russel'a göre, barış için «Rusya'dan daha kudretli olmak» gerekiyordu. Moskova Radyosu için Russel «Felsefe yapan kurt» olmuştu. O zamanlar Kominform, onu, «Yamyam İngiliz ideologu» diye adlandırıyordu.

1950'lerde Russel'in Amerikancılığı, onun Mc. Carthy'ciliğe karşı şiddetle çıkış yapmasını engellemedi. Gene aynı yıl, Kraldan 12 kişiye verilen liyakat nişanını aldı. George VI., Russel'ı «Garip halvalı bir kişi» bulmaktaydı.

BİR SAVAŞÇI!...

Yorulmak bilmeyen Russel, Avustralya'yı keşfe çıktı. Orada onu «Kömik bir hikâye düşünen çok bilmiş bir ayı» ya benzettiler. Russel, hayvanat bahçesini ziyaret ettikten sonra, «Bu büyük bir iltifat» cevabını verdi. «Çok bilmiş ayı», Nobel Armağanını Avustralya'da aldı. İngiltere'ye dönüşünde, hayli yırtıcı hikâyeler yazdı ve yayınladı. «Hayatımın ilk 80 yılını felsefeye ayırdım. İkinci 80 yılını ise başka tip bir hayâle ayırmak istiyorum.» diyordu.

1954 de Russel, «Atom kurbanları» fikrine saplanmış olarak, komünist ve antikomünist bütün bilginlerin bir nükleer savaş tehlikesini önlemek için birleşmelerini istedi. Einstein'a başvurdu. Russel, Roma'dan dönerken uçakta pilottan Einstein'ın ölümünü öğrendi. Londra'da onu, Einstein'ın destekleyici bir mektubu bekliyordu. Böylece Linus Pauling'in (ABD), Joliot Curie'nin (Fransa) desteğini elde etti. Uzun boyu, beyaz yelesi ile Trafalgar Square'daki bütün gösterilerde hazır bulundu. O zamandan bu yana Russel, genel silâhlanma ve nükleer silâhlar alehinde savaştan geri kalmadı. Geçen yıl, Vietnam'da Amerikalıların işledikleri savaş suçlarını incelemek için bu mahkemeyi kurmaya karar verdi.

Doktrin tarihçileri, bu mahkemede Anglosakson ampristi Russel ile Kıt'a Avrupası'nın geleneksel filozofu, Hume ve Descartes'in mirasçısı Sartre'in bir araya gelmelerini ilgiyle izleyeceklerdir. Zira felsefe alanında her şey onları ayırmaktadır. Fakat çağımızın en önemli politik sorunu olan Vietnam konusunda ve adalet uğruna birleştiler. Bu tarihçiler, İngiliz basınında, Russel mahkemesine karşı yöneltilen alayları ve küfürleri görerek 1966 yılında İngiltere'nin en büyük adamının Russel mi yoksa, Harold Wilson mu olduğunu herhalde kendi kendilerine soracaklardır....

Çeviren SEVİL AVCIOĞLU

Amerika'ya beyin ihracı!

Yetişmiş mühendis, doktor ve mimarlarını Amerika'ya

hediye eden az gelişmiş ülke, yalnız Türkiye değildir; ileri İngiltere dahi, ABD'ye «Beyin ihracı»ndan şikâyetçidir. Geçen hafta İngiliz Parlamentosu bu konuyu tartıştı. Konu o kadar önemliydi ki, muhalefet bunu bir gensoru meselesi yaptı. «Beyinleri kaçıışı»ndan söz eden eski Muhafazakâr Parti Bakanlarından Quintin Hogg, şunları söyledi: «Genç uzman ihtiyacını karşılamak için ABD., Batı Avrupa Üniversitelerini yağma etme yolundadır.» Yalnız dil ortaklığı yoluyla en çok bundan İngiltere zarar görmektedir... Yalnız aeronotik alanında 1300 kadar İngiliz uzmanı Amerika'ya göç etmiştir.»

Hükümet adına muhalefeti cevaplandıran Teknoloji Bakanı Wedwood Benn, «Meselelerin vehametini» kabul etmiştir. Gensoru önergesi, 314'e karşı 233 oyla reddedilmiş olmakla beraber, Hükümet de bu konuda ciddi tedbirler alacağını belirtmiştir.

Avam Kamarasındaki bu tartışmadan iki gün sonra, Mimarlar Odası Genel Sekreteri

PENTAGON: DEVLET İÇİNDE DEVLET!

Pentagon'un Amerikan hayatındaki önemi herkesçe bilinmektedir. Pek az bilinen, Pentagon'un büyük servetidir. 1966 yılı sonunda Pentagon'un mal mülkünün değeri 183,6 milyar dolara ulaşmaktadır. Bu rakam, Türkiye'nin milli gelirinin 50 katından fazladır! Pentagon mal mülkü, Amerikan Hükümetinin mal mülkünün de yüzde 53'ünü teşkil etmektedir.

Öte yandan Pentagon yeryüzünün en zengin arazi sahibidir. Yalnız Amerika'nın dışında 31 milyon akr araziyi kontrolunda tutmaktadır.

Ülkenin içinde de Pentagon, bir ekonomik krallıktır. Kaliforniya'da Pentagon'a bağlı harp sanayii, faal nüfusunun yüzde 55'ini, Washington'da yüzde 42'sini kullanmaktadır. Aeronotik sanayinin yüzde 90'ı Pentagon'a gitmektedir. 18 bin Amerikan şirketinin en tatlı kâr kaynağı, Pentagon siparişleridir.

Ve Pentagon, bu devlet içinde devlet durumunu iftiharla açıklamaktadır!

Demirtaş Ceyhun, mimarlar açısından aynı derdi dile getiren bir basın toplantısı yapıyordu. Ama gazetelerin çoğu, Ceyhun'un sözlerine yer verme ihtiyacını dahi duymadılar. Ceyhun, şöyle diyordu: «Bir mimar, devlete yılda 150 bin liraya mal olmakta. Hâlen Türkiye'de 2100, yurt dışında ise 500 Türk mimarı vardır.

«Emirname» üzerine..

Dr. Fahrettin Yakal

(Emekli Tümgeneral)

Türkiyemizde bizleri üzen ve derin derin düşündürmesi gereken olumsuz olaylara sık sık rastlanılmaktadır. Bunlardan bir tanesi de hepimizin sevgi ile saygı ile bağlı bulunduğumuz bir kurumun şimdiki Başkanının yayınladığı bir günlük emirle oldu.

Bilindiği gibi bu emrin bir özetini Milliyet Gazetesi kamu oyuna duyurdu, bunun üzerine eğilimlere göre toplumumuzda çeşitli tepkilere şahit olduk. Bu tepkilerin politik örgütlerden olanları elbette kişilerden gelenlere göre daha önemli idi. Bununla beraber A.P.'nin kalburüstü gelen üyelerinden biri, sayın bay K. Eroğan'ın görüşü çok dik-kate değer bir özellik taşıyordu. Meselenin Millet Meclisine getirilme biçimini tümümüz biliyoruz. Herhalde Millet Meclisinde muhalefet partilerinin ve iktidarın görüş ve davranışları üzerinde toplumumuz ısrarla durmalıdır. Çünkü ana muhalefet partisi başkanının belirttiği gibi bunun bütçe konuşmalarında yeniden ele alınması ihtimali vardır, böylece konu günün meselesi olmaktan devam ediyor.

İşte bunun içindir ki bu yazıda bazı düşüncelerimi ele almak istiyorum:

İlkin sayın Orgeneralin tepkiler üzerine yapmak lüzumunu duyduğu gazetecilerle sohbet toplantısında, buyurduğu hususlara eğilelim. Sayın Orgeneral diyor ki: «Ben günlük emri yayınlarken bir taraftan görevimin icabını yerine getirmiş oluyorum, diğer taraftan bu davranışımı. Atatürk'e dönüşü başarıyla buluyorum.» Sayın Orgeneral herhalde zühul buyuruyorlar. Nedeni basit, Atatürk Türkiye Cumhuriyetinin ne kuruluşundan önce ne de sonra Genelkurmay Başkanlığı ödevinde bulunmamışlardır ve belkiddir ki, Türk toplumunu uyurma görevini aşamalara göre bir başka makam namına ve bir başka isimle yerine getirmişlerdir. Örneğin: Heyeti Temsiliye Başkanı, Büyük Millet Meclisi Hükümeti Başkanı, ya da Türkiye Cumhuriyeti Başkanı olarak. Hepimizin bildiğimiz bu. Bu bakımdan Sayın İnönü'nün Millet Meclisi kürsüsünde söyledikleri çok ilginçtir. Kurtuluş Savaşında Cumhuriyet Ordusu kurulurken bu aksiyona mesnet olan ilkeler üzerinde dikkatle ve ihtimamla eğilebilenler ana muhalefet partisi sayın Başkanının neyi kastedtiğini hiç şüphesiz anlamışlardır. Diğer taraftan ordunun biricik ödevi memleketimize saldırmak küstahlığında bulunacak düşmanlara karşı başarılı bir savunma ve sonra da zaferi sağlamadır, hazırlarını bu yöne sürer, yoksa günlük politika ile uğraşmak onun hizmet anlayışı sınırları dışında kahr. İdare kadrosu içinde bunlarla uğraşacak başka kademeler vardır elbette. Bununla beraber Sayın Orgeneralin böyle bir yetkisi olduğunu varsayalım. O halde Sayın Orgeneral günlük emrindeki uyarıların hükümetin gidişine aykırı bir yönde belirtmemeye ihtimam zorunda idi. Ne yazık ki, Sayın Orgeneralin yayınladığı emir bu gidişe, zıt bir yönde tecelli etmiştir. Sayın Orgeneralin devletlerin yönetiminde uyguladıkları metodlardan herhangi

birini kişi olarak eleştirmeye, hattâ yerme ve kınamaya tamamiyle hakkı vardır. Yalnız bizim kullandığımız metoddan gayri bir usul ile idare edilmekte bulunan devletlerle ilişkilerimiz normal ise hükümet kadrosu içinde görev almış bulunanların bu çeşit duygularını belirtmekten titizlikle kaçınmaları gerekmez mi? Uluslararası diplomatik kaideler ve gelenekler böyle bir lüzumu benimsemiştir. Öyle ise beğenmediğimiz bir metodla idare edilmekte olan bir devletten kör, kör parmağın gözüne örneği söz açmakta ne yarar var?

Kişisel görüşlerin açıklanması elbette mümkündür, lakin bunun bir zamanı ve de bir zemini vardır. Atatürk'ümüzün büyük nutkunda sözü edilen bir olayı hep beraber hatırlayalım: Cumhuriyetin kuruluşunu takip eden günlerde Atatürk'ün Genelkurmay Başkanı ile (Rahmetli Mareşal Çakmak) diğer bazı kumandanların politik hayattan istifa etmelerini istemesindeki hikmet nedir acaba? Bu düpedüz Türkiye Cumhuriyeti Ordusunun kuruluş prensipleri değil midir?

Bu günlük emri benimseyen sayın iktidar Başkanına biraz acele ettiğini söylemekte sakınca olmaz sanırım. Çünkü bu benimseyiş, iktidar Başkanını önceki eylem ve işlemleriyle açıkça çelişmeye itmiştir. Devletin devamlılığı ilkesinin varlığını kabul etmiştir Sayın Demirel. Şu halde ondan evvelki iktidar zamanında Başbakanın ve Türkiye Büyük Millet Meclisi adına bir heyetin S.S.C.B. memleketine gönderilmesi, oradan gönderilen heyetlerin kabul edilmesi her iki tarafın karşılıklı ilişkilerimizi iyileştirme çabaları, memleketimizde yapacakları tesisler üzerindeki anlaşmalar ve yine Sayın Dışişleri Bakanımızın resmi beyanları ortada iken Sayın Orgeneralin günlük emrini hemen tasvip eden ve bunda bir fayda uman iktidar Başkanının tutarlı olmaması ortaya çıkmıyor mu? Bu bakımdan da konunun üzerinde durulmaya değer.

Bu arada ana muhalefet partisinden bir sayın profesör milletvekilinin mantık kurallarına aykırılığı aşikâr olan bir konuşmasına da değinmek istiyorum. Bu sayın profesör milletvekilli, gazetelerin verdiği bilgiye göre T.I.P.'in verdiği önerge üzerinde Halk Partililerce yapılan görüşmede şöyle buyurmuş: Ne demek efendim, daha önce bu nevi bir bildiri yayınlamıştı nurcular hakkında, o zaman kimse yadırgamamıştı ve kimse bunu bir mesele yapmamıştı. Bu şimdiki davranış elbette yersizdir, münasebetsizdir... Sayın profesör milletvekilinin her olayı, analogie gözlüğü ile görme eğilimi çok tuhaf. Oysa bir zamanlar Millî Güvenlik Kurulunun Genel Sekreteri Sayın Korgeneral Rafet Ülgenal'ın sakallı keçiler ve keçi sakallılardan söz ettiği için görevinden alındığı ve Askeri Şûraya atandığı söylentilerini henüz unutmadık. Bu varit olmasa bile herhalde geçmişe ait eylemler ve işlemler ne bugün ne de yarın için bir anahtar olamaz. Çünkü olayların mustakil hüviyeti var. Bunu Sayın Profesör Milletvekilinin hepimizden daha iyi bildiğine inanıyorum...

Yâni 75 milyona mal olan bir güç, başkaları için çalışıyor.»

Ceyhun, başka bir derdi daha dile getirdi: «Türk mimarları işsizlik çekerken, Devlet milyonlarca lirayı heba ederek büyük bina projelerini yurt dışındaki mimarlara yaptırıyor. Örnek, Ankara Oteli, Efes Oteli, Hilton Oteli, Ataş Rafinerisi Lojman binaları v.b.»

Aynı gün Ankara'da konuşan Mimarlar Odası İkinci Başkanı Şevki Vanlı da bu derde parmak basıyor ve «Mevcut 3 bin mimardan en az bininin Türkiye dışında çalıştığını, yapılacak tüm yapıların projelerinde ve uygulamalarında Türk mimarlarının yeterli kadar güç, yetki ve uzmanlığa sahip olmalarına rağmen bazı kuruluşların yabancı

firmalara proje verip yabancı mimar kullandıklarını» açıklıyordu. Bu arada iktidar sözcüleri Meclis'te, «Yaşasın Amerika, yaşasın yabancı sermaye, komünistlere ölüm» diye nutuk atıyorlardı. «Temel Haklar Kanunu» peşinde koşanlar, «Türk Beyninden Yararlanma Kanunu» çıkartsa lar, herhalde çok daha isabetli bir iş yapmış olacaklardır.

Meclis'te yalnız Prof. Nihat Erim, hem de dış politika ile ilgili bütçe konuşmasında bu önemli noktaya parmak bastı: «Bu konuda Hükümetten ricamız, hem yabancı ülkelerde genç bilim adamlarımızın yetişmesini mümkün kılacak tedbirleri alması, hem de yurdumuzda bu alandaki çalışmalarla üstün önem verme

sidir. Zira artık dış politika, güvenlik, savunma, ekonomik gelişme en başta bu etkenlere bağlıdır.

Başka memleketlere oranla sayıları zaten az olan bilim adamlarımızın, uzmanlarımızın yurdumuzu terk ederek yabancı diyarlarda yerleşmeleri telâfisi mümkün olmayan bir zarardır. Batının en ileri ülkeleri bile (beyin akıtılmasından) yâni bilginlerin ve uzmanların dışarıya kaçışından şikâyetçidirler ve bunu önleyecek çâreleri aramaktadırlar.

Hükümetten, yetişmiş seçkin uzmanlarımızın, bilim adamlarımızın, doktorlarımızın, mühendislerimizin yabancı memleketlerde yerleşmesini teşvik edici etkenler üzerine eğilmesini rica ederiz.»

Ömer Faruk Toprak'ın Şiir Kitabı

SUSAN ANADOLU

Fahir Onger Yayınları

Fiati 3 lira

Posta Kutusu : 918 İstanbul

Adresinden isteyiniz

YÖN — 31

Avrupa Topraklarımızı Nasıl Yitirdik?..

Derleyen: Erol ULUBELEN

GİRİT'E BAKIN, KIBRIS'I ANLAYIN!

(9 Ekim 1908, S. 418, Vesika No. 349, Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e):

... Türk Büyükelçisi, Avusturya'nın hareketini protesto eden bir nota verdi. Bundan bazı pasajlar okuyarak, Avusturya'nın hareketinin Berlin Anlaşmasına aykırı olduğunu söyledi. Ayrıca, Girit meselesini sordu. Ben, kendisine Girit'in Yunanistan'la birleşmesine razı olmayacağımızı söyledim. Yunan askerlerinin adaya çıkmasına imkân yoktur, bizim gemilerimiz Türk halkının menfaatlerini koruyacaktır, dedim. Büyükelçi bir konferans fikrinin gelişip gelişme diğini sordu. Ben, hayır dedim. Zira, Boğazlar meselesinin konuşulacağı bir toplantıda kendimizi kötü duruma sokmak istemiyordum.

(13/14 Ekim 1908, S. 438, Vesika No. 375, Mr. Whitehead'den Sir E. Grey'e):

... Müslüman Bosnalılar, tedricen göç ediyorlar. Yerlerine derhal Almanlar, Macarlar ve Ortodoks Sırlar yerleştiriliyor...

(13 Ekim 1908, S. 439, Vesika No. 379, Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e):

... Alman Büyükelçisi, Yakin Doğu politikalarının, tıpkı İngiliz politikası gibi olduğunu söyledi. Marschall bana, Türkler bir konferansa giderken daha fazla toprak kaybına uğramayacaklarından emin olmadıkları, dedi. Türkler, hâdiseleri şimdilik çok soğukkanlı karşıyorlar. Konferansta menfaatlerini tehlikeli görürlerse, Avrupa'ya karşı hoş olmayacak hareketlerde bulunabilirler. Kâmil Paşa, şimdilik çok kuvvetli görünüyor. Komitenin kudretinde bir zayıflama var. Ahmet Rıza Paşa'nın onlar için bir kıymeti yok, onun üstünde pek fazla zaman kaybetmenize değmez. Memleketin kaderine etkisi olacağını sanmıyorum. Girit meselesinin de Türkler için pek fazla bir şey ifade ettiğini sanmıyorum. Kaybın mesuliyetini büyük devletlere yükleyerek ve yüküce bir tazminat olarak tatmin olacaklarını tahmin ediyorum. Bu iş için 20 milyon Frankın uygun rakam olduğunu duydum. Bulgaristan, Doğu Rumeli ve demiryolu için de 100 milyon Frank... Gözden kaçırmayacağımız bir husus da dış tehlikelerin reaksiyonlarının sayısını arttırdığıdır. Kabaca bir tahminle nüfusun yüzde 20'si böyledir. Şayet Türkler tatmin edilmezse, bu oran yükselir.

(15 Ekim 1908, S. 447, Vesika No. 382, Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e):

... Sadrazam, artık anlaşmalara hiç güveni kalmadığını, Girit'in Yunanistan'la birleşmesi fikrinden çok hayal kırıklığına uğradığını söyledi. Kıbrıs gibi Girit'in de İngiliz işgalinde kalmasını tercih ettiğini, şayet Yunanistan Girit'i elde ederse, Ege'deki bütün adaları da isteyeceğini ve Ruslara Boğazlarda hiçbir hak vermeyeceğini söyledi...

(17 Ekim 1908, S. 455, Vesika No. 392, Sir E. Egerton'dan Sir E. Grey'e):

... İtalyan Dışişleri Bakanlığı, Türk Hükümetinin konferansı derhal kabul etmesi için baskı yapılması gerektiğini söyledi

(19 Ekim 1908, S. 456, Vesika No. 394, Sir E. Grey'den, Sir A. Nicholson'a):

... Türklere, Boğazlarda bir açma yapmanın lüzumuna inandığımı söyledim. Şayet Rusya ile iyi münasebetler istiyorsanız, bu şarttır dedim. Bu ara Boğazlar meselesinde, Türklere baskı yapmaktansa, ıleriye bırakmanın daha iyi olacağı kanaatindeyim.

(19 Ekim 1908, S. 457, Vesika No. 395, Sir E. Grey'den, Sir E. Egerton'a):

... İtalyan Büyükelçisi ile Girit konusunda görüştük. Büyükelçi bunun önemli bir soru olduğunu, Türkleri Girit'in, Yunanistan'a katılmasında inatçı davrandıklarını, bu iş gerçekleşene kadar barış olamayacağını ve bizlerin uygun terimlerle bu bağlantıyı sağla-

KAMİL PAŞA

(16 Ekim 1908, S. 477, Vesika No. 383, Sir E. Grey'den, Sir G. Lowther'e):

... Türk Büyükelçisi benden, şayet Ruslar konferansta Boğazlar meselesini ileri sürer ve Türkiye bunu reddederse, Ruslarla aralarının bozulup bozulmayacağını sordu. Ben, hayır dedim. Şayet Türkiye, bu konuyu şimdi değil, ileride görüşürüz derse, aranız bozulmaz.

(16 Ekim 1908, S. 452, Vesika No. 388, Sir E. Grey'den, Sir G. Lowther'e):

... Rusların konferansa Boğazlar meselesini getirmemesini sağladım. Şu ara bu konuyu tartışmanın Ruslar lehine olmadığı hususunda onları ikna ettim. Böylelikle Boğazlar konusunu ileri bıraktık.

(16 Ekim 1908, S. 454, Vesika No. 391, Sir A. Nicholson'dan Sir E. Grey'e):

... Novoe Vremya'da çıkan başyazıda, Balkan meselesinde Türkiye ile bir anlaşma yapılmasını, Boğazlar meselesinin dostça bir ruh içinde halli gerektiği yazılıyor. Bu, muhtemelen, İkdam'da çıkan ve Rus politikasının Petro'ya dayandığını bildiren makaleye karşıdır.

(17 Ekim 1908, S. 455, Vesika No. 392, Sir E. Egerton'dan Sir E. Grey'e):

... İtalyan Dışişleri Bakanlığı, Türk Hükümetinin konferansı derhal kabul etmesi için baskı yapılması gerektiğini söyledi

(19 Ekim 1908, S. 456, Vesika No. 394, Sir E. Grey'den, Sir A. Nicholson'a):

... Türklere, Boğazlarda bir açma yapmanın lüzumuna inandığımı söyledim. Şayet Rusya ile iyi münasebetler istiyorsanız, bu şarttır dedim. Bu ara Boğazlar meselesinde, Türklere baskı yapmaktansa, ıleriye bırakmanın daha iyi olacağı kanaatindeyim.

(19 Ekim 1908, S. 457, Vesika No. 395, Sir E. Grey'den, Sir E. Egerton'a):

... İtalyan Büyükelçisi ile Girit konusunda görüştük. Büyükelçi bunun önemli bir soru olduğunu, Türkleri Girit'in, Yunanistan'a katılmasında inatçı davrandıklarını, bu iş gerçekleşene kadar barış olamayacağını ve bizlerin uygun terimlerle bu bağlantıyı sağla-

mamız gerektiğini söyledi.

(26 Ekim 1908, S. 465, Vesika No. 406, Sir E. Grey'den Sir G. Lowther'e):

... Türk Büyükelçisi ayın 24'ün de bana geldi. Aşağıdaki bildiriği gizli olarak verdi: Türk Hükümeti, diğer devletlerden çok bize itimat etmektedir. Bize danışmadan ve bizim tavsiyemizi almadan hiç bir karara varmayacaktır. Türkiye ile Avusturya - Macaristan arasında hiç bir müzakere olmadı. Avusturya Büyükelçisi, her gün gelip Türkiye'yi durumu kabule zorladı. Türk Hükümeti ise bunu reddedip, protestolarını yeniledi.

(26 Ekim 1908, S. 466, Vesika No. 407, Sir E. Grey'den Sir E. Goschen'e):

Bugün Kont Mensdorff'a, Avusturya ile Türkiye arasında doğrudan doğruya müzakere yapılmasına muhalif olmadığımızı ve Türklerin müzakereyi kabule tamamen kendilerinin karar vereceğini söyledim. Kendisinden Bosna ve Hersek'i neden Türklere haber vermeden ilhak ettiniz diye sordum. Cevaben, şayet Türklere haber verseydik, bunu reddedeceklerdi ve Avusturya'nın bu arzusunun yerine getirmesi imkânsızlaşacaktı, dedi.

(29 Ekim 1908, S. 468, Vesika No. 409, Sir E. Grey'den Sir A. Nicholson'a):

... İslowsky ile konuştum, Boğazlar meselesi güç bir konu. Harp sırasında bütün devletlere aynı hakların verilmesini istedi. Türkiye ile Rusya arasında iyi münasebetlerin mümkün olduğuna inanıyorum. Ruslar, Boğazlardaki durumlarını geliştirirlerse, bu, Türkiye'nin durumunu kuvvetlendirir. Fakat Türkler bu mevzuda çok şüpheli. Ruslar, mevcut güçlüklerde Türklere yardım ederlerse itimatlarını kazanabilirler.

GİRİT'E KARŞI KIBRIS

(28 Ekim 1908, S. 471, Vesika No. 414, Sir G. Harding'den Sir A. Nicholson'a):

... Balkan krizleri hakkında ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Türklere nasihat vermeye çalışıyoruz, Avusturya ve Bulgaristan ile anlaşma yapmalarını istiyorum. Diğer taraftan Türkler tıpkı çocuklar gibi, inanılmayacak tekliflerde bulunuyorlar. Bu tekliflerini de burdaki Büyükelçilerine bildirmeden yapıyorlar. Neticede işlerin iyi olacağına inanıyorum. Paris'te Bertie'den öğrendiğime göre, İslowsky çok aptalca bir teklifte bulunmuş. Biz, Girit'e karşı Kıbrıs'ı Türklere vermeliyiz... Halbuki daha şimdiden adada bir Türk'e karşı üç Rum var. Bu da adanın Türklere verilmemesi için iyi bir sebep teşkil eder.

TÜRK HALKININ AVUSTURYA MALLARINA BOYKOTU

(13 Kasım 1908, S. 496, Vesika No. 443, Mr. Whitehead'den Sir E. Grey'e, Belgrad'dan «çok gizli» kaydı ile):

...Bugün Türk - Sırp askeri anlaşmasının metnini gördüm. Türkiye ile Sırbistan, Bulgaristan'ı işgal edip paylaşacak-

lar. Fakat Sırp Hükümeti, bunu kabul edemez. Zira, Hristiyan bölgelerinin Türklerin idaresine girmesine hiç bir devlet müsaade edemez. Müsait an gelince, Türk Hükümeti üstüne mümkün olduğu kadar baskı yapınız. Yalnız şimdilik Majestelerinin Elçisi, durumu Türk Hükümetine belli etmemelidir. Zira, Sırp Hükümeti, bu gizli anlaşmayı göstermekle şerefsiz duruma düşmüş olabilir.

(23 Kasım 1908, S. 504, Vesika No. 458, Sir G. Lowther'den Sir E. Grey'e):

... Türklerin, Avusturya gemilerine ve mallarına boykot etmeleri, gittikçe kuvvetlendi. Avusturya Büyükelçisi, Sadrazamı ziyaret ederek gümrüklerde çalışan hammalların devlet memuru olduğunu, onlara emir verilmesi gerektiğini söyledi. Sadrazam gereken emirleri verdi, fakat halkın nefreti o kadar kuvvetli ki, bu emirlerin yürüyeceği şüpheli. Alman Büyükelçisi de Avusturyalı meslekdaşını destekliyor.

(4 Aralık 1908, S. 518, Vesika No. 478, Sir F. Cartwright'den Memerandum, Paris):

... Avusturya ile Türkiye'nin arasının düzelmesi için M. Clemenceau'ya dedim ki: Birinci Jön Türk Komitesindenmiş gibi yollarsınız ve bu ajan, Avusturya'nın Bosna'yı almasının iyi olduğunu sövlerse işler düzeldir. Fakat Avusturya elçisinin bunu başaracağını

sanmıyorum. Büyükelçi, Kâmil Paşa'yı boykotu durdurmaya razı etti, fakat nakik, bir türlü boykotu durdurmuyor.

(6 Aralık 1908, S. 520, Vesika No. 470, Sir C. Harding'den Sir A. Nicholson'a):

... Aerenthal bana, Türklerin borçlarından hiç birini kaldırmayacaklarını ve Türkiye'ye hiçbir mal tazviz vermeyeceklerini bildirdi.

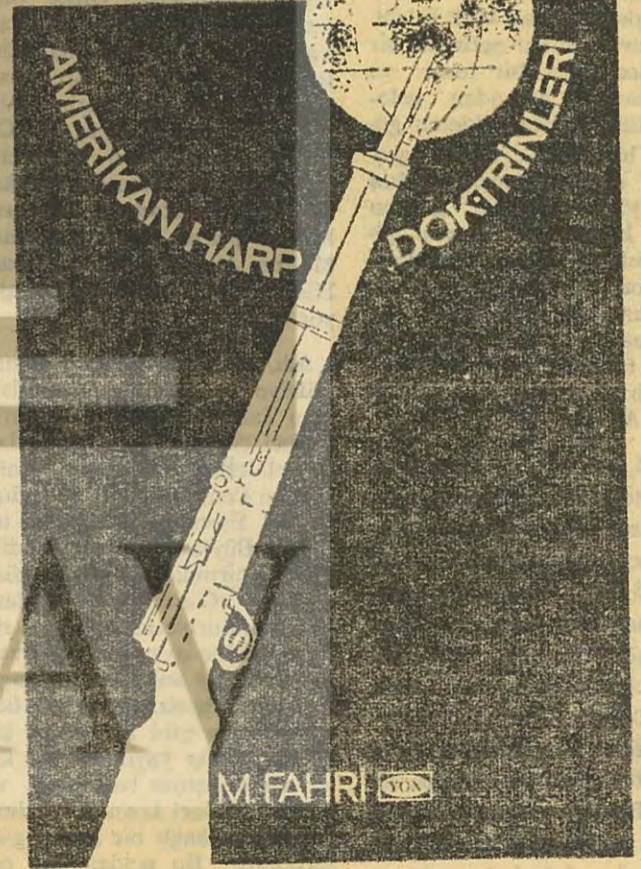
(8 Aralık 1908, S. 523, Vesika No. 481, Sir E. Grey'den, Sir E. Goschen'e):

...Türk Büyükelçisi, hiçbir resmi memurun boykotta yer almadığını söyledi. Boykottan, Hükümetin sorumlu tutulmayacağını bildirdi. Kont Meternich, şüphesiz halk sorumlu tutulamaz, fakat hammallar, hükümete tâbidirler ve gemileri boşaltmaya mecburdurlar, dedi. Hükümetin daha kuvvetli olan Jön Türk Komitesi, boykotu teşvik ediyor.

(25 Aralık 1908, S. 830, Beşinci Ek, Sir E. Grey'den Sir F. Cartwright'a):

... Avusturyalıların şüpheli yanlıştır. Majestelerinin Hükümeti, onlara karşı daima iyi hisler beslemiştir. Türkiye'nin Avusturya ile bu kadar kolay müzakereye yanaşmasında bizim büyük rolümüz olmuştur. Ve gene bizim tesirimizle Türkiye'de dımlı hisler yaratılmıştır.

Gelecek Yazı: BALKAN HARPLERİNE DOĞRU...

Günümüzün en önemli kitabı

392 sayfa - 12,5 lira

YÖN YAYINLARI

P.K. 512 - İSTANBUL

Faşist ölüm kamplarının en dehşetlisinden kurtulanların anlattıklarından meydana gelen bir eser:

TREBLINKA CEHENNEMİ

VASSİLİ GROSSMANN

Bir solukta okuyacaksınız...

Aylarca unutamayacaksınız...

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

3 lira

İsteme adresi:

PAYEL YAYINEVİ - P.K. 889 İSTANBUL

YÖN - 32

TÜRK EDEBİYATINDA HİKAYE VE ROMAN II

Cevdet Kudret'in değerli eserinin ilk cildi yayımlandığı zaman, ondört ay önce, şöyle demiştim: «Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, birinci baskısı yıllarca önce tükenmiş olan çok aranan bir eserin yeni biçimidir... Eksiksiz bibliyografyası, iyi değerlendirilmiş antoloji örnekleri, biyografik bilgilerinin doğruluğu, geniş bir derleme ve tarama çalışmasının tasnifli yargılarla özetlenmiş sonuçları, yazarların özel görüşlerini belgelendiren aktarmaları, yeni bulgularıyla, nice yorgunlukların tam bir müracaat kitabı; her kitaplıkta bulunması, «sayısız faydalar» sağlayacak bir araştırma emeğinin toplamı bu... Tanzimat başlangıcından Millî Edebiyat yıllarına kadar getirilen bir tür incelemesi, bir tema ve tipler tasnifi.. Ardından gelecek ciltleri ilgiyle bekleten güvenciler bir destek. Artık geçmişle, edebiyatımızın yakın geçmişle, bağlarını hemen hemen koparak yaşayan güdük günlerin ihtiyacı olan kaynak kronoloji; bu karışık yayım kalabalığında eşine az rastlanan tarih çalışması. Zahmetsiz faydalanmaların büyük teşekkürlerini ileterek..» (YÖN. 142, 17 Aralık 1965)

Şimdi, çok gecikmeden, ikinci cilt te elimizde: Meşrutiyetten Cumhuriyete kadar, 1910-1923, İnceleme ve Örnekler, (428 sayfa, 8 lira). Yukarıda andığım yargılara katacak daha doğru sözlerim yok; ne de onlarla çelişecek bir yeni durum. Sayın Cevdet Kudret'in dikkatli ve özetleyici gözlemleri aynı tutum birliğiyle bu ciltle de sürüyor. Bir iki zaman yorumunu aşağıda açıklamak üzere, önce kitabın dış değerinden söz etmeliyim.

Üç dört formalık acele çevirilerin bile dört beş liralık fiyatlarına alışmış okuyucular, kitap pahalılığındaki bu ucuzluk ölçüsüne şaşmamız olacaktı. Varlık Yayınevinin sürum olanaklarının genişliğiyle, «ucuz, gerekli yayım» ilkesini inatla uygulamaya yönetiminden doğuyor bu. Yirmi yılda yaratmış bir okuyucu kütlesini, büyük çoğunluğu maaş artıklarıyla en faydalı birkaç esere ancak yetişebilen küçük memur, öğretmen, öğrenim gençliği kütlesini, küstürmeden ve usandırmadan elde tutmanın başarılı ölçüsü. Belki biraz kaptan, kâğıttan, dizgiden, sayfaya kenarlarından tasarruf edip, baskı toplamı ve dağıtım dikkatinden yararlanarak sürdürülen o henüz vazgeçilmemiş eski yöntem. Şimdi ele alınp okşanası, karşıya konup seyre-

dilesi güzel biçimli kitaplar yayımı başlayınca, alışkanlığımızın o alçak gönüllü eski tanıdıklarımızı küçümser gibi oluyoruz biraz. Ama Varlık'dan başka bir yayınevinin basmaya niyet etmeyeceği, basmayı başarsa da duyurup yaymayacağı nice kitabın ancak bu tutumla ortaya çıktığını hatırlı yalım bir. Bu bakımdan «Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman»ın ikinci cildinin de Varlık Yayınları arasında çıkışı, yaygın okuyucusunu bulması için en kestirme yoldur diyeceğim. Cevdet Kudret'in güzel ve haklı ders kitaplarına (Abdürrahman Nisari dizisi) Millî Eğitim Bakanlığının uyguladığı o kadir bilmez, engelleyici tutumu düşünsek, şimdi de Tebliğler Dergisinde sağlık verileceğinin Bakanlıkça kabul edilmişliğini bilsek bile, «Ne gam?» Kendi niteliklerinin yüz akıyla bu kitap, hem öğrenim gençliğinin, hem öğretim üyelerinin, hem bütün meraklarla ilgilerin arayacağı bir iki eserin en iyileri arasında olacaktır. Bu iki cildi tam bir dizi yapacak yazı emeğiyle baskı imkânlarının çok gecikmeyeceğini umut edelim; çünkü asıl o zaman eksiksiz bir kaynak olma niteliklerini tamamlayacak, hazırlanmış yirmi yıldan fazla bir zamana ihtiyaç gösteren bu büyük dizi, en gündeş bibliyografya notlarıyla de bağlanmış bütünlenmiş olacaktır.

Millî Edebiyat döneminin kısa ama tam bir özetiyle başlayan ikinci cilt; Ömer Seyfettin, Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, Ercüment Ekrem Talât, Selâhattin Enis, Osman Cemal Kaygılı, F. Celâlettin, Reşit Nuri Güntekin, Peyami Safa, Memduh Şevket Esental, Halikarnas Balıkcısı, Mithat Cemal Kuntay, Sermet Muhtar Alus, Abdülhak Şinasi Hisar ve Mahmut Yesari'yi alıyor içine.

Adı, «Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman Antolojisi» olan Tahir Alangu'nun eserinin birinci cildinde bu yazarlardan F. Celâlettin, Selâhattin Enis, Osman Cemal Kaygılı, Memduh Şevket Esental ilk sıraları tutarlar. Böylece iki eserin adlarının sınırında bir ayırım göze çarpar. «Cumhuriyete Kadar» la «Cumhuriyetten Sonra» nitelendirmelerine ayrı anlamlar vermenin kolay anlaşılabilir bir tarafı var şüphesiz. Gerçekte her sosyal olay gibi bir edebi kişiliğin doğup yayılışına da kesin ve değişmez başlangıç ve bitim tarihleri koymak daima yorumlara bağlı bir ayırım gösterecektir. Bu açıdan, bir çalışmadan çok, bu değerlendirme ayrılığının sebeplerini tartışmalıyız.

Aslında iki incelemeci de yazarların sanat kişiliklerini, eserlerini başlatan ilk yazıların tarihlerine bakarak ölçmekte birleşiyorlar. Ne var ki örneğin şiirle işe başlayıp eleştiriyi sürdüren bir yazarın, Abdülhak Şinasi Hisar'ın, ilk romanı 1942 de yayımlandığına — daha önce yazılmamış olduğunu da kesinlikle bildiğimize göre — Cumhuriyete kadar ki zaman, hele Millî Edebiyat dönemi içinde incelenmesi yanıtıcı bir kronolojik değerlendirmeye olmalıdır. Bu konuda Cevdet Kudret'in öne sürdüğü gerekçe şu: «Memduh Şevket Esental, Halikarnas Balıkcısı, Mithat Cemal Kuntay, Abdülhak Şinasi Hisar, Mahmut Ye-

Şiir okurunu arıyor

Ömer Faruk TOPRAK

Geçen gün, edebiyat öğretmeni bir dostumla konuşuyorduk. Kendi öğretmen çevresinde, öğrencileri arasında yaptığı bir incelemeyi, bir anketi anlattı bana:

«Sizin ozan kuşağı, gerçekten mutsuz bir ömür geçirmiş. Şöyle ikiyüz yıllık döneme bakarsak, bir altın çağ yaşattınız edebiyatımıza. Buna karşılık, okul kitaplarına alınmıyorsunuz. Gazeteler, hemen bütün sanat kollarına az, ya da çok yer verirler ama, şiire, şiir üzerine yazılmış yazılara kapıları kapalıdır. Gazeteleri bırakın, fikir ve sanat dergilerinin bir bölümü şiir yayımlamaz oldular. Edebiyatın içinden yetişmiş bazı editörler, şiir kitabı basmıyorlar. Geçende Yaşar Nabi, bunun sorumluluğunu ozanlarda, sanatçılarda buluyordu. Görüşlerinin haklı yanları yok değildi. Ama duygusal etkilerle hiç şiir kitabı basmama yoluna gitmek, sorunu çözümleniyor bence. Yılda 70 - 80 kitap yayımlayan bir yayınevi, şiire üç - dört kitaplık bir kontenjan ayırabilir. Her ne hal ise, benim üzerinde kafa yordüğüm konu bu değil. Cumhuriyet şiirinin temsilcilerini, kendi çevremde öğretmen katında, öğrencilerim arasında tanıyorum, diye merak ettim. Kâğıt üzerinde bir soruşturma yaptım. İlk sorunu şöyle koyuyordum ortaya: Cumhuriyet döneminde yetişmiş ozanların isimlerini sayar mısınız? Yahya Kemal'i söylüyorlar önce. Kabul etmiyorum. Ve sorumu yeniden açıyorum. Cumhuriyetin ilanından sonra, kendilerini tanıtmış ozanlar diyorlar. Nâzım Hikmet, Orhan Veli, Cahit Sıtkı Tarancı diyorlar, duruyorlar. Orhan Veli ile sacayağı kurmuş öbür iki ozanı anımsamıyorlar, ya da bilmiyorlar. Sonuçta bu yoldan bir açıklığa çıkamıyacağımı anladım. Değiştirdim soruyu. Edebiyatı, özellikle şiiri izleyen arkadaşlarım ve öğrencilerim, daha az ün kazanmış isimleri de biliyorlardı, ama bunlar azınlıktı. Şiirle özel ilgileri olmayan kişilere yönelttim soruları: — Ziya Osman Saba, Turgut Uyar, İlhan Berk adlarını duydunuz mu? Bu isimler üzerine ne biliyorsunuz? Örneğin doksan kişilik bir lise öğrenci grubu içinden, iki kişi Ziya Osman Saba'yı anımsayabildi, eserlerinin adlarını veremedi. Öbür iki ozanın adlarını ilk kez duymuş gibi, baktılar yüzüme Şuracıkta hemen ekliyeyim ki, şiirle özel ilişkiler kurmuş öğretmen ya da öğrencilere, kimse öğretme bile onlar, kitap ve dergilerden ozanları tanımışlardır. Bunlar o kadar azınlıklardır ki, yüzde ikili, üçü geçmez. Oysa belli bir ekin katına çıkmayı amaç edinmiş kişilere tanıtılabilmeliyiz sanatçılarımızı. Bana sorarsan ozanlar görevlerini yeteri kadar yapıyorlar derim. Eserlerini veriyorlar. Bunları basacak ya-

sari... Kendi çağlarında edebiyatın... başka dallarında yazı hayatına atılmış, hikâye ve roman türündeki eserlerini Cumhuriyet devrinde vermişlerse de, üslup, dil ve sanat anlayışı bakımından Cumhuriyetten önceki devre bağlı kaldıklarından o devrin sanat akımı içinde ele alınmışlardır. (15)

1937 ye kadar yaşadığı halde Abdülhak Hâmid'i bir Tanzimat yazarı; Cenap Şahabettin'i (öl. 1934), Uşaklıgil'i (ölümü 1945), hele 1957 ye kadar yazdığı halde kalemine edebiyat dışı bir ömür seçtiği için Hüseyin Cahit Yalçın'ı birer Serveti fününlü saymakta hiç bir sakınca yok. Kendilerinden sonraki akımlardan belli alışkanlıklarla açıkça ayrı ve geri düştükleri için. Ama yeni hikâyeciliğimize yeni teknikler ve anlatım imkânları getirmiş M.Ş.E.'yi, temalarıyle de, tipleriyle de, anlattığı çevreyle de yepyeni karşımıza çıkan Halikarnas Balıkcısını, uzun süre susup sonra geçmişe dönük özlemiyi ayrı bir roman türünün çehnesini getiren Abdülhak Şinasi Hisar'ı birkaç kaba nitellemenin çizgisinde birleştirerek Cumhuriyet öncesine itelemek,

yımevi bulamıyorlar. Burada sorumluluğun büyük payı yayınevi - sahiplerine düşüyor. Eserleri tanıtmasını, ondan sonra da satmasını bilmiyorlar. Gerçi bu bir örgüt işidir, düzen işidir. Bütünü ile düzeni bozuk bir toplumda, bireysel çalışmalar ne getirebilir? Ashmı ararsan, bir çıkmazdayız galiba biz. Onun için hiç bir sorunumuza çözüm bulamıyoruz.»

Arkadaşım saatine baktı, telâşlandı:

«Bu konu üzerinde düşün. Şimdi benim dersim var. Sonra konuşuruz.» dedi, hızlı hızlı yürüdü.

Bu konuyu düşünmeğe başladım. Bu sorun, Varlık Dergisi açık oturumunda türlü yanları ile ele alındı. Şiirin soyut bir içerikle, biçimsel bir sınıra girdiği söylendi. Bir takım sanat eserlerinin, Dil Özleşmesi yönünden bazı aşırıklara tırmanması, bir bölük okuru edebiyattan, özellikle şiirden kopardı denildi. Bunlar doğru yargılardı. Ama bana kahrına eksikti. Bir kez düşünelim. Dergi yayımlayan, yayınevi kuran arkadaşların bu konuda, başka görevleri yok mu? Kitap ya da dergilerini yayımlayınca iş orada bitmiş sayılır mı? Üç - dört ilân verilince kitap satılır sanyorsak, yanlış daha ilk günde başlıyor demektir. Tanıtıcı yazılar yayımlanması sağlanmazsa, ilânlar küçük de olsa ilgi çekici sunuşlarla verilmezse, kitaplar depoları dolduracaktır. Sonra bizim edebiyatımızın büyük eksikliği şurada başlıyor. Cumhuriyet döneminin ozanlarını, yazarlarını geniş analizlerle tanıtan, resimli kitaplarımız yoktur. Antolojileri açsanız, çeşitli nedelerle noksanlıklar çıkar karşınıza. Kimisi resimsizdir. Kimisi bir tek örnekle ozanı tanıtmaya çalışır. Bazıları da belli bir çizgiye varmış ozanları almamıştır. Çünkü sayfalar gayet ölçülüdür. Kitap için ayrılacak gider, ne kadar düşürülebilirse, zarar az olur düşüncesi gitmez uslarımızdan. Böylece dörtbaşı mâmur bir eser yerine, noksanlıklarla dolu derme çatma bir antoloji çıkar ortaya. Edebiyat severler, yabancı sanat eserlerini eminim daha iyi tanıyorlar. Hem de bütün yaşantılarını ayrıntılarına kadar biliyorlar. Biz öyle bir anlayış içindeyiz ki, yerli ozanları, romancıları, hikâyecileri tanıtmaktan çekiniyoruz âdeta. Şiir ve hikâye kitabının az satılmasına, yukarıda saydığımız nedenlerin yanıbaşında, sanatımızın çilekiz kalemlerinin tanıtılmamasının önemli rolü vardır. Bakın, bir iki yıldır bazı dergiler, bu noksanlığı sezmişler gibi, bir hazırlık dönemine girdiklerini gösteriyorlar. Ve olumlu sonuçlar alıyorlar. Koşullar hazırlanırsa, yaratılırsa, şiir kitabı da satacaktır, hikâye kitabı da...

gerçekten anakronik bir ölçü olacaktır. Roman ve hikâyemizin gelişim yolunu engelleyip yarıltacağı için.

Bir şey daha var. «Üzerlerinde durmayı gerekli görmediğimiz» diye sıralanan adlar arasında başta Aka Gündüz'ün anılışını da haksız bir yargı saymalıdır. Romanlarının yayım tarihlerini düşünerek —Örneğin Sadri Ertem gibi— bundan sonraki ciltte anlatacağımı düşünürken alt satırda Raif Necdet, Müfide Ferit, Selâmi İzzet, Suat Derviş arasında sayıldığını görmek, Cevdet Kudret tipi bir edebiyat tarihçiliği davranışına gölge düşüren aceleci bir eleştiri yargısı olarak gözüküyor. Üstelik Aka Gündüz'ün yanısıra adları anılan kişiler üzerinde de, belki eserlerinden seçme yapmaksızın ama niteliklerini belirterek, hiç olmazsa karşılaştırmalı özet maddeleriyle durmak gerekiydi derim. Eserin adı «Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman»dır; bir antoloji seçicisinin titizliğiyle değil yakın bir edebiyat tarihçisinin nesnel tespitleriyle var olacaktır. Konunun bu eskimiş, belki değerleri bundan sonra

hep yadsınacak olan unutulmuş adları üzerine, bir inceleyicinin de bakışı düşmeyecekse eğer, bu işi kim yapacaktır?

Bu yorum yadırgamalarına belki bir kaç nokta daha eklenecektir. Ne var ki, «Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman» örneğindeki çalışmalar, herkesin en çok gereksindiği bir türün ürünleridir. Harf devrimi sonrasının doğal güçlüklerinden başka, ortak tembelliklerle en yakın geçmişimize bile sırt çeviren umursamazlıklar için deyiz. Varları da yokları da iyice bilerek hesaplaşmamız, eskimemiş değerleri bulmamız, yanlışları bilerek yön almamız gerek. Gençlerden, sanatçılardan adım adım eskiye dönerek araştırma yapmalarını istemeye kimsenin hakkı yok. Dünden getirilmeye değen toplamları belirliyecek yol gösterici araştırmaların sorumluluğu büyük. Cevdet Kudret'in yirmi yıldan fazla bir emeğe mal olan bu geniş araştırmasını, acele, ve kalın özetlemelerden çok, hep belgelerin tamlığına yaslanarak olduğu gibi vermesini istemek, genel bir dilek olacaktır. Bunu ondan istemeye hakkımız var; çünkü güven veren çabası ortada.

Tartışma

Sinemamızda halkçılık ticareti

Ziya Metin

Eski film eleştiricisi Hâlit Refiğ'in, yerli sinema endüstrisinin ünlü bir rejisörü (!) olunca, piyasa kurallarına boyun eğmesi diyelim ki kendi bileceği iş.. Amacı para kazanmak olan her yurttaş kapitalist düzende dilediği iş alanını deneyebilir. Ne var ki, endüstri olduğu kadar sanat da olan sinema konusunda böyle bir marifet işlendi mi, adamın karşısına sanatçılar, aydınlar da dikiliverir.. Bu acı durumla karşı karşıya kalan H. Refiğ, başını eğip, «Ne yapalım, ekme parası, bizim gücümüz bu kadar arkadaşlar.» deyip, efendice bir oto-kritik yapacağına, sağda solda sesini duyuracak araçlar aramakla meşgul.

YÖN'de yazı yayınlamak gereğini neden duyar H. Refiğ? Yazılarında bildiğimize göre kendisinde sosyalist bir eğilim yoktur. Belki beş dakika önce sosyalist oldu. Gerçi YÖN'de yazı yayınlamak için sosyalistlik şart olmayabilir. Ama YÖN'ün okurlarının yüzde doksantı sosyalist.. Bir takım çarpık fikirleri bir makaleye tıkıştırıp, bu okurları kandırmak kolay iş mi? Apatl mıdır YÖN okurları? Bir H. Refiğlenme krizi içinde, «Biz halk sineması yapıyoruz.» iddiasında bulununca bütün YÖN okurları inanıverecek zâhir..

Sömürge kuralların paraleline girdiği andan beri her olumlu girişimin üstüne yürüten H. Refiğ, derin fikirlerini gerek Teknik Üniversitedeki açık oturumda ve I. Türk Sinema Şurasında, gerekse Sinematek Toplantısında bütün sivililikleriyle açıklamıştı. Sinemayla ilgili arkadaşlarımız —ki aralarında sosyalistler çoğunlukta— o fikirleri benimsemediler. Hâlâ da H. Refiğ, kendisinden başkasını kandıracağına öğrenememiş.

Hani bazı gazetelerde «Beş dakikada dünya turu» gibi bö-

FRANSIZ SOSYALİZM TARİHİ

Paul Louis'den çeviren :
ŞERİF HULÜSİ

Bu kitapta Fransız sosyalizminin bütün meselelerini ve bütün mücadelelerini bulacaksınız.

DÖRDÜNCÜ YAYINEVİ
Genel Dağıtım :

KEMAL KARATEKİN,
Ankara Cad. 51/İstanbul

YENİ ÇIKTI
Ödemeli gönderilir. Bütün kitapçılarda arayınız
(YÖN — 27)

Attilâ İlhan'ın defteri

TARİH GÖZÜYLE GÖRMEK!..

15 Şubat Çarşamba

Belki garibinize gidecek : Ben iyi çay demlemeyi, bir çoklarımız gibi cezaevinde değil, Paris'te Fahri'den (Abbas Yolcu'daki Mahel'in arkadaşı var ya, işte o.) öğrenmişimdir.

O bu işi, simsiyah kaş ve bıyıklarının ezacı ciddiliği arkasına sığınarak, söze möze sığmaz bir titizlikle yapar; sık sık da yeğlediği çay harmanını edinmek için taa Kardo mah'ga, Rue de Rivolt'ye kadar gitmeye işenmezdi. Ne heyecanlı günlerdi o günler!... Çokluk Porte d'Orléan'daki otelin güneş görmez ama hayli konforlu odasında öteki çocuklarla çay fincanlarının etrafına çevrelenir, bir yandan gâvur Paris'i döven acı soğuşun toplarını dinler. Bir yandan memleket sorunlarını tartışır-dık.

O ara tarih gözüyle görmek diye bir şey tutturmuşum ben, durmaksızın da tekrarlar-dım :

«... Ancak tarih gözüyle görüp değerlendirmek siyasal eylemi olumlu sonuçlara ulaştırır, yalnız nesnel ve toplumsal koşulların actual durumuna göre tasarlanmış bir eylem gereklidir belki, ama eksiktir; o koşulların tarihteki köklerine kadar uzanmak, olduğunu olabileceğini hesaba katmak asıl sonuçların öngörülmesini kolaylaştırır.»

Ne demek bu. Şöyle söyleyince pek soyut görünüyor, elle tutulur bir anlam çıkmıyor gibi ya, değil: Bir örnekle şimdi hemen damarlarında kan dolaşmaya başlayacak, hakkı olan canlılığı kazanacak.

Abdülhamid, genç Osmanlılarla ve savundukları hürriyet fikriyle ne denli uğraşmıştı, ne yasaklar, ne cezalar koymuştu değil mi? Sonradan itihâçılar iktidara gelince aynı yasakları itilâfçılara karşı koydular, onlarla uğraşmaya başladılar. Daha sonra itilâfçılar ve hain Vahdetin Mustafa Kemal'e ve Anadolu hareketine böylesi yasaklarla, bu kısıtlamalarla karşı durmak yoluna gitti. Daha sonraları C. H.P. faşizan bir tek parti diktası hâline girince yaptı aynı şeyi, muhalefetleri çeşitli baskılarla susturmak istedi. En sonra da Demokrat Partinin gizli faşizmi!... Şimdi, aşağı yukarı yüz yıldır bir çeşitli iktidarların sırtısıra koydukları çeşitli yasaklara bakın, bir de bu yasaklara karşılık Mit hat Paşa Kanunu Esası'ndan bizi 27 Mayıs Anayasasına getiren gelişmeye!..

fahmın gerçekleşmesine fikri ve estetik plânda destek olan sinema demektir. Bunu yapabilecek yigit rejisör de uyuturucu, «escapist» filmlerinden yil da kazandığı elli bin lirayı feda edip, biraz sıkıntı çekmeğe katlanan kimsedir. Yılda dört film yapacağına doğru dürüst bir film yapar. Onu da yapamazsa,

Aradaki olumlu fark ekonomik ve tarihsel gerekçeliğin zorunlu sonucudur. Tarih gözüyle gören aydın politikacı bu gelişmenin önlenemeyeceğini bilir, onun için de hem özgülükten yana görünüp hem de cıkkı çıkmış bir oyunu yeniden sahneye koymağa uğraşmaz.

Akıntıya kürek çekmektir bu!..

NÂZİM'İN SUÇSUZLUĞU

17 Şubat Cuma

Tristan Tzara'nın adı anıldı mı herkes dadaisme hareketini anımsar, oysa ben çağrışmalarımın ışıltılı trenine bindiğim gibi «Nâzım Hikmet'i Kurtarma Komitesi» ni, Maisson de la pensée française'deki heyecanlı toplantıları, yabancı bir kürsüden yabancı bir kalabalığa tir tir titriyerek, «Mehmedçik Mehmed» i okuyuşumu bir koşu yaşar gelirim. 40 - 50 yıllarının o büyük çarpıntısını anımsarım demek, Nâzım'ın suçsuzluğunu dünyaya duyurmak için, gelecekle harcayarak, gurbet illerinde didinen bir avuç Türk delikanlısını!... Parasızdılar, çaresizdiler, arkasızdılar; doğru dürüst hiç kimse ellerinden tutmuyordu; yine de Tristan Tzara Başkanlığında Komitenin çabalarına yüreklerini âdeta tırnaklarıyla yırtarak katılıyorlardı. O yıllarda yabancılar Nâzım olayıyla yeni yeni ilgilenmeğe başlamıştı henüz, şairlerinden ilk Fransızca çeviriler Les Lettres Françaises'de, Les Temps Modernes'de yeni yeni yayınlanıyor, Fransız aydınları ozanın kurtarılması ve suçsuzluğunun duyurulması için buluşmalar düzenliyor, imza topluyor, dört bir yana telgraflar çekiyordu.

Genç bir Türk ozanım ya, benden onun şiirlerini kendi dilinden okumamı istemişlerdi. Çıktım okudum. Bir başkası çıktı halk ezgileri söyledi. Bir başkası, toplantıya Türk musikisinden bir perde olsun diye, Alesia'lara, La Motte — Picquet'lere koşup ermeni udiler rum kanuniler aradı, buldu getirdi. Bunları yaparken ya bir daha yurda hiç dönemeyeceklerini, ya da döndükleri saat Galata rıhtımından «derdest» edileceklerini biliyorlardı. (Öyle olmadı mı? Son Paris yokluğuna çıkacağım sıra yine pasaportumu bir türlü vermediler, o zamanlardan kalma bir dava varmış meğer kuyruğumda, bir de yurt dışına çıkamaz kararı! Pasaportu alabilmek için İçişleri Bakanına başvurmak zorunda kaldım.) Ne var ki geçici olarak ahmaklık ve kaba kuvvet herşeye hâkim gibi görünse de, haksız suçla-

malar insanı belli etmeksizin yaralasa da, onlar Türkiye'nin şanına ve büyüklüğüne hizmet ettiklerinden emindiler.

Bu inançlardır ki, döner dönmez, «Mavi Gözlü Dev» başlıklı bir yazı yayınlamıştım. Şimdi bakıyorum da şöyle demişim bir yerinde :

«... Nâzım Hikmet'i sevmek koay değildir. Çünkü onu sevmek bir vatani sevmek gibidir. Kendisini müdafaa etmelisiniz. Onun için çarpışmalısınız. Onu hissetmeli, yaşamalısınız.»

O günler (Mayıs 1950) ozanın açlık grevine karar verdiği günler, şöyle çizmişim bu acı olayın altını :

«... Nâzım Hikmet açlık grevi yapıyor veya yapmadı, mühim olan bu mudur? Hayır, bence değil! Mühim olan 13 yıllık haksız çilesinden sonra milletler ve kıtalar arası bir şöret olan Nâzım Hikmet'in ve bilhassa onun gibi manevi kabiliyetleri gayet sıhhatli bir adamın açlık grevi yapmağa karar verebilmesidir, kendisini âdeta mecbur hissetmesidir. Ayıp olan, ağır olan, kahredici olan budur.»

Yazıyı Barış dergisinden istemişlerdi, tereddütsüz yazdım, imzam altında da aynı yayınlandı. Bunun o zamanki zamanda ne demek olduğunu bilmem o koşulları yaşamamış delikanlılar kestirebilecekler mi? Üstelik, yazımı şöyle açık ve su götürmez bir çağrıya da bağlıyordum :

«... Nâzım Hikmet'in kurtulması bahsinde ne pimize, boyumuza ve gücümüze göre mesuliyetler düşüyor. Bu mesuliyetlerden korkmamak, vicdanımızın ve hakikatın emrettiğini yapmak vazifesi karşımızdayız. Bir adamı öldürmek acı ve feci bir şeydir. Fakat kendisini öldürmek isteyen bir adamın ölümünde hazır bulunmak!... Bütün insanlık kendi soyunun bir evlâdı olan Nâzım Hikmet'le, büyük Nâzım Hikmet'le övünüp dururken, biz onun dört duvar arasında, hasta ve yalnız ölmesi karşısında elimizi kolumuzu bağlayıp susamayız.»

Evet, Yeni Derginin son sayısını aklıma getirdi bütün bunları, o acıları o heyecanları yeniden yaşar gibi oldum. Mehmet Fuat, Nâzım'ın adama kahır ve utançtan taşları ısırarak duyusunu veren mektuplarını yayınlamış. Suçsuzluğu konusunda da bir yazı yazmış. Biraz geç mi diyeceksiniz, demeyin, haksızlıkların açıklanmasında kimse, hiç bir zaman, hiç bir şekilde, geç kalmış sayılmamalı.

film piyasasından çekilir, başka yollardan mücadelesine devam eder. Sen tut yerli filmci için dejenerer kazanç mekanizmasını halkçılık diye adlandırıp, kendi kendini tatmin et... Sonra da... Bu yoksul ülke böyle halkçılık kamuffajlarını çok gördü. Halkçı olduğunu iddia eden siyasî partilere çok oy

verdi. Millet durumu ortada. Oysa sen, karm tok, sırtı pek, her vesileyle süslü magazin dergilerinde reklâmını yaptırıp ününe (!) ün katmaktasın. Bu yolda devam et... Yalnız toplumcu aydınları kandıracağını vehmetme. Karşında prodüktör bilmem kim efendiler yok, biz varız..

I. AMERİKAN YARDIM TEŞKİLATI GENEL BAŞKANI DAVID BELL'İN İTİRAFI

«1959 yılından bugüne kadar, gereğince anlaşılabilir bir durum var. Bu durum, 1959'dan bu yana, dış yardım fonlarımızın yardım gören ülkelere kullanılmasında temel bir değişiklik yapmış bulunmamızdır. Artık, ihmâl edebileceğimiz kadar küçük istisnalar dışında, açtığımız dış yardım kredilerinin kullanılmasını, Amerika'dan mal ve hizmet ithal etmek için kullanma şartına bağlıyoruz. Bu değişiklik; bu şart, dış yardım programlarının, dış ödemeler dengemiz en düşük maliyetle intikalini sağlamak tadır.»

«YARDIMLARIMIZIN YÜZDE 80'İ BİZE DÖNÜYOR.»

«Sonuç, ortadaki rakamlarla, gözler önündedir; açıktır. 1963 mali yılında verdiğimiz 2,4 milyar dolarlık dış yardımın yüzde 80'i; yani 1 milyar 900 milyon doları, Amerika'dan mal ve hizmet ithali şartı sayesinde, Amerika'nın ülke sınırları içinde kullanılmıştır.»

«DEMİR - ÇELİKTE YÜZDE 87... GÜBREDE İSE YÜZDE 97...»

«Meseleyi, mal ve üretim alanlarımızda ele almak, duruma açıklık kazandıracaktır. Örneğin; bu yeni politikanın uygulanmaya başlamasından önceki 1960 yılında politika tespit edilmiş fakat tam etkenlikle uygulanmamıştı. az gelişmiş ülkelerin Amerika'dan aldıkları demir - çelik sanayi ürünleri, bu ülkelerin kullandıkları demir - çelik ürünlerinin toplamı içinde yüzde 11 oranındaydı. Oysa, 1963 yılının ilk 9 ayında bu oran yüzde 87 olmuştur. Demirden başka metallerde ise, 1960'daki yüzde 11, bu 9 ay içinde yüzde 92'ye; gübre ise yüzde 17'den yüzde 97'ye çıkmıştır.»

«İHRACATIMIZI FINANSE EDİYORUZ DEMEK Kİ...»

«Bu durumun anlamı; yani, dış yardımlardaki bu kayıtlayıcı politikanın anlamı, birçok dallarda ve büyük miktarlarda, Amerikan ihracatının, bizim dış yardımlarımızla finanse edilmeye başlanmasıdır.»

«1962 takvim yılı içinde, ihraç ettiğimiz lokomotiflerin üçte birini; kimyasal gübrenin gene üçte birini; demir - çelik sanayi mallarımızın ise yüzde 21'ini, Asya - Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin kalkınmaları amacıyla verdiğimiz bu dış yardımlarla finanse etmiş bulunmaktayız. Böylece, bu yeni politikamızla, dış yardımlarımız, Amerikan ödemeler dengesinde küçük ve gittikçe azalan bir unsur (declining) olmuştur.»

«DİŞ YARDIMLARIMIZIN MALİYETİ ASLINDA 500 MİLYONDUR.»

«Bu yıl, dört buçuk milyarlık dış yardımlarımızın nihai maliyetinin aslında 500 milyon dolar kadar olacağını hesaplamış bulunmaktayız. Dışarıya turist olarak çıkan Amerikan vatandaşlarımızın harcadıkları 2,5 milyara göre bu az bir paradır.»

BİNDİĞİNİZ DALI KESMEYİN!

«Bu gerçeklerin Kongre tarafından gereğince anlaşılması bulunduğuna inanmıyorum. Birkaç hafta önce Temsilciler Meclisinde, Latin Amerika için kurduğumuz «Gelişme İçin İttifak» çerçevesi içinde bizden yardım alacak ülkelere ve diğer Asya Afrika ülkelere verilmek üzere programa konulan dış yardımlarda kısıntı yapılması için oy kullananlar oldu. Bunlar ekonomimize iyilik edeceklerine, ödemeler dengemize yarar sağlayacaklarına inanıyorlardı. Fakat yanlış düşünüyorlardı. Bu ülkelere verilecek olan ekonomik ve askerî amaçlı yardımları kısanlar, bunların yüzde 100 Amerikan mal ve hizmetlerinin ithali şartına bağlı olduklarını görmezlikten geldiler. Gerçekten, dış yardım programlarımız, bugün, Amerika'nın kendi ihracatının finansmanında temel faktör haline gelmişlerdir.»

«BİZDEN PARA ÇIKMIYOR.»

«Az gelişmiş ülkelere giden Amerikan yardımlarının çok büyük bir kısmı Amerika'dan ithal şartıyla kullanılabildiği için, Amerika'dan dışarıya para çıkışı da kesilmiştir.»

VESİKA

Amerikan yetkilileri dış yardımı anlatıyor

Amerikan dış yardımları hakkında YÖN'de çok yazı yazıldı. Yalnız yazdıklarımızı, Amerikan yetkililerinin de aynen tekrarladıklarını bilmek, herhalde yararlı olacaktır. Bu sebeple, Dışişleri Bakanı Rusk ile AID Başkanının Amerikan Kongre zabıtlarına geçmiş sözlerini okuyucularımıza duyuruyoruz. AID Başkanı, dış yardımların amacını açıkça söylemektedir: Yardımın «herşeyin üstünde ve herşeyden önceki amacı, Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki bu ülkelerin yardımlarımızla geliştikten sonra Amerikan ekonomisi için pazar olarak kurulmaları ve buralarda Amerikan özel yatırımları için en elverişli şartların hazırlanmasıdır.»

«Kaldı ki bunun diğer bir anlamı, (dış yardımla ihracatın desteklenmesi sayesinde) ekonominin üretim kapasitesinin yüksek tutulması; böylece en azından birkaç yüz bin Amerika'lıya iş imkânı sağlanması, bu imkânın korunmakta olmasıdır. Bu gerçek, Plânlama Özel Grubu'nun araştırmaları ile de onaylanmış ve doğrulanmış bulunmaktadırdır.»

«YÖN'ün notu : Bizim Plânlama Teşkilatımızda, Memduy Aytür'ün gününde yapılan Dış Borçlanmada Politika ve Alternatiflerin Tesbiti konusundaki araştırmalarda, Maliye Bakanlığının dış borçlar bültenlerine paralel olarak, faizlerden yüzde 32; şarta bağlı kredi kullanma zorunluğundan, serbest teşebbüsçü ve rekabet sisteminin faziletini savunan Amerika'nın tekelci durum kazanmasıyla, yüksek tutulan fiatlardan, yüzde 20'ye yakın zarar gördüğümüzü tespit etmişti.»

«AMERİKAN ÖZEL SERMAYESİNİ KORUYORUZ...»

«Bu rakamlar, dış yardım programlarının Amerikan ekonomisindeki yerini açıkça göstermektedir. Ama, yardımların ikinci bir yanı daha vardır. Bizim dış yardım programlarımız, az gelişmiş ülkelere gidecek Amerikan özel sermayesinin desteklenmesi ve yardım görmesi için bir seri tedbirler manzumesi ile birlikte kurulmaktadır. Biz inanıyoruz ki; bu ülkelerin kalkınmasında, Amerikan özel sermayesinin büyük katkıları olacaktır.»

«EN BÜYÜK AMACIMIZ, BU ÜLKELERİ AMERİKA'YA PAZAR YAPMAKTIR.»

«Birleşik Amerikanın dış yardımları, şimdilik sadece ihracatının finansmanını sağlamak ve Amerikan özel sermayesine yardımcı olmak gibi alanlarda etkenlik kazanmıştır. Fakat, her şeyin üstünde ve her şeyden önceki amacı, Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki bu ülkelerin, yardımlarımızla geliştikten sonra, Amerikan ekonomisi için pazar olarak kurulmaları ve buralarda Amerikan özel yatırımları için en elverişli şartların hazırlanmasıdır.»

«JAPONYA VE BATI AVRUPA EN BÜYÜK MÜŞTERİMİZ ARTIK...»

«BİZİM bugün en büyük müşterilerimiz, 1940 - 1950 yıllarındaki yardımlarımızla kalkınmış, ileri Batı Avrupa ülkeleri ile Japonya'dır. Son on yılda Batı Avrupa ülkelerine ihracatımız iki misli, Japonya'ya ihracatımız ise üç misli artmıştır.»

«BAŞ ROL AID'NİNDİR.»

«Gelişmekte olan ülkelere, Amerikan Yardım Teşkilatı (AID) programları, Amerikan mallarının bu ülkelere girmesinde ve Amerika'nın ihracat yapacağı geniş pazarların kurulması için gerekli ekonomik gelişmelerinin sağlanmasında baş rolü oynamaktadır.»

«MİLLİYETÇİ ÇİN'LE KOLOMBİYA BAŞLADI BİLE.»

«Daha şimdiden, Milliyetçi Çin'le Kolombiya'ya bile yardımsız ihracatımız; bu ülkelerin bizden yaptıkları toplam ithalât içinde artan bir orana çıktığını görmekteyiz. Bu oran Milliyetçi Çin'de yüzde 14, Kolombiya'da ise yüzde 28 olmuştur.»

«Size bunları burada söylemekten amacım, dış yardım programlarımızın haklı ve makûl olduğunu ispata çalışmak değildir. Dış yardım programlarımızın haklılığı daha derin ve daha genişdir. Amacım; çoğu zaman bazılarının söylediğinin aksine; dış yardımların ekonomimiz ve vergi mükelleflerimiz için bir yük olmadığına dikkatlerinizi çekmektir.»

«Başkan, 1964 mali yılı için sizlerden, dört buçuk milyar tutarında bir dış yardım programı için talepte bulunmaktadırdır. Bu, belli bir prespektiften bakılmazsa, büyük bir paradır. Ancak; bu paranın yıllık Gayri Sâfi Millî Hasılamızın yüzde 0,7'si olduğu; bütün Federal hükümet bütçe toplamı içindeki oranının ise yüzde 4'ü aşmadığı hatırlanmalıdır.»

«PARİSTE BİR AMERİKALI» NİN ALTINCISL...

«Bu yıl, dış yardımlardan nihai maliyetimizin yarım milyar doları aşmaya çağ hesaplanmıştır. Bu para, her yıl dışarıya turist olarak çıkan Amerikalıların kullandıklarının (beşte biri) çok altındadır. Turistlerimiz iki buçuk milyar dolar kullanmaktadırlar.»

«Son yıllarda Amerika Birleşik Devletleri, her yıl 35 - 40 milyar dolarlık bir kapasiteyi kullanacak yer bulamamıştır. Bütün dış yardımların ve askerî yardımların on katıdır bu âtil kapasite. Bu kullanılmayan kapasiteyi âtil tutmamızı istemek, elimizdeki imkânları ve kaynakları kısıtlamamız; dünya'nın bu en zengin milletinin yoluna set çekmek demektir. Böyle bir görüş ise aslâ savunulacak bir görüş olamaz...»

Kaynak: «Department of State Bulletin», XLIX, No. 1274 (November 25, 1963), sh. 830 - 31 «The Impact of Foreign Aid on the American Economy» by David Bell.

II - AMERİKAN DIŞİŞLERİ BAKANI DEAN RUSK'IN İTİRAFLARI...

David Bell'in sözlerine inanmadınızsa, Dean Rusk'ı dinleyin. Lobbycilik yapan bir senatörle Dean Rusk'ın konuşmaları şöyle:

Senatör Alexander Wiley (Wisconsin) :

«— Toplantıya katılmadan az önce, önemli bir dostumdan; bir iş adamından telefon geldi. Telefonda, şimdi oynamakta olduğumuz bu dış yardım meselesinden pek hoşlanmadığını çıkarttı. Doğrusu benim de içime kuşku girdi ve bu 4,8 milyar doların neden verildiğini merak etmeye başladım. Diğer bir

deyimle; 1) Bu yardımlar sayesinde memleketimizde ne kadar iş imkânı yaratmış olacağız, 2) Bu paraların ne kadarı burada kalacak, 3) ve, programda söylendiği gibi, bu masrafları haklı kılacak dışarlarda bir yerlerde savaş tehlikesi var mı acaba? Diye düşünmeye başladım...»

«Eminim ki, hükümet ve bizler, bu dev paraların harcanmasını haklı kılmak esaslı sebepler aramak durumundayız. Memleketimize hizmet edebilmemiz için başka türlü hareket edemeyiz...»

«Az önce söylediğim gibi, deminki telefon önemli birinden; bir iş adamından gelmişti. Benim kanaatimce, hükümetin bu konudaki seslere iyi kulak vermesi gerekiyor. Hükümet büyük sorumluluk altındadır... Aranızda çok farklı gruplar var. Birch'lerin grubu ve diğer gruplar sizin aranızdadır. General Walker, kendi konuşmasıyla ispatladı bunu... Amerikan halkının büyük kısmı «Başımıza çorap mı örülüyor?» demektedir... Şimdi, bu soruları sormakla, bizi aydınlatmamız için bir fırsat hazırlamak istedin. Buyrun, (Dean Rusk'a söylüyor) sıra sizindir...»

Dean Rusk : «Çok teşekkürler Senatör Wiley. Sanyorum bizim hükümetimiz bu programların Amerikan halkına açıklanması ve savunulması için yeter güçtedir.»

Ve eminim ki, bu kanuna oy veren Kongre üyeleri de aynı zorunluğu duymaktadırlar... Sorular için teşekkürler...»

İş imkânı ile ilgili sorunuza cevabım; tahminlere göre 700 bin kadar yeni iş imkânı yaratılacaktır...»

Senatör Wiley : «Yani, 700 bin Amerikalı, bu programlarda söylenen işleri yapmak için, verilecek malzemeleri imâl için çalıştırılacaktır demek istiyorsunuz?...»

Dean Rusk : — Hiç değilse bir kısmı, belli bir çoğunluğu... Evet, öyle...»

Senatör Wiley : — Peki malların yardım gören ülkelere taşınmasında aynı politikayı uyguluyor musunuz?

Dean Rusk : — Evet, büyük ölçüde... (YÖN'ün Notu : Bizim Deniz Nakliyatın 1960'dan sonra kıçın kıçın gitmesi nedenmiş anlaşılıyor...)

«Bu yardım paralarından ne kadarının Amerika'da kalacağına gelince; bu yıl için bunun yüzde 78 kadar olacağını hesaplanmıştır. Ama gelecek yıllarda arttırılacaktır. Askerî yardımları ve Public Law 480'de sayarsanız o zaman şimdi bile yüzde 85 oranına çıkıyor. (PL 480'i soya yağı meselesinden hatırlayacaklar arasında, bu konuda dürüst davranan Macit Zeren de - PL 480'i 1965 de bazı maddeleriyle yürürlükten kaldıran Demirel'in eski Ticaret Bakanı - vardır).»

«AMERİKAN BİRLİKLERİ DÜNYA'NIN HER TARAFINA YAYILMIŞTIR.»

Bu yardımların, Amerikan vergi mükellefleri için, en düşük maliyetle işletilmesinde, «çok bilinçli» hareket ettiklerini söyleyen Dean Rusk, yardımların belki de asıl en önemli yanını şöyle anlatıyor:

«... Bugün Dünyanın her kıt'asında, her yanında Amerikan birlikleri bulunmaktadır... Ötümüzdeki yıllarda, burada, Amerikamızda, evlerimizde ne şekilde yaşayabileceğimizi... memleketimizin birçok iç meselelerini halledip halledemeyeceğimizi dışardaki işlerimize bağladık... Önümüzdeki yıllarda dışarlarda çok işlerimiz olacaktır.»

DOSTLARA UYARIDA BULUNUYORUZ...

Ve Mr. Dean Rusk, bize filân da sesleniyor Kongre'den:

«... Bizim dostlarımız üzerinde, bütün nüfuzumuzu kullanarak onlara durmadan anlatmamız gereken bir mesele de, bu paraların dağlardan inmediğidir... Bu paraların her kuruluşu, Amerikan vergi mükelleflerinin ceplerinden alınmaktadır... Pek tabii ki, yapacağımız yardımların Amerikan vergi mükelleflerine yüklediği fedakârlığı küçümseyemeyiz...»

Kaynak II — Foreign Assistance Act of 1962. Heavings bebove th. Senate Committee on Foveign Relation, 87 th Cong., 1 st sess. (Washington, D. C. : Government Printing Office, 1962), sh. 20 - 21.